

VILÁGA MAGYAR NYELVEN

A FEHÉR PISZTOLY

VLASTA RADOVANOVIC
A FEHÉR PISZTOLY

REGÉNY

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ BUDAPEST, 1974

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült
Власта Радованович: Саца
МЛАДО Покодейе 1966
Fordította: CSÍKOS ISTVÁN
BALOGH PÉTER rajzaival
© Csíkos István, 1974
Hungarian translation
ISBN 963 11 0185 1

Éjfél körül a csendet a templomtorony nagyharangja törte meg.

Valójában a harang nem is kongott, hanem furcsán sikongott, majd fájdalmasan, mélyen nyögött.

Napok óta suttogták a városban, hogy partizánok támadják meg a várost, és most mindenki abban a meggyőződésben élt, hogy ez a kongás a támadás kezdetét jelzi.

S egyszerre megélnékültek az utcák. Különböző fegyveres alakulatoknál riadót fújtak vagy rendeltek el. A rohángáló katonák bakancsainak dobogása, az álmos és riadt kiabálás és káromkodás, a tisztek parancsai, a fegyverek csörgése és a csapatszállító teherautók motorzúgása azt a látszatot keltette, hogy a harc minden pillanatban elkezdődhet.

Pár napra való élelemmel és vízzel a lakosság a házak és a kertek búvóhelyeire vonult. A harang meg egyre kongott: egymás után aprókat ütött, mintha idegesen jelezné, hogy sietni kell.

Egyszer csak lövés hallatszott.

A harang pedig, mintha haldokolna: fájdalmasan tompán nyögött, majd elhallgatott...

S e pillanatban a lövöldözés is abbamaradt.

Feszült csend uralkodott reggelig.

Aztán mindenki e szokatlan esetről beszélt a városban.

Az történt ugyanis, hogy valaki lerágatlan csontdarabot erősített a kötél végére, egy kószáló eb szimatot vett és ráharapott. Tépte, cibálta, szerette volna lerángatni a kötélről, hogy valahol, biztonságosabb helyen csillapítsa éhségét. Nagyon kiéhezett állat lehetett: sem a harang, sem a lövöldözés nem riasztotta el onnan, kilyuggatták a bőrét, csonttal a szájában.

S akik mosolyogtak az egészen, most komolyan és megrendülten állták körül a bozontos kutyát, mintha csak végtisztességüket rótták volna le az éjszakai riadalom előidézőjének, aki nem átallotta megijeszteni, a németeket és bérenceiket.

A városban akkora zűrzavar támadt, hogy alig lehetett megkülönböztetni az összegabalyodott alakulatokat: Nedics és Ljotics katonáit, a mezőőröket és a csendőröket, Petyánac és Drázsa Mihajlovics csetnikjeit...

Néhanapján énekelve, tökéletes zárt Sorokban és díszlépésben el-elvonultak az alakulatok, hogy aztán porosan, kimerülten, riadt szemekkel, fejen felejtett s gallyakkal álcázott katonasapkában vagy acélsisakban vonuljanak vissza a városba.

A sebesülteket és a holtakat ökrös szekereken szállították.

Halott német katonát senki sem látott.

Senki sem tudta, mit csinálnak a harcban elesett katonáikkal, de hogy voltak, arról a kivégzett lakosság névsora árulkodott a falragaszokon.

Minden megölt német katonáért tíz polgári személyt végeztek ki.

Majd egy napon megjelent az a nagyméretű hirdetmény is, amely tudatta, hogy ezentúl száz embert végeznek ki egy németért.

Nem sokkal később már napvilágot is látottba száz ember kivégzését közlő hirdetmény. Tetőzött az anarchia.

A különböző fegyveres alakulatoknál már külön lajstromot vezettek a bebörtönzött és agyba-főbe vert áldozatokról, – a kényszermunkára cipelt és halálra ítélt személyekről.

Senki sem volt már biztonságban...

Déltájban három tizenhét éves fiú – Pop, Treff és Colos érkezett a harangtoronyhoz.

Colos átfurakodott a tömegen, és meglátta a kutyáját. Ajkába harapott, nehogy hangosan feljajduljon. Otthon mindenki szerette a bozontos Sárgát, s ahogy elnézte: váratlan halála, fogai vicsorítása, a pofájából kiálló csontdarabbal – a halálhörgés sem tudta onnan kilökni –, most szinte méltatlannak és megalázónak látszott.

Pop és Treff szótlánul nézték barátjukat, aki kabátujjával törölte le könnyeit, és tanácstalanok voltak, hiszen szemtanúi voltak, amikor Colos horgászatból jövet egy kukoricásban rálelt s hazavitte. Számtalanszor játszottak vele, a szemük előtt nőtt fel a sárga kiskutya, szép és bozontos, hatalmas állat lett belőle.

Colos áttörte az embergyűrűt, hátrament a paplakhoz, és a templomszolgától kölcsönkért egy lapátot. A templomtoronytól nem messze ásta meg a gödröt, közben azon gondolkodott, vajon mit mondjon majd az öccseinek, ha sötétedéskor keresik a Sárgát.

A három jó barát elföldelte a kutyát, és lassan kiballagott a templomudvarról. Ideje volt iskolába menni... Amikor odaértek az új, közvetlenül a háború előtt épült gimnázium elé, szomorú pillantást vetettek rá. A bejáratnál hatalmas horogkeresztes zászló lengett, s alatta német őrség állt. Az épületet tilos volt megközelíteni, az utca túlsó oldalán lehetett csak elhaladni.

A gimnázium udvarán övig meztelen német katonák röplabdáztak vagy sertést vágtak. A katonák fehér, átlátszó bőre fénylett a napsütésben. Alig volt különbség a póre sertések és a félmeztelen németek között. S épp ezért is volt nehéz szabadulni a benyomástól, hogy a németek testén talán nincs is bőr, teljes egészében az egyenruha helyettesíti azt, mert csak így német a német!

A gimnáziumnak a felsősök számára az öreg polgári leányiskolát szerezték meg. Bár szűk és sötét volt, mégis iskolára hasonlított, s úgy-ahogy alkalmas volt a tanításra.

Az első megrázkódtatások elkerülték az iskolát. Úgy látszott, hogy a béke és a biztonság oázisa lesz, ahol a diákokat senki sem háborgatja.

A tanulók közül csupán öt nyolcadikos vette fel Ljotics egyenruháját. Olykor-olykor iskolába is jártak, hogy ezzel demonstrálják: továbbra is gimnazistáknak tekintik magukat, s év végén igényt tartanak a bizonyítványra.

E kis csoportnak a széles vállú, görbe lábú, rövid nyakú és halszemű Marics volt a vezére. Önkéntes bevonulása után rögtön hadnagyi rangot kapott.

Ismétlő volt a nyolcadik osztályban, s ezért minduntalan kereste az alkalmat, hogy megbosszulja magát a tanárokon.

Az órákra mindig késve, a tanár után érkezett, tükörfényes csizmája sarkát összecsapta és tisztelgett.

Amikor leült, derékszíját a pisztollyal maga elé helyezi a padra.

Sosem várta meg az óra végét, hirtelen s fürgén felugrott, felcsatolta derékszíját, és közölte, hogy hivatalos ügyben el kell távoznia. S mielőtt elhagyta volna a tantermet, halszínű, jéghideg tekintetével tetőtől talpig végigmérte a tanárt, s fenyegetően mondta:

– Pár nap múlva fontos beszédem lesz önnel. Elküldöm majd egyik katonámat, hogy elkísérje hozzám a parancsnokságra.

S olyan szemekkel nézte a tanárt, hogy az semmi jól nem olvasott ki belőle. Aztán Marics ismét összecsapta a bokáját, és bevágta maga után az ajtót.

A tanárok eleinte rettegtek tőle, de aztán rájöttek, hogy ez csak amolyan lelki megfélemlítés, mert ahogy teltek-múltak a hónapok, nem került sor a beszélgetésre.

Az egész iskola tudta, hogy Marics hadnagy szerelmes Verába, a VII/B tanulójába.

És azt is tudta mindenki, hogy a VII/B a legkülönösebb osztály, mely valaha is létezett a gimnáziumban.

Ha szóba került az osztály, a tanárok elégedetten mosolyogtak, állandóan ugyanazt a frázist ismételték:

– Ennek az osztálynak fizionómiája van.

A tanulók persze nem tudták, mit jelent a fizionómia, de tetszett nekik, s mihelyt valaki szóba hozta a VII/B-t, mindig akadt valaki, aki bölcsen megjegyezte, hogy „az osztálynak fizionómiája van”.

De ennek az osztálynak is megvolt a maga gyenge pontja.

Igaz, senki sem mondta ki nyíltan, mégis mindenki látta az „egyéni arculatú osztály” szeplőit.

A valóságban három ilyen gyenge pontja volt az osztálynak. Mivel azonban ez a három pont sohasem távolodott el egymástól, a matematika, és a kémia törvényei szerint – egynek számított.

Pop, Treff és Colos volt az osztály gyenge pontja: a három kártyamester, a piacon feketéző három csibészgyerek...

Pop a gimnázium legvonzóbb külsejű tanulója hírében állt. Magas és karcsú alakjával, halovány és lány, majdnem leányos arcával, nagy fekete szemével, amelyből mindig furcsa gyengédség sugárzott, ápolt hajával és jól szabott ruhájával, csendes és kissé visszahúzó magatartásával egy feddhetetlen, nyugodt és jól nevelt fiatalember benyomását keltette, ő volt a tekintély és amolyan vezérféle a másik két fiú szemében. A jó fej, akinek döntései mindig megfontoltak és pontosak, s ezért Treff és Colos szinte ellentmondás nélkül fogadta el véleményét, hallgattak rá, semmibe sem fogtak, amit ő ne hagyott volna jóvá.

Pop édesapja német hadifogságban volt, anyja meg imádta fiát, s így mindent ráhagyott, önállóan cselekedhetett. Gúnyneve lelkész nagyapjáról ragadt rá.

És ha Pop volt az ész, aki végső soron mindenben döntött, a kezdeményező viszont Treff volt. Ennek a középtermetű, vékony és fürgé mozgású, inkább érdekes, mint szép arcú és világoskék szemű fiúnak szinte határtalan volt a fantáziája. Elképzeléseit azonban hebehurgyán és meggondolatlanul, mérlegelés nélkül, azonnal szerette volna megvalósítani. Ha nincs mellette Pop, aki visszatartja és kijózanítja, bizony számtalanszor fejfel ment volna neki a falnak. Apja a Treff Dániához címzett bordélyház tulajdonosa volt. A fiú tehát innen kapta a Treff gúnynevet.

A harmadik fiú volt talán a kis társaság legfurcsább figurája.

Mindenki csak Colosnak szólította. Társainál jóval magasabb, bivalyerős alkattal rendelkezett. Ám mintha a természet tréfája lett volna ez a fiú: hatalmas testén kicsiny, vörös és szeplős fej ült, mindig csodálkozó, jóságos halványzöld szemekkel. Az embernek az volt a benyomása róla, hogy sohasem tud megharagudni.

Colos öltözeke mindig rendetlen volt. Szürposztó kiskabátban járt, a hátán évek óta fehér cérnával odavarrt folt díszelgett, de ez őt csöppet sem zavarta, akárcsak barátait sem, mert igazán csak így hasonlított önmagára, hozzátartozott egyéniségéhez.

Lusta és lomha járásával állandóan Pop és Treff után kullogott. Hosszú lábai a kinőtt nadrágszárban és fatalpú bakancsban jobbra-balra, ügyetlenül kacsáztak, mintha semmi közük sem lenne a testhez.

Popot istenítette, Treffet viszont, akivel állandóan civakodtak, titokban csodálta. Elképzelhető tehát, hogy aligha lehetett Popnak vagy Treffnek olyan kívánsága, amit Colos ne teljesített volna.

Aznap is – szokásukhoz híven – a Treff Dáma szénapadlásán ültek és kártyáztak.

Az istálló és a padlás a németek bevonulása óta már semmire sem szolgált. Megszűnt a régi értelemben vett vendégfogadó, a németek lefoglalták a helyiségeket, sárga köröket rajzoltak az ablakokra, és ezentúl „Nur für deutschen Soldaten”, vagyis kizárólag a német katonák számára volt szabad a bejárás.

A személyzetből mindössze két öreg pincért hagytak meg szolgálatban, s megkezdődtek a hajnalig tartó orgiák. Ha új csapat egységek érkeztek a városba, éjjel-nappal folyt a tivornyázás. A vendéglő udvarának végében elhelyezkedő istállóval tehát már senki sem törődött. Így a fiúk csakhamar rájöttek, hogy e távoli sarokban senki sem keresi őket, elvonulhatnak minden és mindenki elől, főhadiszállásukat ott kényelmesen berendezhetik.

A tágas padlás meglehetősen világos volt: egyik oldalán nagy nyílás szolgált a széna felhordására, a másikon pedig a felnyitható tetőablak állt. Ha felmáztak a padlásra, felhúzták maguk után a létrát, így váratlanul senki sem lephette meg őket.

Ami csak kezük ügyébe akadt, felcipelték a padlásra. Volt ott bálába rakott préselt széna, ócska takaró, horgászfelszerelés és jó néhány régi filmplakát. A legszembeütőbb helyen, oszlopra kifüggesztve a félmeztelen Röck Marika filmszínésznő plakátképe állt.

A családtagoknak is bejelentették, hogy ezentúl ott keressék őket, mert ott készítik házi feladataikat. A szülők örültek, hogy berendezkedtek a padláson, és készülnek az órákra.

A padláson most Treff osztotta a kártyát. Oly fürgén mozogtak ujjai, hogy osztás közben sem a kártyák, sem az ujjak nem látszottak.

Ám alig kezdték el a partit, az udvaron felhangzott Treff anyjának rikácsoló hangja:

– Vladooó! Siess ebédelni! Elkéssel az iskolából.

Colos éppen az asztalt helyettesítő bála közepére dobta a pénzt.

– Beszálltam – mondta.

– Én is – tette hozzá Pop.

Treff elégedetten mosolygott.

– Kocsikázni ingyen ki látott?! Elő a szorzótáblát!

Az ő zsargonjuk szerint ez azt jelentette, hogy a játék csak háromszoros pénzzel mehet tovább.

S amikor Pop és Colos fizetett, Treff odakiáltott anyjának:

– Rögtön megyek, mama, csak befejezzük a házi feladatot!

– Mennyi lesz? – kérdezte halkabban Colostól.

– Adj három lapot!

Pop gondolkozott.

– Nekem is hármat.

Treff sajnálkozva ránézett.

– Van neked szíved két olyan párt megbolygatni? – kérdezte, s mielőtt magának osztott volna, feje fölött megsimogatta Röck Marika filmplakáját. Azt állította, hogy a simogatás szerencsét hoz.

Ezt, használta ki Colos, és felvett egy eldobott lapul.

Treff rávágott a kezére.

– Teszed vissza, te tolvaj!

Colos úgy tett, mintha mi sem történt volna, tovább nézte a kártyáit, hiszen napirenden voltak az ilyen jelenetek.

– Én csak egy lapot veszek – mondta hangosan Treff, 8 ezzel világosan tudtukra adta, hogy ez egyszer rettegjenek tőle.

Colos gyermeketegen felröhögött, mind a harminckét fogát mutogatta. Sohasem tudta eltitkolni, ha jó lapja volt.

Megszámolta a pénzt, és a szénára tette.

– Nyolcvanöt.

Pop eldobta a kártyáját, és Treffre pillantott, akinek külön élvezetet jelentett, ha sokáig bővölte a lapját, és idegesítette őket. Most azonban nemcsak hosszan bővölte, hanem rá is fújt a kártyáira, mintha hűtené őket.

– Ha még az a dáma is bejött... kizsigerellek... púdert csinállok belőled... Kétszáznyolcvanöt!

Colos elkomorodott, mert minden játszójuk így fejeződött be.

– Fizettem – szívta a fogát.

Treff levegőnek nézte, mintha nem értette volna, mit mondott, majd megfordult, és újra gyengéden, megsimogatta Röck Marika képét.

Colost ez felbőszítette.

– Fizettem. Mid van?

Treff ujjával a széna közepére mutatott.

– Elő a lóvét! Ahogy én tudom, ezt a partit pénzre játsszuk.

Colos kutatgatni kezdte a zsebeit. Mivel ezek állandóan tele voltak, kiürítette őket maga elé a szénára, Pillanatok alatt a legkülönbözőbb tárgyak tornyosultak előtte: csúzli, vízfesték, ceruzahegyszívó, radírgumi, csavaranya, álkulcs, összegyűrt kártya, gyufásdoboz, fénykép és egy horgászszineg úszóval és horoggal.

Legutoljára a pénzt szedte össze.

– Kétszázhatvan elég lesz?

– Csak ha szegénységi bizonyítványt hozol.

Colos újra forgatni kezdte a zsebeit, s valahonnan egy német márkát húzott elő.

– Elfogadod a német pénzt?

– Ha egész Európa elfogadja, miért ne fogadnám el éppen én? Ez most a legbiztosabb valuta, s már ideje is, hogy olyanhoz vándoroljon, aki okosabb nálad.

Colos lerakta a német pénzt, Treff felmarkolta az egészet, és csak akkor mutatta meg a kártyáit.

– Nesze, fényképezd le magadnak! Ha nincs több pénz, játék sincs... De már ideje harapni is valamit, aztán indulunk az iskolába.

Felálltak...

Pop és Treff megragadták bőr iskolatászkájukat, melyhez eddig hozzá sem nyúltak.

Colos kedvetlenül szedte fel madzaggal átkötött könyveit, szeretett volna még játszani.

Treff Popra kacsintott, ami jeladás volt a csipkelődéshez.

– Na, mozdulj már!

Colos naiv pillantást vetett rá, nem értette, miért kell mozdulnia.

– Miért?

– Egy fityinged sem maradt, könnyű a fajsúlyod, s még elfújhat, a szél. Az ilyet össze kell szidni. Csinálsz te valamit egyáltalán? Cigaretta árulsz, hazudsz a faterodnak, hogy pénz kell a füzetekre és a könyvekre... És miért? Csak azért, hogy a végén igazold azt a közmondást, miszerint a hülyének nem való a pénz...

És ez a kioktatás folytatódott volna, ha az istállóból fel nem hallatszik egy halk füttyjel. Treff Coloshoz fordult.

– Ez Dész. Engedd le a létrát!

De amíg Colos leengedte a létrát, Pop odasúgta Treffnek:

– Hatvannál ne adj többet! Mindenkinél többet keres, de semmit sem dolgozik.

Treff elnevette magát.

– Az éjjel holtrészeg volt. Egyik német vendége a keblébe öntötte a bort, és az asztalon táncoltatta.

A függöny mögé bújva, a konyha kisablakán át Treff éjjelenként gyakran leskelődött, és látta, mit művelnek a németek a prostituáltakkal.

A szénapadlás bejáratán feltűnt a borzas hajú, álmos tekintetű Dész.

Colos karjánál fogva felsegítette, mert egyik kezével rikító vörös hálóköntöse alját fogta. Ebben tartotta a cigarettaát. A köntös alját kihívóan combjáiig húzta, mintha provokálni akarná a fiúkat.

Állandóan rosszkedvű volt, fülsértő, rekedtes hangon beszélt, mintha veszekedne valakivel.

– Húsz pakli van. Add a lóvét!

S amíg a cigarettaát mutogatta, köntösét még jobban felhúzta.

– Mennyiért adod? – kérdezte közömbösen Treff.

– Mért kérdezed, ha úgyis tudod? Hetven egy pakli.

– Egy fityinggel sem adok többethatvannál.

Dész úgy nézett rájuk, mintha gondolkozna, vajon anyjukat szidja-e, aztán mégis leengedte a köntös szélét, és a cigarettásdobozok a szénára hullottak.

– Add a lóvét!

Treff megszámolta és odanyújtotta a pénzt. Dész újból felemelte a hálóköntöst, s amíg a harisnyaszárba dugta a pénzt, megvetően nézett rájuk.

– Megint átvertetek!

– Aki téged átver, megérdemli a hasznát – felelte Treff.

– Apáddal együtt még az istent is becsapnátok. Már te is romlott vagy. Felcsaphatnál kupifőnöknek.

Treff vigyorgott.

– Hadd ajánljam be ezt az alakot, aki még pókerezni sem tud.

Colosra mutatott, aki elképedve nézte, ahogy Dész a harisnyaszárba dugta a pénzt.

S amikor Dész hozzálépett és végigmérte, ijedten állt, szinte félt ránézni. Dész felnevetett.

– Töröld meg előbb az orrod!

Megfordult, és szakszerűen végigmérte Popot is.

– Ha szépen megkérnél, veled talán lefeküdnék.

– Nála nincs esélyed – felelte Pop helyett Treff.

– Miért? Énnálam jobb van? Ismerlek én titeket. Megjátsszátok magatokat, bezzeg ide el...

Pop félbeszakította:

– Te foglalt vagy, „Nur für deutschen Soldaten”, én pedig, tudhatod, nem keveredem bele ebbe a háborúba.

A fiúk röhögtek.

Désza nyelvet öltve a padlásnyíláshoz ment. Mielőtt eltűnt volna, félvállról odavetette:

– Gavallérok, készítsétek el holnapra a pénzt! Hozok még.

Amikor lemásztak az udvarra, Treff anyja éppen fadarabokkal célozgatta a tyúkokat.

– Mennykő csapjon belétek! Adná isten, hogy mind a fazékban látnám! No, elkészültetek a feladattal?

– Igen – válaszolta Treff. – Csak a végeredmények nem egyeznek. Nálam mindig plusz van, náluk meg mínusz.

Kifordult, és csibészesen Popra és Colosra kacsintott, akik épp akkor hagyták el az udvart.

Anyjának ez kapóra jött, folytatta a dohogást:

– Ezek a tanárok sem tudnak mást, mint feladatokkal gyötörni a gyerekeket! Ha utánanézne az ember, talán még ők sem tudnák megoldani...

Treff már ismerte: estig sem hagyja abba, ha nem szakítja félbe.

– Mutter, mit kajálhatok?

– Hívd az öreget is, aztán eszünk. Már megvakul abban a füstben. Reggel óta meresztgeti a szemét.

Treff tudta, hol találja meg az apját. Mindig ugyanabban a kis szobában tartózkodott, ahol éjjel-nappal folyt a játék.

Anyja utána szólt:

– Nehogy te is ott ragadj, legalább neked ne könyörögjek!

A szobában égett a villany, napközben is fekete függönyök takarták az ablakát.

A füstfelhőben alig látszott a négy játékos.

Treff belépésekor egyikőjük sem fordult arra.

Két telis-tele hamutartó volt már előttük. Az asztal közepén egy halom összegyűrt bankjegy.

Treff megállt a kopasz, szemüveges, sovány emberke mögött, aki szomorúan nézte, ahogy az egyik kártyapartner maga elé húzza a pénzt.

– Faterkám, hadd segítsek a bajon! Állj fel, beszálok helyetted egy körre!

A vézna emberke felállt és kinyújtózkodott.

– Rendben van, de csak egy kört.

Treff leült a helyére. Azonnal a kártyáért nyúlt, és keverni kezdte.

A kucsmás, középkorú, sörtebajuszos kártyapartnernek, akinek a szája széléhez cigarettacsikk ragadt, nem tetszett a csere.

– Nem szeretek gyerekekkel játszani!

Treff dühbe gurult.

– Majd mindjárt megmutatom én neked, hogyan játszanak a gyerekek!...

Pop és Colos ezalatt a kovácműhelyhez ért. Colos apja az udvaron egy nagy üstből harapófogóval szedte ki az izzó abroncsot, s épp arra készült, hogy azokat ráhúzza a kerékre.

– Megérkezett a segítség, Jóvó bácsi! – kiáltott oda Pop.

A fiúk szerettek segíteni Colos apjának, aki általános vélemény szerint a város legerősebb embere volt. Tisztelettel bámulták lapát nagyságú tenyerét és combvastagságú izmait, melyek nagy csomókban ugráltak, ha kézbe vette hatalmas kalapácsát, ami másnak két marokra fogva is túl nehéz volt.

A kormos inas odanyújtotta nekik a kampókat, melyeket beleakasztottak, s minden erejüket megfeszítve az izzó abroncsot ráhúzták a kerékre. Ahol az abroncs akadékoskodott, Colos apja a nagykalapáccsal ráütött. A megperzselődött kerék füstfelhőt árasztott.

S amikor Colos az inással fateknőben lehűtötte a kocsikereket, apja még javítgatott rajta az üllővason, Aztán leoldotta bőrkötényét, ami az ebédidőt jelezte, és a kovácműhelyhez ragasztott rozoga házikóhoz ment.

Ahányszor Colos apja a nagykalapáccsal a kocsi tengelyeket verte, remegett a házikó fala, az asztalon táncoltak a tányérok és poharak.

Colos megkérdezte:

– Mit kajálunk, fater?

– Mért kérded, úgyis tudod.

– Mit tegyek, ha kérdezgetni szeretek?!

Anyja már négy éve meghalt, s így apja főzött. S bár nagy étvággal hatalmas mennyiségű ételt tudott elfogyasztani, Colos mindig kihúzta magát a „női munkából”, apjának sohasem segített.

Két ikertestvére – már a konyhaasztalnál ült, és nyugtalanul várták, hogy édesapjuk kitálalja az ételt. Az ajtónál egy idősebb asszony állt.

– Vedd az álkulcsokat, s menj a nagyságával, segíts kinyitni a lakásajtót! – vetette oda az apja, s közben a leveseskanállal babot mert a kisfiúk tányérjába.

Colos megállt az ajtóban.

– Fater, adj egy kis lóvét!
– Reggel kaptál, már elköltötted?
– Füzetre kellett...
– Nyisd ki a nagysága ajtaját! Szedd le a zárat, és csinálj hozzá új kulcsot. Tudod már, mennyi jár érte. Ha már róluk gondoskodnom is kell – mutatott az ikrekre –, legalább veled ne bajlódjam... A te korodban énelem már senki sem törődött...
Colos jókora darabot tört az asztalon levő máléból, s mindjárt bele is harapott.

A szépen berendezett ebédlőben díszhelyet foglalt el a tisztí egyenruhában, kitüntetésekkel és kardjával feszítő családfő fényképe. Pop, anyja és négyéves öccse némán álltak a megterített asztalnál, az öreg lelkész meg ebéd előtti imáját olvasta, Isten áldását kérve – ki tudja, hányadszor – ételükre és italukra.

Pop testvéröccse egy óvatlan pillanatban letört egy darabka kenyeret, és gyorsan a szájába gyömöszölte.

Pop és anyja majdnem felnevettek: nagyapja szemrehányó pillantására a kisfiú teli szájjal, komoly arcot vágva szinte kővé meredt. Aztán ők is egyszerre elkomolyodtak és „belemerültek az imádságba”, mert a nagyapa rájuk is korholóan nézett...

A kis szobában ezalatt teljesen megváltozott a helyzet...

Treff elemében volt: a pénz nagy része már hozzávándorolt.

Apja elégedetten simogatta kopasz fejét, amit csak különösen jó hangulatában csinált.

Az utcáról elnyújtott füttyszó hallatszott be. Treff felállt.

– Fater, adj egy ötszázast! Ha visszajöttem, újra leváltalak.

A kucsmás, sörtebajuszú kártyapartner szomorúan nézett előbb még előtte tornyosuló halom pénzre, és dühösen odavetette:

– Én megajándékozlak egy ezressel is, csak ne lássalak többé!

– Mért ajándékoznál meg, ha én azt szépen, böcsületes játékkal is elnyerhetem tőled?

Felvette az asztalról az ötszázast, kacsintott a sörtebajuszúnak, szemtelenül ránevetett, felkapta az iskolatáskáját, és az ajtóhoz rohant. Ám megtorpant, mintha eszébe jutott volna valami. Színészkedve, naiv arcot vágva a sörtebajuszúhoz fordult.

– No, hogyan játsszák ezt a gyerekek? Ha jól megfizeted, néhány óra alatt szívesen megtanítalak...

Félbeszakította a mondatot, mert a sörtebajuszú a hamutartóért nyúlt. Az udvaron anyja várta;

– Gyere már ebédelni, te ördögfióka!

– Már nem mehetek, mutti, elkésem az iskolából.

S amíg a kapuhoz futott, anyja átkozódott.

– Hogy az isten verte volna meg azt is, aki kitalálta a kártyát! Már az eszeteket is elbódítja. Se láttok, se hallotok, már a kenyér sem kell!

Az utcán, a vendéglő előtt két német katona állított meg egy használt bútorral megrakott ökrös szekeret.

A szekéren középkorú, jól megtermett, harcsabajuszos paraszt ült, s mélyen szemére húzott kucsmája alól ravaszul tekingetett körül.

Amikor Treff odaért, Pop éppen a németek szavait fordította a parasztnak:

– Azt mondja: megbírságol egy ötszázásra, mert a kocsit annyira megterhelted, hogy megszakadnak az ökrök...

A paraszt mélyet sóhajtott, s az inge alól egy törülközőbe csavart pénztárcát vett elő.

– Ha csak egyetlenegyszer megsimogathatnám evvel a doronggal, biz' isten az ezres bankó felét vissza sem kérném...

Ám ahogy ezt mondta, rájuk pislantva, azonnal feltűnt a németnek, hogy valami nincs rendjén, gyanakodva mérte végig a parasztot.

– Was sagt er?¹ – kérdezte Poptól.

Pop nyomban feltalálta magát, és németül válaszolta:

– Er sagt, es ist nicht teuer.²

A németnek a paraszt válasza fölöttébb gyanús volt, s dühösen ráförmedt:

– Schneller, schneller! Er soll das Geld geben.³

A paraszt hol a németet, hol Popot bámulta, semmit sem értett az egész beszélgetésből.

– Mit mond a német? – kérdezte.

– Azt, hogy az ötszáz bankó másik feléért megsimogathatod a doronggal, de csak egyszer...

A paraszt megrökönnyödve nézett Popra, majd tekintetét lassan a németre emelte, s ha nagy nehezen is, de rájött Pop tréfájára.

¹ Mit mond?

² Azt mondja, hogy nem is sok.

³ Gyorsan, gyorsan! Adja már a pénzt.

– Hehehe! Huncutkodszt velem. De mond nektek valamit a bácsi: lesz itt nemsokára olyan simogatás, hogy na! De az ingyen lesz!

A német már elvesztette a türelmét.

– Was sagt er?

Pop elvette a paraszttól az ezres bankót, és átnyújtotta a németnek. A visszajáró pénzt Treff vette át a némettől.

– Fogd! De legközelebb, ha a városba jössz, tolmácsot is hozz magaddal! – mondta, és Colos kezéből hirtelen kikapta a maradék málét.

– Nem volt időm kajálni se... – röhögött, s elfutott, mert Colos a nyomába eredt.

A paraszt a fiúk után nézett, megcsóválta a fejét, felnevetett, de amikor megpillantotta a villanyoszlopra ragasztott hirdetőmenyen a kivégzett száz ember névsorát, rögtön elkomolyodott. Bosszúsan tekintett az utca közepén elvonuló német járőrre, majd ostorával dühösen csördített oda az ökröknek, mintha azokat okolná a történelemért...

A kijárási tilalom már napnyugta előtt érvénybe lépett. Kellemetlen, rémült csend állt be, súlyosan rátelepedett a városra, megbénított minden mozgást, ránehezült az agyra, és csengett a fülekben ... A német járőrök mindig az utca közepén haladtak, a nap utolsó sugaraiban megcsillantak az acélsisakok, és a mellükön a fém csapat jelzések. Monoton lépteik élesen visszhangoztak, megtörték a falakon, s elhaltak a lombok közt és a háztetők alatt. A katonaság alakulatai megosztották egymás között az éjszakát.

A fegyvercsörgésből és a bakancsok dobogásából a város lakossága mindig megállapíthatta, hogy melyik katonaság vonult el. A politikai rendőrség mindjárt szürkület után elkezdte a letartóztatásokat.

A hajnal, a szürkületi vakság órája a csetnikeké volt.

Zajtalanul lopódtak az ajtókhöz, és a családfőt állítólagos kihallgatásra vitték. Reggel aztán a szerencsétlen áldozatot átmetszett torokkal találták meg a közeli földeken.

Általában újsággal terítette le valaki, amíg a rokonság érte nem ment, s el nem vitte. Minden jelentősebb esemény éjszaka történt.

A nappal eltakarta mindazt, amit az éjszaka maga után hagyott.

Egyik reggel vörös zászló lengett a középkori, öreg vártoronyban.

Senki sem tudta, hogyan került oda, hogyan másztak fel a vártoronyba, hiszen az idő vasfoga már annyira kikezdte a falakat, hogy életveszélyes volt alatta a járás.

A város minden pontjáról jól látszott a vörös zászló.

A lakosság pillanatokon belül ellepte az utcákat.

Legutoljára a németek vették észre a zászlót. Nyomban intézkedtek.

A vártorony előtt megállt egy katonai személyautó. Két német tiszt lépett ki belőle, majd nemsokára befutott egy szakasz katona is.

Alpinista öltözékben két katona jókora mászóvasakat vert a torony falába. Kötelet csavartak derekukra, és lassan megindultak fölfelé.

Összecsdült a nép, s a toronnyal szomszédos templomudvar megtelt bábázkodókkal. Köztük volt Pop, Treff és Colos.

A németek óvatosan haladtak fölfelé, újabb vasakat vertek a falba. Félúton járhattak, amikor megálltak, s leszóltak a torony alatt türelmetlenül álldogáló tisztnek.

A tiszt visszakiáltott valamit, a katonák folytatták a mászást.

Egyszer csak felsikoltott egy asszony.

A torony tetejéről levált egy hatalmas kődarab, a kiszögellésnek ütődött, átrepült a mászó katonák feje fölött, majd a torony aljának csapódva egyenesen a németek felé röpült.

A tiszt és a katonák szétfutottak.

A templomudvar közönsége csak nehezen tartotta vissza nevetését.

Fenn a két német abbahagyta a mászást, s bizonytalankodva hol a torony tetejét bámulták, vajon melyik kődarab lesz a következő, hol pedig tisztjeikre néztek, akik egyelőre maguk sem tudták, mit tegyenek.

Kiáltás hangzott fel, s a katonák ereszkedni kezdtek lefelé.

A tiszt felsorakoztatták a szakaszt.

Előkerült valahonnan a gépfegyver, hamarosan megtalálták a legjobb lőállást is, aztán az egyik tiszt vezényszavára tűz zúdult a zászlóra.

A lövésektől megriadt madarak kiröppentek a torony odúiból, és fölötte köröztek. A varjak károgozva lázadoztak a háborgatás miatt.

Ám úgy tűnt, mintha megbűvölték volna a zászlót, egyelőre ellenállt a golyózápornak. A torony falához volt odaerősítve, de a mész, mely évszázadok alatt sziklakeményé vált, tartotta magát.

Egy újabb sorozatlövés eltalálta a zászlórudat, és az hirtelen megbillent. Sebesült, gerinctöréses harcosra hasonlított, aki végső erőfeszítéssel megpróbál újra talpra állni, de hiába, mert a következő sorozat kettészelte, és zuhant lefelé.

Lassan, spirálisan imbolygott, mintha különös, ujjongó táncot járna, és csöppet sem törődne a feléje lövöldöző németekkel.

Így fejeződött be a vörös zászló harca egy német szakasszal.

A hatóságok megkezdték a nyomozást. A környező házak lakóit egytől egyig kikérdezték, de senki sem tudott arról – vagy eltitkolta –, hogyan került a zászló a torony csúcsára.

S még aznap felröppent a hír: a zászlót Szása helyezte oda.

A város ekkor hallott róla először. Aztán újra hallatott magáról, amikor egy reggelen holtan találták a politikai rendőrség egyik emberét. Összeszorított öklében egy papírdarabkán ez állt: SZÁSA 29.

Néhány nap múlva a Ljotics-féle alakulatok egyik tisztjét ölték meg. Az ő kezében is ott állt a papírdarabka: SZÁSA 30.

S ezek a papírdarabkák reménnyel töltötték el a város lakosságát. A valóság legendával keveredett, mert lám, megjelent egy bosszúálló hős, aki fehér lovon érkezett a hegyekből, s olyan szép, mint az isten; olyan erős, mint a bika. Sokan állították, hogy személyesen látták.

Mások meg azt mondogatták, hogy Szása partizánlány, olyan, mint egy tündér; karcsú, mint a fenyő.

S amikor Szása folytatta a megtorlást, és egy napon hatalmas falragasz jelezte, hogy a hatóságok vérdíjat tűztek ki a fejére, az emberek úgy érezték, hogy van már védelmezőjük.

Az iskolapadok hármassorban helyezkedtek el az osztályban.

Az ablak melletti sorban a lányok, a másik kettőben a fiúk ültek.

Az osztályban a matematikát Pitagorasz tanár úr tanította.

A tanulók azért hívták így, mert az órákon néhány tizeddel vagy századdal cáfolta a Pitagorasz-tétel pontosságát. Bámulatossággal, számjegyekkel irkálta tele a táblát, amiből a tanulók semmit sem értettek, de odafigyeltek, mert csodálták tudományos felkészültségét. Amikor aztán befejezte a számítást, pillanatok alatt letörölte az egészet.

Pitagorasz az órákon mindig szórakozottan, gondolataiba merülve ült, mintha ki tudja, hány ismeretlenes egyenleteket oldana meg fejben.

Kedvelt szavajárása a „par excellence”⁴ volt, amelyet mankónak használt, ha elakadt a magyarázat során. A tanulók, a „par excellence” jelentéséről vajmi keveset tudtak.

A diákok szerették Pitagorasz tanár urat. Szerették, mert senkinek sem ártott, és főleg azért, mert elmélázó pillanataiban súghattak egymásnak, puskázhattak az írásbeli dolgozatok óráin.

Aznap is dolgozatírás volt. A táblára felírva három példa várt megoldásra.

Pitagorasz tanár úr olykor megállt egyik-másik tanulónál, föléje hajolt és rávezette a helyes megoldásra.

Valaki gombostűvel a kabátja hátára tűzte a kész példákat, s így Pitagorasz sétálgatva vitte az osztály egyik végéből a másikba.

A nyakigláb Colos az utolsó padban ülve már lemásolta az első példát. Ujjait mozgatva és grimaszokat vágva kérte az első padban ülő Trefftől és Poptól a másik két példát is.

Treff volt az osztályban a legjobb fej matematikából.

A kész példákat gyorsan lemásolta egy papírdarabkára, összehajtotta, s amikor Pitagorasz hátat fordított, gumit akasztott hüvelyk mutatóujjára, és Coloshoz lőtte.

A papírdarabka pontosan Colos sapkájába repült.

Colos mellett a padban Risztics ült. A magas, izmos fiú, a gimnázium legjobb futballistája, népszerű volt osztálytársai körében.

Vera a szomszédos padsorból gyors mozdulattal átnyújtotta *Az acélt megedzik* című regényt.

E népszerű könyvet tilos volt terjeszteni. A városban is csak néhány példány volt belőle. A szkojisták⁵ ezért kézzől kézre adták egymásnak, vagy összejöveteleiken olvasták.

A könyvben Risztics egyszólatos üzenetet talált:

HAT ÓRAKOR D-nél!

Bólintott, hogy megértette és ott lesz.

Ösztönszerű mozdulattal becsukta a könyvet, és mélyen a padba lökte.

E pillanatban kivágódott az osztály ajtaja, s Marics hadnagy rontott be dühösen.

Nyomában ide-oda topogott a gimnázium cingár, alacsony termetű, őszes hajú igazgatója, mintha kérlelte volna, hogy térjen észhez, és tanúsítson jóindulatot.

Az osztályba utolsónak Vojvodics rendőrügynök lépett, be.

Vojvodics mindössze két-három hónapja érkezett a városba, de már félelmetes híre volt, rettegetek tőle. Magas, fekete, mindig komor ábrázatával, tarkójára tolt kalapjával és fehér köpenyével az amerikai

⁴ Kiváltképpen, főképpen – francia (ejtsd: pár ekszélansz)

⁵ ifjúkommunisták

gengszterfilmek szereplőire hasonlított, ő maga is tudott e hasonlóságról, mozdulataival is igyekezett hangsúlyozni.

Becsukta az ajtót, az ajtófélfához támaszkodott, nyugodtan cigarettára gyújtott, s kibámult valahová az ablakon, mintha az egész egyáltalán nem érdekelné.

A tanulók felálltak, s miután senki sem mondta, hogy üljenek le, állva várakoztak.

Zavartan néztek Maricsra, aki dühösen sétált az első padosor előtt, majd megállt, rájuk nézett, és haragosan elordította magát:

– Leülni!

A tanulók leültek.

– Add vissza a könyvet – súgta Vera Riszticsnek. Risztics elmosolyodott, ami azt jelentette: „ne félj!”

Vojvodics csak ekkor mozdult meg.

Kimérten lépett az első padosorhoz, belső zsebéből egy fekete fedelű noteszt szedett elő, hanyagul lapozgatott, s amikor megtalálta azt, amit keresett, ránézett a tanulókra.

– Risztics Miodrág!

Az alattomos csendben mindenki Risztics felé fordult.

Risztics nagy nehezen felállt.

Lassan kilépett a padból, és zavartan nézett maga körül, mintha társai riadt arcáról akarná leolvasni, mit jelentsen ez.

Mindannyian megrettentek, amikor Vojvodics újból felkiáltott:

– Pakold össze a könyveidet, és gyere ide!

Vera riadtan nézte, vajon mit tett Risztics a regénnyel.

Risztics első ijedségéből már magához tért. Nyugodtan szedte elő bőrtáskáját, s az egész osztály tekintetétől kísérve Vojvodics felé ment.

Ráérősen ballagott a halálos csendben, mintha minél tovább szeretne köztük maradni.

Vojvodics idegeskedett:

– Mozogj már!

Megragadta Risztics karját, és szinte erővel kilökdöste az osztályból.

Amikor becsukódott az ajtó, a tanulók még mindig zavartan néztek, mintha reménykednének, hogy újra kinyílik az ajtó, és Risztics visszajön, hogy elfoglalja helyét az utolsó padban.

Marics hangja riasztotta fel őket gondolataikból:

– No, mi van? Mit bámultok olyan sötéten? Örüljete, hogy megszabadultatok egy ilyen bitangtól!

És a nagyobb hatás kedvéért, mielőtt újra megszólalt volna, elsétált az első padosor mellett, és figyelte tanulókat, mintha közülük szeretné kiválasztani a következő áldozatot.

– Jól jegyezzétek meg a szavaimat! Utoljára figyelmeztetek benneteket, mert nem engedhetjük meg, hogy amíg mi harcolunk és vérünket ontjuk, addig a gimnázium a kommunizmus melegágya legyen. Én vagyok az iskoláért felelős, és becsületszavamat adom, hogy megtisztítom az elkényeztetett, anyámasszony-csemetéktől és a szalonkommunistáktól, Akkor is megteszem, ha az osztályok felét kell majd eltávolítanom...

Ismét haragos pillantással mérte végig az osztályt, hogy lássa, milyen hatást váltott ki a fenyegetése, majd az igazgatóhoz fordult.

– Ön bizonyára szólni akar hozzájuk.

Az Igazgató azt sem tudta, hogyan viselkedjék ilyen helyzetben, s mivel ez inkább parancshoz, mint kéréshez hasonlított, még nagyobb zavarba jött. Mindenki látta, hogy nem akar szólni, és nincs mit mondania.

– A történelem, szerencsétlenségemre, gimnáziumunk legnehezebb óráiban engem állított az igazgatói tisztségbe...

Marics durván félbeszakította:

– Hagyja most békén a történelmet! Húsz éven át tanította, de ha úgy adta volna elő, ahogy kell, nem történik meg ez a disznóság sem. Valami okosabbat mondjon az osztálynak!

Az első pillanatban úgy látszott, hogy az igazgató nem tűri el a sértegetést, elpirult, fény villant a szemében. Már azt várták, hogy legorombítja Maricsot, amikor hirtelen megjuhászodott, s katonás vigyázzban állt meg a hadnagy előtt.

– Értettem, Marics tanuló!

Valami nagyon szomorú és mélyen tragikus jelenet játszódott le a tanulók előtt!

Egynéhányan lehajtották a fejüket, szégyellték tovább nézni ezt az összeroskadt öregembert, aki minap még, a gimnázium ünnepélyén fekete ünneplő ruhában, büszkén és boldogan mutogatta mindenkinek a kitüntetéseit: „Lám, a hazámért tettem!” Most azonban szürke, kiszolgált öltönyében szerencsétlenül és megtörtén vigyázzban állt felcicomázott tanulója előtt, mint aki elvesztette utolsó reményét is, hogy az emberi értelem és jószág valamikor is győzedelmeskedik a brutális erő fölött.

Egy pillanatig még arra is gondolt: hátha ő is egyike a vétkeseknek, amiért ez megtörténhet? Nem tudta volna-e másképp nevelni a tanítványait?

A tanulók döbbenet nézték igazgatójukat, mintha önmaguktól kérdeznék: vajon most gúnyolódik Mariccsal, vagy csakugyan meghajolt az erőszak előtt?

És hogy az irónia teljes legyen: Marics úgy viselkedett, mintha természetes lenne az egész, s már arra készült, hogy megleckéztesse.

Colos bosszúsan súgta Verának:

– Ha egyetlenegyszer úgy istenigazából odavághatnék neki!

E pillanatban az utcáról felhangzott Vojvodics hangja:

– Áááállj, vagy lövök!

De már felcsattant a lövés is.

Mindannyian az ablakhoz rohantak.

Az első emeleti osztályteremből jól láthatták az utcakereszteződést, ahol Risztics futott.

Tizenöt méterrel sikerült is lelagynia Vojvodicsot.

A futballpályán ez volt az a híres kiugrása, mellyel pillanatok alatt öt-hat méterrel maga mögé utasította ellenfél játékosát.

Mi ml is úgy futott a golyó elöl, mintha az ellenfél védelmét akarná áttörni: cseles mozgással, cikcakkban.

Vojvodics hozzá képest lassú mozgású volt, s a távolság mindinkább nőtt. Futva emelte fel pisztolyát, újra elsütötte, de ez a lövés is célt tévesztett.

Amikor már úgy látszott, hogy sikerül Risztics szökése, Vojvodics lassított, majd megállt, és nyugodtan, hosszan célzott. Eldördült a lövés. Risztics egyszerre megtorpant, iskolatáskája kiröpült a kezéből, s a könyvek szétszóródtak a kövezeten.

Esés közben még egy utolsó erőfeszítést tett: félfordulattal, félig nyitott szájjal csodálkozva nézte a gimnáziumot, melynek minden ablakában társai fejét látta. Az osztályát kereste, de a gimnázium egyszer csak távolodni kezdett tőle, szürke ködbe burkolódzva melybe hirtelen betört a fény, s teljesen elvakította. Mindez különös és valószínűtlen volt. Arcára naiv, majdnem gyermeki csodálkozás fagyott, s eszmélete utolsó foszlányával megértette, hogy bekövetkezett az, amitől a legjobban félt. Aztán lezuhant a kövezetre.

Az utca pillanatokon belül elnéptelenedett.

Utolsóként egy asszony futott el: felkapta a gyereket, s eltűnt vele az első kapualjban.

Vojvodics beírte Riszticset. Lehajolva megnézte az arcát, majd lábbal hátára akarta fordítani.

A VII/B még mindig ott állt az osztály ablakánál. Túlságosan gyorsan és váratlanul játszódtott le az egész.

Treff törte meg a csendet:

– Úgy látszik, meghalt.

Csodálkozva néztek rá.

Egy leány hangosan felzokogott. Nyomban a többiek is sírni kezdtek.

A fiúk ajkuk szélét rágták, s csak nagy nehezen fojtották vissza könnyeiket.

– Megbosszulja őt Szása! – mondta Ilics, aki az osztályban a legnagyobb tekintély volt. Treff feltételezte, hogy ő a SZKOJ-szervezet⁶ titkára.

Ezalatt Marics is odaérkezett. Vojvodiccsal együtt lábbal próbálták hátára fordítani Riszticset. Megérkezett a német járőr.

Marics vigyázzba vágta magát, és jelentette a történeteket.

– A disznó! – sziszegte Ilics.

– Gyerekek, mindenki a helyére! – riadtak fel az igazgató hangjára.

Úgy néztek rá, mintha gondolkodnának, vajon szót fogadjanak-e, aztán mégis némán a helyükre mentek.

– Pakoljatok össze és menjetek haza. Az osztály holnap ne jöjjön iskolába.

Colos felállt.

– Igazgató úr, kérem, Risztics a padjában felejtette ezt a könyvet.

Vera felugrott, és kikapta a kezéből *Az acélt megedzik* című regényt.

– Majd én hazaviszem az anyjának.

Az, igazgató mintha még mondani akart volna valamit, de meggondolta magát, és hirtelen megfordulva kisetett az osztályból, mint aki fél, hogy elsírja magát tanulóknak előtt.

Pitagorasz, aki egész idő alatt egyetlenegy szót sem ejtett, lehajtott fejjel kiment az igazgató után.

Aznap először kételkedett abban, hogy a matematika az egyetlen és igaz tudomány, „a lélek és a műveltség gimnasztikája” – ahogy ezt gyakran mondogatta. Most hajlandó lett volna a matematikaórákat annak a valakinek átadni, aki ezeket a gyerekeket az élet felé tudná irányítani.

Így költözött be a gimnáziumba a halál.

A balsors úgy akarta, hogy az első áldozat éppen a szép, hosszú lábú és karcsú Risztics, a VII/B, a „fizionómiával rendelkező osztály” tanulója, a gimnázium legjobb futballistája legyen. Lám, cseleivel és kiugrásaival maga mögött hagyta az ellenfél egész védelmét, de nem szökhetett meg egy pisztolygolyó elöl, mely a gimnázium előtt a keresztutcánál érte utol.

A tanulók a legnagyobb csendben vonultak kifelé.

⁶ SZKOJ – Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség

Amikor Pop visszanezett, megpillantotta Verát, hogy lehajtott fejjel, magányosan ül a padban. Jelt adott Colosnak és Treffnek a távozásra, majd a lány felé indult.

Colos sajnálkozva nézett vissza.

– Úgy látszik, még mindig fülig szerelmes.

– Mintha te nem az lennél – felelte Treff.

Colos eltátotta a száját. Azt hitte, hogy senki sem vette észre.

– Emiatt ne izgasd magad! – nyugtatta Treff. – Egy kicsit mindnyájan szerelmesek vagyunk Verába, csak hogy az okosak titkolják, a hülyék meg kimutatják.

Pop leült Vera mellé.

Amikor az utolsó tanuló is kiment, Vera felsírt.

– Kérlek, hagyj most! Egyedül szeretnék maradni.

– Haza akartalak kísélni.

– Nem kell, hagyj most, kérlek.

– Vera, miért kerülsz engem?

A lány meglepetten ránézett.

– Épp ez a legjobb alkalom, hogy megkérdezd!

– Annyi idő után most vagyunk először egyedül.

A tanév kezdetén olyasmi kezdődött el közöttük, ami mások szemében a szerelemre hasonlított.

Aztán egyszerre, majd minden különösebb ok nélkül, Vera Pop tudomására hozta, hogy nem szeretné, ha a jövőben is együtt látnák őket.

Pop minden kísérlete, hogy megtudja ennek az okát, hiábavalónak bizonyult.

Most is azt szerette volna, ha abbahagyják a beszélgetést. Könyörögve nézte, mintha ereje sem lenne hozzá.

– Kérlek, hagyj engem.

– Más mondanivalód nincs, mint: kérlek, hagyj engem? Mi történt veled? Beszélj!

Vera hirtelen fellángolt.

– És ezt miért nem önmagádtól kérdezed?!

Haragosan felállt, és az ablakhoz ment. Pop is odalépett.

– Velem egyáltalán semmi sem történik..

– Épp ez a tragikus, hogy veled semmi sem történik! – mondta, és kinézett az ablakon. – Amíg a barátaid meghalnak...

– ...addig én kártyázom, horgászni járok, és feketézem a piacon... Mást vársz tőlem? Háborúsdit játszom, és hős legyek?

Vera, mielőtt válaszolt volna, újra kitekintett az ablakon, ahol Risztics holtteste körül összegyűlt a nép.

– Attól nem kell félned – felelte, s gúnyosan elhúzta a száját. – Teveled ez nem történhet meg...

– Hát nem is!

Indulatosan megfordult, és az ajtó felé indult. Menet közben elköszönt:

– Szervusz, Vera.

– Szervusz, Mile.

Meglepődve állt meg, anyján kívül senki sem szólította így, keresztnévén.

Vera azonban úgy mondta ezt, hogy amikor visszanezett, fogalma sem volt: vajon most őt sajnálja-e, vagy azt a szép valamit, ami lehetett volna, de nem történt meg...

A háború előtt a piaci napokon az egész környék bejött a városba. Tarkállott a piac az eladó lányok hímes szoknyáitól és blúzaitól, a nyakukban csillogó aranydukát füzérektől. A piac azonban nemcsak jószágok és mezőgazdasági termékek eladására, hanem a díszfogatok és a féktelen csődörök bemutatására is szolgált.

Most komornak és szürkének látszott. A parasztok, akik bemerészkedtek a városba, kizárólag sóért, petróleumért és cukorért adták áruikat.

Minden oly szájalmas volt, hogy még a zsebmetszők sem tértek többé vissza.

A feketepiacot hivatalosan betiltották. Mivel azonban legális kereskedelem a valóságban nem létezett, ez volt az egyetlen hely, ahol valamit kapni lehetett.

Katonai tarisznyával a nyakában Colos a piac közepén árulta a cigarettákat.

Az eladás sajátos módját alkalmazták.

Colos volt mindig az eladó. Hála magas termetének, hamar észrevette, ha a piacon kószáló rendőrgyöngök közül valamelyik feléje közeledett. S hogy tetten ne éri a sok pénzzel és cigarettával, mielőtt eladott néhány csomagot, a pénzt átadta Treffnek, s tőle kapta az árut.

Treff tehát fel s le sétált Pop és Colos között. Pop távolabb állt, átvette Trefftől a pénzt, Colos számára újabb cigarettamennyiséget küldött.

Azon a napon kelendő volt a cigaretta, vette boldog-boldogtalan. Közrefogták Colost. Mindössze három-négy csomag volt a kezében, amikor felemelte a fejét, és szembe találta magát a rendőrügynök Vojvodicsal, aki a sokadalmat kihasználva, észrevétlenül odalopódzott és meglepte.

Treff éppen visszafelé tartott, Popnak már átadta a pénzt.

Meglepődve torpant meg, s intett Popnak, jöjjön ő is.

Csend támadt, mert Vojvodics Colos előtt állt, és dühösen méregette.

– Ide a cigarettákkal!

Colos pillantása végigsiklott a piactéren, s amikor észrevette Pop és Treff zavart arcát, még jobban megijedt. Hátrálni kezdett Vojvodics elől, jobbra balra tekingetett, mintha futásra készülné. Ekkor azonban hátulról valaki meglökte, majdnem elesett.

Amikor megfordult, Marics állt előtte két katonájával.

– Mi történt?! – fordult Vojvodicshoz Marics.

– Cigaretták ... Tiltott feketekereskedelem.

– Add át a fiút nekünk!

– Miért?

Marics furcsán elmosolyodott. Senki sem tudta: vajon csodálatot vagy szemrehányást fejez ki ez a szájmozdulat.

– Nagyon könnyen rántod elő a pisztolyt, ha diákokról van szó – mondta Marics.

– És mi legyen a *corpus delicti*⁷ sorsa?

Hangosan röhögtek, majd Marics megfelezte Vojvodicsal a cigarettákat.

Ami előtt elindult volna, Vojvodics odasúgta Maricsnak:

– Simogasd meg egy kicsit a tenyereddel!

Valójában neheztelt Maricsra, mert megfosztotta ettől az élvezettől.

Pop és Treff ekkor érkezett Coloshoz. Marics megfordult, és megpillantotta őket.

– Á, tehát így állunk?! Teljes a létszám! Most mit csináljak veled? – fordult Coloshoz.

Colos épp dadogva válaszolni akart, amikor Marics erősen pofon csapta. Megtántorodott.

Úgy látszott, mintha Maricsra akarna ugrani, de Pop intésére lecsillapodott.

Marics, mintha csak várta volna a támadást, keze a pisztolytáskán volt.

Dühösen végigmérte mindhármukat.

– Ha még egyszer elkaplak benneteket, az isten se ment meg! Nem fogjuk megengedni, hogy amíg mi harcolunk, ti addig a feketepiacon kufárkodjatok. Hordjátok el magatokat!

S mindaddig szemmel tartotta őket, míg el nem tűntek a saroknál.

Lehorgasztott fővel, hallgatagon mentek az utcán.

Colos megsimogatta a pofontól még mindig piros arcát. Elvigyorodott.

– Nem is fáj...

Ezt úgy mondta, mintha barátai kapták volna a verést, és vigasztalni szeretné őket.

Egy hirdetőablánál álltak meg. Sárga karszalagos cigány hatalmas plakátot ragasztott rá.

KÖZLEMÉNY

A német katonai parancsnokság értesíti a polgárságot, hogy 1 000 000 dináros jutalomban részesíti azt, aki segítséget nyújt a Szása név alatt gonosztetteket elkövető személy elfogatásában vagy megölésében. A Szása elfogásában vagy megölésében segítséget nyújtó személynek a német katonai parancsnokság teljes titoktartást garantál.

Körzetparancsnok: P. von Berus százados

A reklámtáblára a cigány ugyanezt a plakátot német nyelven is felragasztotta. Treff tréfálkozni próbált:

– Ha bennünket, pitiáner dohányárosokat így megvertek, vajon mit tennének Szásával?

Colos még mindig a pofontól bizsergő arcát simogatta.

– Ha én Szása volnék, és Marics valahogy a kezembe kerülne, összetörném a csontjait.

Pop azonban egyre csak arra gondolt, amit Vera mondott az osztályban.

– Hagyd Szását, végezze a maga dolgát! Nekünk is megvan a magunké ...

Colos csodálkozva nézett rá.

– Tulajdonképpen mi a dolgunk?

– Hogy áruljuk a cigarettát a feketepiacon, és kártyázzunk... Úgy látszik, mindenki ezt irigyli tőlünk, Vera is a szememre vetette.

⁷ bűntárgy, bűnjel – latin (ejtsd: korpusz delikti)

Treff ironikusan felnevetett.

– Vigyázz, nehogy megfőzzön!

Elhallgatott, mert odajött egy alacsony, sovány, kecskeszakállas, fekete kalapos öregember.

Megnézte a plakátot, aztán a fiúkat, s huncutkodva nevetett.

– Hülyék! Még meg sem született az, aki elfogná Szását! Eddig már negyvenhatot ölt meg, s mindegyiknek a kezében hagyta a névjegyét. Még azt sem tudják pontosan, hogy Szása férfi vagy lány!

Elégedetten kuncogott, vékony, sziszegő hangon, a fiúkra tekintett, mintha várná, hogy ők is vele nevetnek... Magas, szőke, jól megtermett német asszony állt meg mellettük.

Kölnivíz illata csapta meg az orrukat. Kezében élelemmel teli kosarat tartott. Tetején hatalmas csokoládéval. Az öregember aprókat zihálva, fulladással küszködve folytatta útját.

Amíg a német asszony a plakátot olvasta, a fiúk a kosarat bámulták, mert amióta elkezdődött a háború, nemcsak hogy nem ettek, de nem is láttak csokoládét.

Amikor a német asszony elindult, a nyomába szegődtek. Treff meggyorsította lépteit, s mellette haladt. Figyelmesen körülnézett, s meggyőződve, hogy senki sem figyel, észrevétlenül kicsente a csokoládét a kosárból. A német asszony széles csípőjét ringatva ment tovább, ők meg beszaladtak az első kapualjba, és elosztották a csokoládét.

Treff ezt az alkalmat sem szalasztotta el, hogy Colossal ne csipkelődjék:

– A papír maradjon!

Colos épp bele akart harapni a csokoládéba, de megállt, elkomolyodott, ránézett a csokoládéra, mintha önmagának tett volna szemrehányást a falánkságáért, majd kettétörte, papírba csomagolta, és zsebre tette. Ha olykor bemásztak egy-egy kertbe, és megdézsmálták a gyümölcsöt, Colos a maga részéből mindig hazavitt pár szemet kistestvéreinek. Magában mosolygott, és lelki szemei előtt látta az ujjongó kicsiket, amint kezükbe nyomja a gyümölcsöt.

Pop is letört egy darab csokoládét az öccsének, s fejével rámutatott az épületre, melynek kapualjában álltak.

– Ez a Kulturbund. A németek vegyesboltja. Kizárólag a volksdeutschok⁸ számára fenntartva...

Colos jó étvággal rágta csokoládéját.

– Valószínűleg mindennel tele van. Akárcsak a háború előtt... Ha bejuthatnék, szemvillanás alatt felfalnám az egészet...

Treff abbahagyta az evést, s olyan arcot vágott, mintha felfedezte volna Amerikát.

– Éjszaka senki sem őrzi. Meg kéne látogatni és kirámolni.

Colosnak tetszett az ötlet. Szemügyre vette az épületet, mintha keresne valamit.

– Várjatok meg, körülnézek, és rögtön jövök! – mondta, s elindult az épület hosszában, fatál pú cipője kopogott.

Pop már kevésbé volt elragadtatva.

– Teljesen megőrült!

Colos megkerülte az épületet, hamar felfedezte a vegyesbolt udvari kijáratát, és tüzetesen megvizsgálta a zárat.

Örvendezve tért vissza.

– Ócska szerkezet. Percek alatt kinyitom álkulccsal.

Pop mogorvasága azonban csakhamar elvette jókedvüket.

– Ne hülyéskedjete! Ha elkapnak bennünket, megnyúznak, mint a nyulakat... Menjünk!

A hegyekből szürke, alacsonyan szálló, esővel terhes felhők gomolyogtak. Úgy tűnt, máris megered a szeszélyes, tavaszi zápor a Temető utcáig kigyózó, végeláthatatlan gyászmenetre. Bár az iskolában semmit sem hirdettek ki, az osztályok kivétel nélkül megjelentek Risztics lakása előtt, felsorakoztak, és elindultak a városon keresztül a temető felé.

Amerre a gyász kíséret elhaladt, a lakosság sorfalat állt, majd látva a megölt iskolatárs koporsója után bátran, majdnem dacosan lépkedő gimnazistákat, némán csatlakozott a gyászmenethez, s nemsokára elnéptelenedtek az utcák, A koporsó mögött Risztics édesanyja ment, akit karonfogva két VII/B-s diák támogatott.

Őket követte a VII/B, majd a gimnázium többi osztálya.

A menetet a tanári kar zárta, élén az igazgatóval, aki ez alkalomra ismét felöltötte fekete ünneplő ruháját.

A temetőben, egészen a sírig, egymást váltogatva a VII/B fiútanulói vitték a koporsót.

S ebben a gyászszertartásban volt valami olyan megható, hogy mindenki abbahagyta a sírást, mintha félt volna megszejteleníteni az ünnepélyes pillanatot.

A fájdalomtól megtört anya tompán nézett maga elé, mintha semmit sem érzékelt volna az egészről.

És már csak akkor eszmélt fel, amikor az első göröngyök dübörögtek a koporsón.

Fájdalmasan felsikoltott, és a sírgödör felé vetette magát.

⁸ A fasiszmus oldalán álló, általában fasiszta szervezetekben tevékenykedő németek

Alig bírták lefogni és elvonszolni. Elkészült a sírhalom is, a tanulók csendben elhelyezték virágaikat. Risztics sírhantja nemsokára hatalmas, tarka virágcsokorhoz hasonlított.

A nép lassan oszolni kezdett, a felhők már a temetőt körülölelő fenyőfák csúcsaira ereszkedtek le. Ám ez nem a fokozatosan leszálló esti szürkület volt, hanem ragadós, a tárgyakat és az embereket körülengő sötétség, amely zavart és nyugtalanságot vitt a lelkekbe.

Mindenki eltávozott, Risztics sírja mellett csak az osztály maradt.

Szótlanul álltak, és nézték a sok-sok virágot, mintha várnák, hogy történik valami.

És történt...

Treff elsőként emelte fel a fejét, s megpillantotta Vojvodicsot.

Egy síremlék szegélyén állt, és figyelte őket.

Treff meglökte könyökével Popot és Colost, s fejével Vojvodics felé intett.

A többiek is észrevették, s nemsokára minden szem az ügynökre tapadt. Zsebre dugott kézzel, tarkóra tolt kalapban álldogált, és mozdulatlanul nézte őket.

Ki tudja, meddig tartott volna ez a néma párbaj, ha egy pillanatra a villám el nem vakítja őket. A villám valahol Risztics sírja mögött, a hegyekben csapott le.

S nagy cseppekben megeredt az eső is...

A tanulók lassan a temető kijárata felé indultak.

Az eső egyre jobban verte őket, de ügyet sem vetettek rá, lépteiket sem gyorsították meg.

A temető bejáratához érve visszanéztek: Vojvodics még mindig mozdulatlanul bámult utánuk.

... Másnap reggel a sírásók – nem messze Risztics sírjától – megtalálták a halott Vojvodicsot.

A holttest fekvéséből nem volt nehéz megállapítani, hogyan végeztek vele.

Valaki hátracsavarta jobb kezét, a földre döntötte, fejét a pocsolyába nyomta, s belefojtotta.

Amikor megérkeztek a politikai rendőrség emberei, s visszafordították, szemé-szája és orra tele volt sárral.

Összeszorított jobb kezében papírdarab volt. Csak kínnal tudták szétfeszíteni a markát s kiszedni a cédulát, melyen nagybetűkkel ez állt: SZÁSA 47.

Az ügynökök még el sem hagyták a várost, már végigszáguldozott a hír: Szása megbosszulta Riszticset...

Délelőtt Pop, Treff és Colos horgászni mentek. Állandó helyük két-három kilométerre feküdt a várostól, nem messze a nagy vashídtól. Az egyik hídfőnél német, a másikon csetnik őrség álldogált. A folyó túlsó partja már a csetnikeké volt.

A horgászszinórt áztatva, Pop nyugodtan ült, és türelmesen várta a „nagy hal” kapását.

Treffnek azonban sohasem volt türelme kivárni, általában parafadugós úszóval apró halra horgászott.

Colos is áztatta a zsinórt, ám a horgászbot végét erősen a földbe szúrta, hanyatt feküdt, szemére húzta ellenzős sapkáját, és a meleg napsütéstől elbágyadva mélyen aludt.

Nyugalmukat csupán a folyókanyar felől harsogó lárma zavarta.

Treff kiemelte a vízből a horgot, és indulatosan elordította magát:

– A hétszentségit! Ki az, aki elzavarja a halakat?

Hátrafordult, hogy görönggyel vagy kövel megdobja a zajongókat, de megtorpant, gyanúsat észlelt, és hirtelen felmászott a partra.

Hat szaladgáló, fröcskölő, egymásra ugráló alakot pillantott meg. Meztelen hátsójuk fehérlett a napon.

A parton három motorkerékpár állt, a kormányokon német egyenruha és fegyver himbálódzott.

Treff lefeküdt a földre, és halkán hívta barátait:

– Gyertek ide!

Pop és Colos a töltésen Treff mellé hasalt. A németek ekkor már a víz mentében a parton futkároztak, majd újra bementek a folyóba, rajtvonalba álltak, és adott jelre versenyezni kezdtek az úszásban.

Colos észrevette a motorok kormányán, a pisztolytáskákat.

– Ne csenjünk el? – kérdezte.

A félős természetű Treff ijedten ránézett.

– Hogy aztán megnyúzzanak bennünket?! Elkapnak, mielőtt elérjük a várost...

Colos sehogyan sem tudta elvonni tekintetét a pisztolyokról.

– Ha kilyuggatjuk a motorgumikat, nem érhetnek utol.

– Minek kell neked a pisztoly? – kérdezte Pop. Nyilvánvaló, Colos nem várt ilyen buta kérdést.

– Hát lövöldöznék...

– Kire?

Ez a kérdés kissé bonyolultabb volt, elgondolkodott.

– Hát a verebekre!

Pop újból Verára gondolt, s arra, amit az osztályban mondott.

Szempillantás alatt meghozta a döntést.

– Hát akkor, feketebörzések, próbáljuk meg ezt is... – mondta, s Treff re nézett. – Maradj itt őrségben! Füttyents, ha valaki feltűnne! A vízemelő keréknél majd találkozunk... Gyerünk!

Colos lehajolva utána futott a motorkerékpárokat körülövező füzesbe.
Hason feküdtek a bokorban, s a lubickoló németeket figyelték.
Pop fejével intett, hogy Colos a legközelebbi motorhoz induljon, ő pedig a fűzfával övezett tisztás közepén levő másik felé kúszott.
Állandóan figyelnie kellett, hogy a motorkerékpár eltakarja a németek elől, különben hamar észrevették volna.
A németek valószínűleg nem is gondoltak arra, hogy bárki ilyesmire vállalkozna, hiszen a közelben alig ötszáz méterre német hídórség tanyázott.
Treff izgult a legjobban. Állandóan ide-oda tekingetett, s majd meghalt ijedtében, amikor valamelyik német katona a motorkerékpárok felé fordult.
A motortól fedezve Pop hanyatt fekvé húzta ki a pisztolyt a kebléből, és a keblébe dugta. Az acélküllős kerekeken át figyelte a németeket, akik most árral szemben folytatták az úszóversenyt.
Colosnak sehogyan sem sikerült kihúzni a pisztolyt. Olyan ügyetlenül csinálta, hogy hintázott a motorkerékpár.
Treff integetett, hogy vigyázzon, de Colos egész idő alatt oda sem pillantott.
Végre kihúzta a pisztolyt, s már a tartalék tölténnyel kínlódott.
Pop ezalatt késsel kiszúrta a gumikerekeket, és a harmadik motorhoz kúszott.
S épp amikor ott is kihúzta a pisztolyt a kebléből, látta, hogy az egyik német katona kifelé indul a vízből, majd félúton megállt, a motorkerékpárok felé nézett, mintha gyanús zajt hallott volna. De mögötte pont ekkor bújt ki a víz alól a másik katona, ráugrott és lenyomta. Ezt használta ki Pop – belevágta a kést a gumiba, a füzeshez kúszott és elfutott.
Treff már nem tudott uralkodni az idegein. Colos oly ügyetlenül végezte a munkáját, hogy égnek állt a haja. Két ujját szájába dugva nagyot füttyentett, és ő is eltűnt a füzesben.
A vízemelő keréknél már türelmetlenül várt rájuk Pop.
– Miért füttyentettél? – kérdezte Trefftől.
– Mintha közeledett volna valaki – hazudta.
– Colos hol maradt?
– A kétbalkezes? Sehogyan sem tudja kihúzni a tölténnyel.
Pop odanyújtott Treffnek egy pisztolyt.
– Nesze, neked is szereztem egyet!
Ekkor szétnyílt a bozót, és megjelent a vigyorgó Colos. Hátratett kézzel közeledett.
Popnak ez rögtön gyanús volt.
– Mit dugtál a hátad mögé?
Colos dicsekedve mutatta a géppisztolyt.
– Hoztam ám tartalék töltényt is.
A kebléből előszedte a tölténnyel vászonzacskót. Pop és Treff döbbenet nézték, Colos nem értette, miért.
– Dobd el és fussunk! – kiáltotta idegesen Treff. Pop azonban elvette Colostól a tölténnyel, és a halásztarisznyába rakta.
– A töltények jók a pisztolyba is. A többit dob a vízemelő kerékbe! Nem vihetjük be a városba.
Treff már végképp türelmét vesztette.
– Siess! Biztosan észrevették. Mire várunk még? Dobd el, ha mondom, és lépjünk le!
Colos neheztelt.
– Majd kitört a frász, és most dobjam el?
– Hogy jutsz be ezzel a városba?
Colos kihúzta ingét a nadrágból, s aládugta a géppisztolyt. Csöve a nadrágszárban, tusa pedig a hónaljban volt. Amikor begombolta a kabátot, semmit sem lehetett észrevenni.
– Én majd beviszem, ahogy tudom. Te viszont háromszor is gatyát váltanál, míg elcsennéd a németek géppisztolyát.
Sajnálkozva végigmérte Treffet, és dühösen otthagya őket.
Treff Popra nézett, mintha tőle várna segítséget, de az csak nevetett. Tetszett neki Colos és Treff csipkelődése. Elindultak...
Mivel a város minden bejáratánál német őrség volt, úgy döntöttek, hogy a vasúti töltésen túl, a kukoricásból lopóznak be a városba.
A kukoricáson át vezető kis ösvényen egy dőlt kerítésű, rozoga házikóhoz jutottak. Mögötte húzódott a vasúti vágány s azon túl a város.
Az udvar felől hirtelen egy hatalmas farkaskutya rontott rájuk.
Megrettentek és félreugrottak, de a kutya huzalon csúszó lánchoz volt kötve, s így nem ért el az ösvényig.
Colos a géppisztolyra csapott, és Popra nézett.
– Megtömjem két golyóval?

S mivel a farkaskutya nem hagyta abba a morgást, Colos letérdelt, szemére borzolva a haját, a kabátját a fejére terítette, kivicsorította a fogát, és rámorgott a kutyára.

A kutya valószínűleg, egy sosem látott szörnynek nézte, mert ijedten fel vinnyogott, behúzta a farkát, és beszaladt a kutyaházba.

Treff Colos fenekébe rúgott.

– Gyerünk, te is jókor hülyéskedsz!

Átmentek a vasúti vágányon, és fellelegeztek: beértek a város első utcájába.

Horgászbójukat vállukon vitték, s boldogok voltak: senki sem törődött velük. Türelmetlenül várták a pillanatot, amikor majd Treff szénapadlásán kényelmesen megnézhetik a hadizsákmányt.

Egy kanyarban váratlanul német járőr bukkant fel, s egyenesen feléjük tartott.

Treff megtorpant, körülnézett, mintha futásra készülne.

– Talán forduljunk vissza...

Pop ingerülten rászólt:

– Csak előre, nem kell őket észrevenni!

Az egyik német katona fejével a fiúkra mutatott, s valamit mondott a másiknak.

Hiába volt Pop figyelmeztetése, Treff a szeme sarkából állandóan figyelte a németeket.

– Mutogatnak ránk – mondta. Pop ismét leintette:

– Ne vinnyogj! Már mondtam, hogy ne nézz rájuk.

A német katonák előttük álltak meg.

A fiúk is megtorpantak.

Az egyik német a halásztarisznyára mutatott:

– Fische?⁹

– Keine Fische¹⁰... – mondta Pop.

A németek röhögtek, mulatságosnak tartották a zsákmány nélkül hazatérő pecásokat, és folytatták útjukat.

Amikor kissé eltávolodtak, Colos felnevetett.

– Mért nem mondtad, hogy cápát fogtunk? Hadd nézték volna meg a kabátom alatt!

Elégedetten megpaskolta a géppisztolyt. Visszanéztek a németekre: az utca közepén masíroztak, s még mindig hangosan röhögtek. A fiúk pedig rajtuk derültek...

A kovácsműhely előtt valóságos harc folyt.

Pop öccse a szeszfőző üst mögött térdelt, és egy gépfegyvernek kinevezett fapuskából fáradhatatlanul tüzelt.

Colos egyik ikeröccse segített a tüzelésben. Kezében kilincset tartott, s azzal célzott az ökrös szekérenél megbúvó testvéreire.

Pop, Treff és Colos oldalt állva kíváncsian figyelték, hogyan végződik majd a csetepaté.

Egyszer csak az ökrös szekérenél fekvő kisfiú felkelt, és bátran indult az „ellenség” felé.

Tűz fogadta, de ő csak nyugodtan ment tovább.

– Lelőttek, kész vagy! – szólt oda Colos.

– Hogy lőttek volna le, amikor én Szása vagyok? – mondta önérzetesen, odalépett a szeszfőző kazánhoz, s két lövéssel végzett az ellenfelekkel.

A gyerekek golyóktól találva a porban hemperegtek. Pop nagyapja épp akkor ért oda.

Felemelte unokáját a porból, és tisztogatni kezdte a ruháját.

– Jaj neked, ha meglát anyád! Tiszta por vagy. Gyere haza!

A kisfiúnak sehogy sem akaródzott hazamenni. Rángatózva szabadulni próbált nagyapja kezéből.

– Nagyapa, kérlek, hadd maradhassak még egy keveset... most rajtam a sor... én leszek Szása...

Az öreg lelkész ijedten nézett körül, s Popot megpillantva ráripakodott:

– Bezzeg te csak nyugodtan állsz, és ráhagyod, hogy ilyet játsszon!

– De hát amikor olyan szépen játszanak... Hagyd még, majd én hazaviszem.

Az öreg maga után vonszolta unokáját, és így zsörtölődött:

– Ha ez neked szép játék, akkor nem tudom, mi a csúnya! Az egész világ megbolondult! A gyerekek lövöldöznek, és megölik egymást. És ezt nevezi szép játéknak...

Pop utána kiáltott:

– Azt szeretnéd, ha rongybabákkal játszana? Tutyimutyi gyereket neveltek belőle...

– Persze, te rablógyilkosnak nevelnéd! – dohogott nagyapja.

A kisfiú hátra-hátranézett, rángatta a kezét, szabadulni akart. Szomorú pillantásokat vetett Colos ikertestvéreire, akik újra elfoglalták hadállásukat, és elkezdődött a csatározás.

A padláson rögtön előszedték a fegyvereket.

⁹ Hal?

¹⁰ Nincs hal.

Colos kivette a géppisztolyból a tölténytárat, felhúzta, és Ilse Werner filmszínésznő homlokára célzott. Amikor elhúzta a ravaszt, a géppisztoly akkorát csattant, hogy megrettentek.

– Add ide! – kiáltott rá Pop, majd Treff-fel együtt rejtekhelyet keresett a szénában, hogy oda tegyék a fegyvereket.

Colos kedvetlenül nyújtotta át a géppisztolyt. Legszívesebben tovább játszott volna a fegyverrel. Treffnek hirtelen eszébe jutott a németek boltja.

– Most meglátogathatnánk a Kulturbundot. Kirámolhatnánk...

– Ha most hozzájuthatnék egy tábla csokoládéhoz, papírostul megenném – sóhajtott Colos.

Popra nézve látták, hogy Treff ötletétől egyáltalán nincs elragadtatva.

– Hogyne, mindenáron a vesztetekbe akartok rohanni.

– És a kereplőink? Ki bírna most velünk?!

Treff ezt úgy mondta, mintha egy század némettel is felvinné a harcot.

– Maradj veszteg! – torkolta le Pop. – Ha valami megzörrenne, eldobnád a pisztolyt, és lelécelnél, mint a nyúl!

Az udvarról felhallatszott Treff anyjának kiáltása:

– Vládó, gyere ebédelni! Elkésel az iskolából!

Pop, Treff és Colos meglepődve állt meg a felbolydult osztály ajtajában. A tanulók arcán öröm ült.

– Mi történt? – kérdezte Treff Verától, aki az ajtó mellett izgatottan magyarázott valamit barátnőjének.

– Hát ti nem hallottátok, hogy Szása megbosszulta Riszticset? Hol éltek?!

Elcsodálkozott, mint aki nem tudja elhinni, hogy van még a városban valaki, aki nem hallotta a hírt, és nem örvendezik. Elnézett Pop feje fölött, és ironikusan hozzátette, mintha olyanhoz beszélne, aki már nem létezik többé a számára:

– Láthatod, hogy vannak még olyan emberek, akik nem háborúsdit játszanak, hanem hősök is.

Hátat fordított, és folytatta barátnőjével a beszélgetést.

Treff és Colos hátrasietett az utolsó padhoz, amelyen Ilics ült, és arról mesélt, amit reggel a sírnál látott.

– ... Káromkodtak, mert sehogyan sem tudták szétfeszíteni Vojvodics markát, amelyben Szása üzenete volt... Aztán újra káromkodtak, amikor kiszedték és elolvasták. Megparancsolták egy sírásónak, hogy egy tócsában mossa le Vojvodics arcáról a sarat. Ujjaival szedegette ki a szájából...

Pop a padjában ült: dühösen, sértődötten és megszegyenítve Vera megjegyzésétől.

Sehogyan sem tudta megérteni, miért gondolja Vera, hogy ő gyáva. Amikor tekintetével megkereste, Vera épp a táblára írta fel nagybetűkkel:

ÉLJEN SZÁSA!

Osztálytársai közül senki sem figyelt oda, Ilics köré sereglettek, és a történeteket tárgyalták. Megfordulva úgy tett, mintha ő sem vette volna észre.

A latintanár már az ajtóban kiabált:

– Mi ez a lárma? Mindenki menjen a helyére!

A latintanár középkorú, cérnavékony ember volt. Emiatt kisebbségi érzése volt, s hogy tekintélyt szerezzen a tanulók előtt, mindig szigorúnak mutatkozott és ordított.

Mélyet szippantott az osztály poros levegőjéből, mintegy jelezve, hogy a felfordulásért be fog írni valakit a naplóba.

Kinyitotta az osztálykönyvet, s éppen a hetesektől számon kérni a rendetlenkedőket, amikor ránézett a táblára.

Egy ideig meglepetten és zavartan nézte a táblát, majd a tanulók felé pillantott, akik szintén csak most vették észre, mi van oda felírva.

Emlékezetében egy latin szólásmondás után kutatott, ami esetleg átsegítené a zavarán, de hiába gondolkodott, semmi sem jutott eszébe, s úgy döntött, az lesz a legjobb, ha úgy tesz, mintha észre sem vette volna.

– Otthagytá az osztálynaplót, és megállt az első padnál.

– Consecutio temporum... A coniunctivusos mellékmondatok igehasználata a latinban... – kezdte előadását, de megállt, mert átvillant rajta, hogy ma bejöhet a felügyelő, s azt hinné, hogy a tanulók ezt öelötte írták fel a táblára.

– Menjen ki a hetes, és törölje le a táblát! Consecutio temporum... – kezdte újra, de megakadt, mert senki sem állt fel a padból.

Cvika volt aznap a hetes. A hátsó padból Ilics megfogta a vállát, és odasúgta:

– Nehogy ki menj!

A latintanárt már a rémület környékezte.

– A felügyelő ma bejöhet az órára... A hetes törölje le a táblát!

Cvika hátrafordult, és ijedten súgta Ilicsnek:

– Baj lesz, ha nem megyek ki. A napló szerint ma én vagyok a hetes, ellenőrizheti...

– Mondd, hogy nem tudad...

Cvika zsebkendővel törölgette a szemüvegét, általában akkor csinálta ezt, ha nagy zavarban volt.

– Utoljára figyelmeztetem a hetest, hogy menjen ki, és törölje le a táblát, különben nem tartom meg az órát, és jelenteni fogom az igazgatónak...

Pop Verára nézett. A lány ijedt és zavart volt. Nyilvánvalóan nem gondolt a következményekre, amikor a lelkesedés pillanatában felírta a jelmondatot.

„Ha most a latintanár megkérdezné, ki volt a tettes, Vera biztosan jelentkezne” – gondolta Pop, majd hirtelen felállt, a táblához sietett és letörölte.

És csak akkor döbbsen rá, hogy kár volt kimennie, mindenki gyávának fogja hinni.

Megfordult, és osztálytársai döbbsen tekintetét látta.

– Miért nem jelentkezted, amikor megparancsoltam, hogy töröld le a táblát? – hallotta a latintanár kérdését.

Pop előbb Verára, majd a latintanarra nézett, aki csak most fogta fel, hogy itt valami különös történet, s ilyenkor az a legbölcsebb, ha nem érdeklődik tovább.

– Írjál egy latin összetett mondatot! – szólt Popnak.

A fiú még egyszer Verára nézett, majd felírta a táblára: „Audi, vidi, tace, si vis vivere in pace!”

– Mit jelent ez? – kérdezte Colos Verától.

– Hallj, láss és hallgass, ha békében akarsz élni!

– Miért pont ezt írta?

Vera megvonta a vállát, ő sem tudta. Egy pillanatig arra gondolt, hogy talán azért, mert egyedül ő vette észre, amikor felírta a jelszót a táblára, de nyomban elvetette a gondolatot.

A latintanár szinte betegesen félt attól, hogy a tanulók összeesküvést szőnek ellene, s csak a napot várta, amikor ez bekövetkezik, és nyíltan szembeszegülnek akarataival. Pop mondatából is ezt olvasta ki, s mivel ezt a látszatot keltette az osztály, komor, barátságosnak egyáltalán nem mondható tekintete is, inkább úgy határozott, hogy megfogadja Pop táblára írt tanácsát, és a történetekről mélyen hallgat.

Oly fontosnak vélt tekintélyét azonban igyekezett megtartani, s éles hangon rászólt Popra:

– Menj a helyedre! Consecutio temporum...

Megint félbeszakították, mert kopogtak az ajtón. Az alacsony termetű Zrle lépett be.

A fiú gyakran késve érkezett az órákra, mert egy Moraván túli faluból naponta öt-hat kilométert gyalogolt az iskoláig.

– Bocsánatot kérek, tanár úr, elkéstem... Valaki a Morava folyónál ellopta a németek fegyvereit, és körülrzárták a falunkat. Alig engedtek el...

– Elég, hagyd abba! – szakította félbe haragosan a latintanár. – Tudom, akár egy regényre valót is összehazudnál... Mindig kitalálsz valamit! A múltkor a csetnikek tartóztattak fel a hídon, most meg...

– Becsületszavamra, tanár úr. Még mindig keresik a tetteseket...

– Menj a helyedre! Máskor nem igazolom a késést, mondhat az akármit! Consecutio temporum...

Önbizalmát lassan visszanyerve sorolta a coniunctivusos mellékmondatok igehasználátát. Szinte kabátujjából rázta ki a latin bölcsességeket, s egyetlenegyszer sem mulasztotta el hozzátenni a maga véleményét, miszerint műveletlenség uralkodott el a világon, és a reménytelenség időszaka következett be...

Az első óra után rövid volt a szünet, nem kellett elhagyni az osztályt.

Mihelyt a latintanár kiment, Colos Pop mellé ült.

– De hát nem te vagy a hetes! – mondta.

Pop még mindig elgondolkozva ült, föl sem nézett, amikor válaszolt:

– Nem...

– Akkor miért törölted le a táblát?

Pop hallgatott, majd határozatlanul felvonta a vállát.

– Csak...

Colos ebből nem sokat értett, kérdőleg Treffre pillantott.

– Fogalmam sincs – mondta Treff.

Pop figyelmét most a tanulók egy csoportja kötötte le, mely Ilics köré tömörült, és olykor ránéztek, sőt Ilics az élen a padjához jöttek.

– Miért törölted le a táblát, ha nem te vagy a hetes? – kérdezte Ilics.

– Mi közöd hozzá?! – förmedt rá Pop.

Úgy látszik, nagyon zavarhatott az téged.

– Gyáva! – vetette oda valaki Ilics, háta mögött... Pop felállt, hogy megnézzé, ki mondta ezt.

Ilics ekkor gúnyosan mosolyogva megjegyezte:

– Mi mást várhatna tőle az ember? Nem hiába papcsalád sarja ...

Pop felugrott.

– És te milyen családból való vagy?

Ilics ironikusan felnevetett.

Kellemetlenül érintette a visszavágás. Apja kereskedő volt a háború előtt, néhányszor csődbe is jutott, de most újra meggazdagodott.

– Úgy határoztunk, hogy gyávákkal többé nem állunk szóba – mondta, és a padjához ment. A többiek követték, mindenki a helyére ült.

Treff könyökével megbökte Colost, fejével Ilicsre mutatott, ami azt jelentette, hogy lássa el a baját.

Colos felugrott. Két lépéssel beérte Ilicset, hátulról megragadta a kabátgallérját, és magához húzta.

Ilics vergődött a markában, de Colos maga felé fordította, s mellénél fogva majdnem kiemelte a padból.

– Ismételd meg, amit az előbb mondtál!

Ilics nem volt gyáva fiú, de megértette; hogy a bikaerős Colos pillanatok alatt összetöri, hiszen érezte is keze harapófogószerű szorítását.

– Nem hozzád szóltam.

– Jól jegyezd meg, amit most mondok: ha még egyszer megemlíted valakinek a családfáját, és ki mered ejteni a gyáva szót, én úgy összetörlek, hogy szülőanyád se ismer rád... Ül a helyedre!

Felemelte egy kissé, hogy megmutassa, mi várna rá, ha nem fogadna szót, aztán leengedte.

Ilics tudta: ha megfutamodik, elveszti tekintélyét a barátai előtt. Összeszorította a fogát, terpeszállásban állt meg, hogy megvesse a lábát, és kihívóan Colos szemébe nézett.

– Háromig számolok – figyelmeztette Colos –, ha addig nem takarodsz a helyedre, összeverlek! Egy... kettő... három... .

S miután Ilics nem mozdult, Colos felemelte pöröly nagyságú öklét, de e pillanatban valaki lefogta a kezét. Dühösen fordult meg, készen, hogy ezért bárkit megverjen, amikor meglepetten látta, hogy Pop áll a háta mögött.

Pop ellökte Colost.

– Menj innen! Engem sértett meg. Mi ezt majd elintézzük egymással.

Szembeállt Iliccsel, felkészült a harcra. Vera futott oda, és kettejük közé állt.

– Mile, ne, kérlek!

– Menj innen, Vera!

De Vera nem mozdult. Pop odaszólt Colosnak:

–Vidd el!

Colos kezénél fogva oldalra húzta Verát.

Ilics és Pop egymásnak rontott.

Egyforma magas volt mind a kettő. Ilics kissé testesebb, de Pop gyorsabb és ügyesebb. Mint a szorítóban a bokszolók, szabályos ökölcsapásokat váltottak.

S mivel Pop fürgébb volt, így többet is ütött, és kevesebbet kapott. Ilics csakhamar rájött, hogy ez a harcmód számára csak vereséggel végződhet, s ezért taktikát változtatva, fejével Pop gyomrára ment, aki elveszítve egyensúlyát, átbukott a padon, s elterült Ilics előtt.

Amikor úgy látszott, hogy a harc Ilics javára eldőlt, Pop hanyatt fekvé lábával akkorát lökött rajta, hogy Ilics is elterült.

Újra birkózni kezdtek. Ilics minden erejét beleadva a padra akarta nyomni Popot, de az, mintha csak sejtette volna szándékát, félfordulatot tett, s amikor Ilics egyensúlyát veszítve a padnak esett, Pop ott már könnyedén átdobta.

E pillanatban Pitagorasz tanár úr lépett az osztályba.

– Itt a tanár! – kiáltotta valaki.

Mindenki szétrebbent, és a padjába ült. Colos megfogta Pop vállát, de alig tudta Ilicsről leszedni.

Pitagorasz természetesen semmit sem vett észre, mert szokása szerint, merengve elnézett a tanulók feje fölé.

A táblán még ott állt Pop írása, a latin mondás.

– De hát, gyerekek! Meddig könyörögjek még, hogy töröljétek le a táblát? Ha piszkos a tábla, a kedvem is elmegy a munkától. Jöjjen ki az a lajhár hetes, és törölje le!

Cvika megmozdult, de Ilics a vállánál fogva visszanyomta a padba, s helyette ő ment ki a táblához. Míg törölte, hátrafordulva Popot nézte...

– Colosra kellett volna bíznom, hogy lekenjen neki egyet – jegyezte meg Treff –, most nem játszaná meg magát. Mi hárman összeverhetnénk az egész osztályt. Ilyen pitiáner dolgokkal foglalkozunk, ahelyett hogy éjjel szépen odasétálnánk a német bolthoz... Most, hogy már fegyverünk is van, senki sem bírna velünk...

Pop sóhajtott.

– Hagyj már békén azzal a német bolttal! Jól van, elmegyünk! Szólj Colosnak, hogy készítse el az álkulcsokat...

Vacsora után Pop megcsókolta anyját és kis öccsét. Nagyapja, szokás szerint, egy vastag könyvet olvasott. Tőle is mormogva elköszönt, és bement a szobájába. S bár tudta, hogy senki sem fog oda belépni, ráfordította a kulcsot.

Nemsokára anyja és kis testvére beszélgetését hallotta a másik szobából. Öccse úgy aludt el minden este, hogy anyja meséikkel ringatta álomba.

Amikor minden elcsendesedett, kinyitotta az ablakot, és zajtalanul leereszkedett az udvarra.

Holdtalan, sötét éjszaka volt.

Colosék udvarán Treff már várta. Egy öreg kocsi saroglyáján ült, és idegesen cigarettázott.

– Colos hol van?

Treff dühösen a nyári konyhára mutatott, ahonnan a petróleumlámpa sárgás fénye szűrődött ki.

– Fürdetsz az öccseit.

Odasurrantak az ablakhoz, és belestek.

A fateknőben Colos apjával együtt fürdette a kicsiket, akik élvezték a vizet, sikongtak, és egymást fröcskölték.

Colos az ablakra pillantott, észrevette őket.

Kiemelte a teknőből az egyik kisfiút, és intett, hogy nemsokára végez, öccsének azonban feltűnt bátyja hadonászása, az ablak felé fordult, de Colos a fejére terítette a törülközőt, és dörgölni kezdte.

A padlásról Treff hozta el a fegyvereket. Odanyújtotta Popnak az egyik pisztolyt.

– Csőre töltöttem, ha kibiztosítod, már löhetsz is.

Kinyílt a nyári konyha ajtaja, és megjelent Colos.

Mindkét öccse a hátán volt. Beszaladt velük a házba, lefektette őket, majd csatlakozott Pophoz és Treffhez.

Treff a kezébe nyomta a géppisztolyt. Colos megsimogatta, s akárcsak egy revolvert, az övébe dugta.

– Induljatok el, utolérlek benneteket.

S amíg ők átugráltak a kerítésen, Colos létrán felmászott a padlásra, és fentről kiáltotta apjának:

– Fater, az éjjel a kispadláson alszom!

A nyári konyhából álmos, mormogásszerű beleegyezés hallatszott.

Colos hamar beérte Popot és Treffet. Zsákot lóbált a kezében.

A szomszédos házak kerítéseit ügyesen átugrálták. Kerülték az udvarokat, ahol kutyák ugattak, s nemsokára kijutottak a jól megvilágított főutcára.

Már csak a túlsó oldalra kellett átvágni és a német bolt udvarával szomszédos gyümölcsös palánkját megmászni.

Pop a kerítésre felkapaszkodva kilesett az utcára. Nyomban vissza is ugrott, mert léptek és hangok hallatszottak. Mindhárman, levágódtak a kerítés mellé, és a földre hasáltak. A kerítésnyíláson át megpillantották Maricsot és a testes Ljotics-tisztet, aki bal szemén fekete kötést hordott.

Amikor pár hónap előtt megjelent a városban, a fiúk a „félszemű százados” gúnynevet adták neki. Rögtön Marics barátja lett, sülve-főve együtt voltak. Szemét a partizánok elleni harcban vesztette el. Ha berúgott, kérkedett is vele, hogy így, ha partizánokra lő, célzás közben nem kell a bal szemét behunynia...

Úgy látszott kicsit többet ihattak a kelleténél, mert egymás szavába vágtak, és hangosan nevettek.

Pop, Treff és Colos leshelyétől körülbelül húsz méterre, az utcakereszteződésnél álltak meg, s miközben egymást igyekeztek túlkiabálni, kézzel-lábbal gesztikuláltak.

Végül elbúcsúztak, és elindultak hazafelé. Ám a félszemű századosnak eszébe jutott valami, visszatért Maricshoz, és megint hosszan beszélgettek.

Treff már türelmetlenkedett.

– A vaksi istenét! Ez reggelig eldumálhat!

– Ha ez sokáig tart, biz' isten elalszom – tette hozzá álmosan Colos.

Ismét lehasáltak a földre, az utca közepén német járőr ment el. Megálltak Maricsnál és a félszemű századosnál, igazoltatták őket, végül mindegyik elindult a maga útján.

Amikor már elcsendesedtek a léptek, Pop felmászott a deszkakerítésre, s onnan súgta:

– Csak akkor gyertek utánam, ha intettem ...

Átugrotta a kerítést, és átfutott az utca túlsó oldalára. Ott beugrott a gyümölcsösbe, s miután újra kilesett az utcára, jelt adott, hogy indulhatnak.

Treff nemsokára Pop mellett volt. Colos azonban még a túlsó oldal kerítésén kapálódzott és bajlódott. Végre ő is átnyargalt az utcán.

Az éjszakai csendet felverte a facipő kopogása és a vas csörgése.

– Halkabban! – figyelmeztette Treff.

A gyümölcsös palánkjáról úgy szedték le Colost.

– Mi csörgött rajtad? Azt se csodálnám, ha kolompot akasztottál volna a nyakadba! – súgta dühösen Treff.

– Az álkulcsok...

Colos kulcscsomót vett elő, madzaggal erősítette a nadrágszíjához.

– Nicsak, valódi Al Capone! – tréfálkozott Treff. Átvágtak a gyümölcsösön, és zavartalanul megközelítették a német bolt hátsó bejáratát. S miután meggyőződtek, hogy odabenn csend van, Colos elővette az álkulcsokat, és nyitogatni kezdte a zárat. Hangosan zörgött a kulcsokkal, rángatta és feszegette az

ajtót. Treffnek végtelen hosszúnak tűnt az egész, azt hitte, mindenki hallja Colos zörgését, s egyfolytában korholta:

– Ez vagy te! Én egy szempillantás alatt kinyitnám... Ha így folytatod, felébreszted az egész környéket.

– Már háromszor is kinyitottam volna, ha nem locsogsz itt állandóan. Ha abba nem hagyod, úgy szájon váglak, hogy... Na végre! Pop, gyere! – hívta Popot, aki kissé távolabb őrt állt.

Az ajtó hosszan csikorgott az éjszakai csendben. Pisztolyukat előretartva, zajtalanul osontak be. A boltban vaksötétség volt.

Gyertyát gyújtottak, és sápadt világánál megállapították, hogy a bolt végében állnak, ahol ládákat és hordókat tárolnak. Egy fogason három fehér köpeny lógott.

Egy ideig mozdulatlanul álltak, mintha vártak volna valamire.

A bolt legtávolabbi sarkában egyszer csak két parázsló szem jelent meg, és lassan feléjük indult.

Elsőként Treff pillantotta meg, ijedten megrezzen, és pisztolyával a mozgó, szinte suhanó fehér fény felé fordult.

– Oda nézz! – suttogta félelmében. A szempár egyre közeledett.

E hatalmas helyiségben, ahol remegő gyertyafényben mozogtak és imbolyogtak az árnyak, a szempár egy láthatatlan fantoméhoz hasonlított, mely szinte élvezte, hogy fel-feltűnésével rémületben, tarthatja őket.

Colos tért legelőször magához. Poptól elvette a gyertyát, és bátran a szempár felé indult. Pop és Treff ijedten nézték.

Colos megállt, majd hirtelen dobogni és prüszkölni kezdett.

Treff az ijedtségtől már alig állt a lábán, s ez épp elég volt ahhoz, hogy megcélozza az ajtót. Amikor kinyitotta, hatalmas fekete macska ütődött a lábához, ijedten elnyávogta magát, és eltűnt az éjszakában.

Treffnek a félelemtől földbe gyökerezett a lába.

A bolt másik végében Colos felnevetett.

– Betojtatok egy macskától!

– Csendesebben! – vetette közbe Pop.

Treff úgy állt az ajtóban, mintha gondolkozna, vajon visszatérjen-e a boltba.

– Maradj az udvaron, és figyelj! – utasította Pop. Treff, mintha csak erre várt volna, becsukta az ajtót, és kint maradt.

Úgy vélte, künn biztonságosabb, mert ha bármi történne, a lábára mindig számíthat. A boltban oly tehetetlennek érezte magát, mint az egérfogóban.

Colos felemelte a gyertyát, és körülnézett.

Ahogy megpillantotta az áruval megrakott polcokat, szinte a lélegzete is elállt. Nyomban megpillantotta a tarka borítású csokoládékat. Arrafelé indult, de meggondolta magát; az egyik sarokban szalámit, kötözött és füstölt sonkát vett észre.

Pop ezalatt egy doboz gyertyát talált, sorba állítva mind, kivilágította az egész helyiséget. Az ajtó és az ablakok vasredőnyét záraskor lehúzták, fény nem szivárgott ki az utcára. Colos felvett egy rúd szalámit, és beleharapott.

Végigsétált a boltban, megszemlélte a polcokat, majd a fogasról leakasztott egy fehér köpenyt, és felvette.

Pop éppen egy pulton állt, s egy dobozból csontnyelű késeket szedett elő, amikor Colos odaszólt:

– Uraságod nem akar enni? Télié s nyáriszalámi, sonka, kolbász van bőven...

Pop elnevette magát, amikor meglátta Colost a szűk, rövid fehér köpenyben. Kezéből kirepült egy kés, és megállt Colos előtt a pultban.

– Nesze, késsel vágd, és úgy egyél, mint egy kultúrember!

Colos lemetszett egy darab szalámit, és a kés hegyéről megkínálta Popot.

Treff ezalatt az ajtó előtt álldogált. Első félelme elpárolgott, s most már sajnálta, hogy künn maradt.

„Colos képes lesz előlem mindent felfalni – gondolta. – Ki tudja, mi minden van odabenn?” Az ajtóhoz ment és hallgatózott, majd lassan lenyomta a kilincset. Amikor bekukkantott, meglepődve látta a kivilágított boltot.

– Colos, adj nekem is egy keveset!

Colos, a rúd szalámit rágva, szigorúan ránézett.

– Nem lehet, őrségben tilos az evés. Hordd el magad!

– Csukd be az ajtót, észrevehetik a világosságot? – kiáltott Treffre Pop.

Treff szomorú arccal, kedvetlenül hagyta el a boltot. Becsukta maga mögött az ajtót, s átkozta a pillanatot, amikor vállalta, hogy őrt álljon.

Colos megtömte csokoládéval a zsákot.

– Elég lesz – szólt rá Pop a pultról –, csak nem gondolod, hogy egyedül azt visszük el?

– Kapd el! – dobta oda Colos a csokoládét.

Ahogy telt az idő, Treff képzeletében a bolt mind gazdagabb, szebb és csillogóbb formát öltött. Igazságtalannak tartotta, hogy ő kint van, azok meg bent lakmároznak. Eltökélten az ajtóhoz lépett és benyitott.

– Pop, engedj be, kérlek. Becsületszavamra, sehol egy élő lélek!

– Ha nem engeded be, nyagatni fog bennünket egész éjjel – mondta Colos.

– Gyere be gyorsan és csukd be az ajtót! – kiáltott Pop.

Treffnek nem kellett kétszer mondani, berohant a boltba, s menet közben kikapta Colos kezéből a csokoládét, majd felugrott a pultra, és kutatni kezdett a polcokon.

Pop neki is adott egy csontnyelű vadászkést.

– Nesze, te se panaszkodj!

Treff megvizsgálta a kést, majd elnyújtva, gyönyörködve füttyentett. Kihúzta, és belevágta a polc szélébe.

– Olyan éles, mint a borotva!

Figyelmét most a polc egyik legfelsőbb rekesze kötötte le. Lábujjhegyre állt, hogy leszedje a dobozt, melynek oldalán a német nyelvű szövegből csupán a rum szót ismerte.

Létráért futott, és a doboz csakhamar a kezében volt.

– Rumos csokoládébonbon!

A dobozokat Colos kezébe dobálta, aki mind elkapta és a pultra helyezte. Csak akkor hagyta abba, amikor Pop figyelmeztette:

– Elég lesz, hát nem látjátok, hogy mind úgysem fér el a zsákban?

Colos végigmérte az elkészített rakományt, és szomorúan hozzátette:

– Ez még két ilyen zsákban sem férne el.

– Válasszuk ki a legjavát, ami belefér a zsákba, aztán mielőbb tűnjünk el! – javasolta Pop.

– Ki kerget? – lázadt fel Treff, s újra eltűnt a polc alatt.

Colos fájó szívvel nézte, ahogy Pop kiválogatja azt, amit majd magukkal visznek.

– Ti is hozhattatok volna zsákot, de az uraságok lakodalomba indultak – mondta szemrehányóan.

A pult alól nyögve bújt ki Treff. Hatalmas doboz volt a kezében.

– Ide süssetek, szivart találtam!

Kivett egyet a dobozból, és áhítattal megszagolta. E pillanatban hatalmas robbanás rázta meg a környéket. Az égő gyertyák megrezdültek és eldőltek. Táncoltak, csengtek a poharak és az üvegek.

A robbanást követő csendben dermedten álltak.

Csak akkor eszméltek fel, amikor elkezdődött a lövöldözés, melyet időnként tompa robbanások nyomtak el.

Legelőször Pop tért magához, és az ajtóhoz futott.

– Fújjátok el a gyertyákat! Tömjétek meg a zsákot, és gyorsan utánam!

Újabb meglepetés várta, amikor kinyitotta a boltajtót.

A várost kékes fény világította meg, amely úgy remegett, mint egy hatalmas gyertya, hogy az újabb robbanásakor hatalmasat lobbanjon.

– Mitől van ez a világosság? – kérdezte az ijedtségtől reszkette Treff.

– Úgy látszik, felgyújtották a benzint – mondta Pop.

Megint robbanás rázkódtatta meg a levegőt, s a környező házak nappali világosságban úsztak.

– Valószínűleg a benzineshordók robbannak – állapította meg Pop. – Colos hol maradt?

– Tömi a zsákot – felelte Treff.

Colos már ott állt, teli zsákkal a hátán. Sietségében elfelejtette levetni magáról a köpenyt, s most egy újabb robbanásakor szinte vakítóan fehérlett.

– Te örült, vedd le azt a köpenyt! Miattad kinyírnak bennünket – sziszegte Treff.

Colos levette a köpenyt. Egy pillanatig habozott, vajon eldobja-e, majd belegyömöszölte a zsákba.

Egymás után két hatalmas robbanás visszhangzott. Táncoltak a környező házak árnyai; hol félelmetesen megnyúltak, hol összezsugorodtak....

Colos elvigyorodott, és lelkendezve mondta:

– De gyönyörű tűzijáték!

Treff bosszúsan ránézett.

– Mire várunk? Fussunk, amíg nem késő! – idegeskedett, s a kert felé szaladt. Pop és Colos követték.

Átugrottak a kerítést, és ismét bejutottak a szomszédos gyümölcsösbe, ahonnan jól látszott a tűzpiros égbolt és egy kisebb emelkedésen a benzin raktár.

A lövöldözés megszűnt, csak időközönként hallatszott a benzineshordók robbanása, melyek óriási fáklyához hasonlóan röpködtek az égbolt felé. Colosnak annyira tetszett a látvány, hogy alig akart elindulni.

A gyümölcsös túlsó szélénél motorzúgást hallottak.

– Feküdj! – kiáltotta Pop, és levágódott a földre. Treff, akárcsak egy futballkapus, elvetette magát egy fánál. Colos meg zsákja mögé guggolt.

A motorzúgás egyre közeledett, majd reflektorfény suhant el a fejük fölött, s a mellékutcából két német katona tűnt fel motorkerékpáron. Az egyik a gépet vezette, a másik az oldalkocsiban ülve, előreszegzett géppisztollyal éberrel figyelte az utcát, készen arra, hogy a legkisebb zajra is tüzeljen.

Alighogy elhaladtak, újabb motorzúgást hallottak, s még erősebb fény világította meg az utcát.

– A motoros volt az előőrs – súgta Colos, és beleharapott a csokoládéba.

Alighogy kimondta, a kanyarban már fel is tűnt egy „német katonákkal zsúfolt teherautó. Lassan közeledett, a németek, nyilván támadástól félve, gépfegyvert állítottak a kocsikabinjára. A fiúk jól kivehették a mögötte álló acélsisakos, szemüveges irányzót is, amint nyitott szájjal, várakozó arccal kémlelte az utcát.

„Még észreveszik Colost” – gondolta Treff, s hátranézett, vajon merre futhatna el, ha rájuk lőnek a németek.

– Micsoda felhajtás! – dünnyögte Colos.

– Csend! – súgta Pop.

A motorzúgást lassan elnyelte a távolság. Felugrottak, és a deszkapalánkhöz futottak, ám újra a földre kellett vágódniuk: az utcán hatalmas, fekete személygépkocsi robogott el.

– A tiszt urak... – mondta Colos a zsák mögé bújva.

– Most aztán jól benne vagyunk a pácban – nyafogott Treff.

Jóformán el sem tűnt a gépkocsi, amikor sziréna bűgött fel, s nemsokára felbukkant a tűzoltóautó is. Mindkét oldalán fűrtökben lógtak a fényes sisakú tűzoltók.

– Nini, Mile bácsi! – ismerte fel valamelyiket Colos, s felegyenesedett, hogy jobban lásson.

– Feküdj! – förmedt rá Pop.

– A csámcsogást is fejezd be! Olyan hangosan eszel, hogy semmit sem hallok – toldotta meg Treff.

Colos csak ránézett, és nyugodtan folytatta az evést.

Miután úgy tűnt, hogy minden elcsendesedett, Pop felállt, és kilesett az utcára.

– Készüljtek! Ha én átugrottam, jöhettek utánam.

– Ne hagyjuk itt a zsákot? – kérdezte Treff. Colos gyilkos szemeket meresztett rá.

– Észnél vagy, kispám? Ha eddig elcipeltem, még akkor sem hagynám itt, ha Hitler kergetne személyesen...

– Csend! – szakította félbe vitájukat Pop.

Az utca közepén három német géppisztolyos közeledett. Treff megint átkozta azt a percet, amikor rászánta magát a német bolt kirámolására. Megrántotta Pop kabátját, és fejével Colos felé intett, aki géppisztolya tusáját arcához támasztva, célba vette a németeket.

Közben a robbanások teljesen megszűntek, de a város fölött még ott látszott a tűz kékes visszfénye. Árnyai a házakon és az utcákon libegtek, mintha minden mozgott volna.

A németek egyre közeledtek. Elállt a lélegzetük is, valami fojtogatta a torkukat, a szívük meg oly hangosan dobogott, mintha a fülükben kalimpálna.

Egyedül Colos volt nyugodt. Folytatta a rágást, és géppisztolya csövét a németek felé fordította.

Már az arcokat is megkülönböztethették. Hozzájuk legközelebb egy fiatal, magas német lépkedett nesztelenül, s ahogy az utcai lámpafénybe ért, megvillant a szemüvege.

„Vajon miért hord annyi német szemüveget?” – kérdezte magától Colos, s eszébe jutott, hogy a Morava folyónál is, amikor elcsenték a fegyvert, fürdés közben két-három szemüveges németet is észrevett. Mindez valahogy nevetséges volt, mert szerinte a szemüveg hasonló a ruhához, amit fürdés előtt letesz az ember.

Öt-hatméternyire tőlük a fiatal, szemüveges német megállt, felemelte a fejét, és tátott szájjal figyelt valamit. Ránézett társaira, majd a deszkapalánkhöz futott. A másik kettő is a kerítéshez szaladt. A palánk túlsó oldalán Pop, Treff és Colos hasalt a földön.

E pillanatban újra felbűgött egy motorkerékpár, visszatérőben voltak a német előőrsek.

Az egyik német katona oly közel állt Pophoz, hogy szinte megérintette volna a lábát.

Fényszóró csóvája zúdult az útra, a katona arrafelé fordult, kezével intett a motorosoknak, majd visszatért az út közepére.

Amikor a németek vagy húszméternyire eltávolodtak, Treff megkönnyebbülten felsóhajtott.

– Huh, nem is a németektől féltem egész idő alatt, hanem ettől a bolondtól! Képes lett volna tüzet nyitni rájuk.

Fejével Colosra mutatott, de Colos csak evett tovább, s csak akkor tette le a géppisztolyt, amikor a németek eltűntek egy másik utcában.

Colos felállt és kinyújtózkodott, hiszen eddig kényelmetlenül, összehúzott lábbal feküdt a földön.

– Ha észrevett volna bennünket – mondta komolyan, s újabb csokoládéba harapott –, úgy kinyírom mind a hármat, hogy még nyikkanni sem tudtak volna.

Treff úgy nézte Colost, mint a félnótásokat szokás, s ahogy csillapodott félelme, türelmetlenül rászólt:

– Fejezd be már az evést, idegesítesz!

Colos letört egy darabot a csokoládéból, és odanyújtotta.

– Egyél te is, mindjárt elmúlik a félelmed.

Treff jóformán a nyálát sem tudta volna lenyelni.

– Még hogy csokoládét, nyelni sem tudok. – vallotta be.

Pop ügyesen átugrotta a palánkot, és átvette Colostól a zsákot.

Treff is pillanatok alatt átjutott.

Colosnak azonban újra segíteni kellett a palánk utcai oldalán. Fatalpú cipője csúszott, és nagyokat döngött a deszkákon.

– Húzd le a topánkádat – mondta Pop, amikor Colos végre földet ért. – Zajtalanul kell átjutnunk a túlsó oldalra.

Épp nekilendültek volna, hogy átjussanak az utca másik oldalára, amikor Treff visszarántotta őket, és ijedten suttogta:

– Hát az meg mi?

Baloldalt, az utca túlsó oldalán, a sötétségből egy támolygó alak bukkant fel.

A palánkhöz húzódva a fiúk zavartan álltak. Először úgy tűnt, mintha egyenesen feléjük közeledne, aztán látták, hogy irányt változtatva az utca közepén imbolyog. Lehajtott fejjel haladt, észre sem vette őket. Egyszer csak megbotlott, térdre rogyott, s csak nagy nehezen, kínlódva tudott újra lábra állni.

A fiúk ekkor megpillantották az arcát.

Huszonöt-huszonhat év körüli, fekete hajú, megnyerő arcú férfi volt.

Tekintete egy pillanatig mintha megpihent volna rajtuk, aztán tovasiklott.

– Egy partizán! – súgta Pop.

– Megsebesült – mondta Gólos.

A partizán erősen húzta jobb lábát. Alig lépett néhányat, amikor megtántorodott, és arccal a földre zuhant. Kezéből kicsúszott a géppisztoly, csattant a kövezeten.

A fiúk hallották gyors, ziháló lélegzését. Felemelte a fejét, és a géppisztolya után nyúlt, de az oly messze volt tőle, hogy nem érte el, karja kinyújtva ott maradt a kövezeten.

Pop odafutott, felemelte a géppisztolyt, és odanyújtotta.

– Fogd!

Annyira kimerült és gyenge volt, hogy csodálkozni sem tudott. Tekintete megpihent Pop arcán, majd szinte elmerengve nézett Colosra és Treffre. Azon tűnődött, vajon hol van most, és ki ez a három különös fiú. A legfurcsábbnak Colost látta, aki alulról nézve hihetetlenül magasnak tűnt. Azt hitte, hogy hallucinál, mert Colos kezében géppisztoly, hátán meg zsák volt. Csak ezután vette észre Pop és Treff kezében a pisztolyokat. „Nehogy elveszítsem az eszméletem” – gondolta magában, és átvette Poptól a fegyvert. Tenyerében érezte az acél hidegségét, s ez néhány pillanatra mintha visszaadta volna öntudatát, kitisztult a szeme előtt gomolygó és szempilláira nehezedő sötétség.

Felocsúdva ránézett a fiúkra, és azt suttogta:

– Fussatok ... Minden pillanatban feltűnhetnek a németek ... Megölnék benneteket...

A fiúk azonban továbbra is zavartan és bizonytalankodva álltak előtte.

Pop Coloshoz és Treffhez fordult, mintha tőlük kérne tanácsot.

– Úgy látszik, komolyan megsebesült, nem tud elmenekülni, elkapják a németek...

Treff állandóan ijedten nézett maga körül.

– Gyerünk! Nem veszitek észre, hogy az utca közepén állunk? Kinyírnak bennünket!

Az ismeretlen férfi összehúzta magát, s erőlködve ismét feltérdelt, géppisztolyára támaszkodva próbált felemelkedni, de visszaesett.

Pop karjánál fogva felsegítette.

A szomszédos utcák valamelyikében most gépfegyversorozat hallatszott. Néhány elszórt lövés felelt rá a város különböző pontjain.

– Menjetek! – kiáltotta az ismeretlen férfi, és a kerítés felé indult.

A fiúk az utca túlsó oldalára futottak, de alig értek oda, megállította őket a már ismert zaj: a géppisztoly vasának csengése.

Amikor visszanéztek, az ismeretlen férfit látták a földön.

Végképp tanácstalanok voltak.

– Elájult – mormogta szomorúan Pop. – Elfogják a németek.

– Vigyük magunkkal – javasolta Colos. – A padláson, senki sem találja rá.

Treffet pánik fogta el, mintha hallotta volna a feléjük közelítő németeket.

– Mire várunk? Menjünk, Pop! Még kinyírnak bennünket a hülye Colos miatt.

Popnak is szinte hihetetlennek tűnt a gondolat, hogy visszamenjenek, és magukkal vigyék az ismeretlen férfit. Továbbra is tanácstalanul álldogált, miközben hol a mozdulatlan embert, hol Colost figyelte, mintha tőle várna tanácsot. Colos dühösen dobta le válláról a zsákot.

– Engem vertek meg a cigarettáért a piacon, én cipelem a zsákot, és eddig mindent úgy csináltam, ahogy ti akartátok, de most, akár tetszik nektek, akár nem, magammal viszem, történjék bármi! Fogd!

Oly mérges és elszánt volt, hogy amikor Treff kezébe nyomta géppisztolyát, az tehetetlenül nézett Popra, mukkanni sem mert.

Colos a sebesülthöz futott.

– A zsákot dobd át a kerítésen! – parancsolta Treffnek Pop, és Colos után szaladt.

Popot megpillantva Colos elmosolyodott.

– Tudtam, hogy segíteni fogsz – mondta őszintén, mintha ez természetes volna, és másképp nem is lehetne. Pop is elmosolyodott. Egyszerre úgy érezte, hogy már semmitől sem fél. „Erre csak felnőtt emberek, igazi férfiak képesek – gondolta. – Ha most Vera és az osztálytársaim látnának, bizonyára elámulnának.” Colos letérdelt a sebesült mellé.

– Segítsd ahátamra!

Pop nehezen emelte fel a magatehetetlen sebesültet Colos hátára.

– Csak addig tartsd, amíg felállok!

Colos felegyenesedett, és hosszú léptekkel, mintha nem is érezné a terhet, a kerítés felé rohant.

Pop felemelte az útról a sebesült géppisztolyát, és Colos után futott.

Mindenfelől lövések hallatszottak. Minden másodperc értékes volt, mert a németek bármelyik pillanatban feltűnhettek.

Treff ezalatt átdobta a zsákot, átmászott a kerítésen, s a géppisztollyal készenlétben állt, hogy azonnal tűz alá vegye a németeket, ha megjelenének.

Amikor a sebesülttel a kerítésajtóhoz értek, megálltak, mert nem tudták, hogyan tegyék át úgy, hogy nagyobb fájdalmat ne okozzanak, s még jobban meg ne sértsék a sebet.

– Feszítsd ki az ajtót! – nyögte Colos a teher súlya alatt.

Pop bedugta a géppisztoly csövét a kerítésajtó és a cölöp közötti résen, és teljes erőből megrántotta. Reccsent a deszka, és kinyílt a kapu.

Amíg átfutottak az udvaron, hátuk mögött lövéseket hallottak. Aztán az is alábbhagyott, majd hamarosan teljesen elcsendesedett minden.

Treff padlásáig már akadály nélkül érkeztek meg.

Közeledett a dél, de a sebesült még mindig nem ébredt fel. Nyugodtan aludt, egyenletes lélegzéséből ítélve mély és egészséges álma volt.

Ami az elmúlt éjszaka történt, szinte valótlannak és hihetetlennek tűnt. Olyan volt az egész, mint az álom, vagy olyasmi, amiről régen, gyermekkoruk meséiben hallottak a fiúk.

És hogy mindez mégis valóság, arra a sebesült partizán volt az élő bizonyíték. Alaposan szemügyre vették, s egyhangúlag megállapították, hogy az ismeretlen jóképű, erős férfi, és meglepően fehér, finom keze van.

– Biztosan fővárosi – szögezte le Colos, aki még sohasem járt Belgrádban, de mihelyt valami szépet vagy különlegeset látott, rögtön arra gondolt, hogy az szükségszerűen a fővároshoz, álmai városához kapcsolódik. A vadász késsel felvágta a sebesült nadrágszárát, és lemosták a sebet. Colos fehér köpenyéből kötést készítettek és bekötözték.

A golyó a combján hatolt át, de nem érte a csontot, a partizán valószínűleg azért ajult el, mert sok vért vesztett.

Kártyázás közben olykor ránéztek a partizánra, aki lassan ébredezni kezdett.

A rumos csokoládébonbont – a többi éjszakai zsákmányhoz hasonlóan – egymás között egyformán elosztották, és pénz helyett most ezzel játszottak.

Treff elégedetten mosolygott. Várta, hogy Colos kezdjen.

Treff eddig egyfolytában nyert, a csokoládébonbonok lassan hozzá vándoroltak. Colos epésen mormogta:

– Hát igen, ez a cidriző alak egész éjjel csak lábatlankodott, és most ő húzza a legnagyobb hasznot.

A partizánt az illatos dohányfüst ébresztette fel. Kinyitotta szemét, de elvakította a kitárt padlásablakon át besűrűdő napfény.

Első gondolata az volt, hogy elfogták a németek, hiszen a csípős, illatos dohányfüst is erre engedett következtetni.

„Úgy teszek, mintha még nem ébredtem volna fel” – határozta el. Behunyta a szemét, és hallgatózott. Megpróbált visszaemlékezni mindarra, ami vele történt, de az események csak összefüggéstelenül, elszakadt filmdarabokhoz hasonlóan álltak össze, sehogyan sem tudta azokat egybekapcsolni.

Emlékezett arra a pillanatra, amikor a sötét éjszaka leple alatt észrevétlenül odakúszott a benzinraktárhoz, elvágta a szögesdrót kerítést, és besurrant a raktárba. Amikor meggyújtotta a benzint, a hirtelen fellobbanó láng annyira elvakította, hogy pár pillanatig bénultan állt. Csak akkor tért magához, amikor az első benzineshordó felrobbant, és mint hatalmas fáklya, az ég felé röpült. A kerítéshez rohant. Szikrázott a szeme. Közben két oldalról is lövéseket hallott. A társai tüzeltek, a visszavonulását fedezték. Háta mögött robbanások hallatszottak. Egy hordó mintegy tíz méterre hullott le tőle. A felvillanó tűz még jobban elvakította, és irányváltoztatásra kényszerítette. Amikor a kerítéshez ért, várt, hogy szeme megszokja a sötétséget, és megtalálja az elvágott szögesdrótot. Tudta, a társai nem sokáig fedezhetik, mert a raktár körül nyolc helyen is őrség állt, túlerőben voltak. Amikor végre megtalálta a helyet és átbújt a kerítés alatt, baloldalt két németet pillantott meg. Szemben – talán tíz méternyire – a harmadik német futott. A világosság őket is elvakította, így nem vették észre. A kerítéstől a parkig mindössze tíz méter sima terület volt. Futásnak eredt. Körülötte golyók záporoztak. A park kerítése a válláig ért. Átdobta magát, de abban a pillanatban éles fájdalmat érzett a combjában.

Néhány másodpercig mozdulatlanul feküdt a kerítés mellett.
 Álomszerű távolságban hallotta a németek kiáltásait és lépéseit.
 Megérintette a combját, meleg vér tapadt a kezéhez.
 Erőlködve felállt, és a hangok irányába sorozatlövést adott le, majd a sűrű bokrok felé indult. A háború óta senki sem viselte gondját a parknak, őserdőhöz hasonlított.
 Maga körül az üldözők hangját hallotta, s ezért állandóan irányt változtatott.
 A seb már hűlni kezdett, a fájdalom mind erősebb lett.
 Eltájolta magát. Nem tudta, mennyi ideig tartózkodott a parkban. Végre kivergődött egy bokorból, és átmászott az élő sövényen, kijutott az utcára. A visszavonulást biztosító társaival a park túlsó oldalán beszéltek meg a találkahelyet.
 Tudta, balra kell mennie, és homályosan emlékezett arra, hogy sötét utcákon barangolt, mind jobban és jobban elgyengülve, majd teljesen elvesztette tájékozódó képességét, vaktában bolyongott az utcákon. Még csoda, hogy a németek nem vették észre, mert kétszer is a közelében jártak.
 Ködösen felrémlt az is, amikor kimerülve elesett az úton. Gyerekeket pillantott meg, és attól kezdve semmire sem emlékezett...
 Kinyitotta a szemét.
 Azt hitte, álmodik, mert ugyanazokat a fiúkat látta. Égő szivarral a szájukban, csendben ültek és kártyáztak.
 Belemerültek a játékba, s így észre sem vették, hogy a partizán felébredt, és figyelni őket.
 Éppen Colos osztotta a kártyát.
 – Indulok – mondta, és berakta a csokoládébonbont.
 – Én is – tette hozzá Pop.
 – Ingyen nem lehet kocsikázni. Háromszoros a tét – mondta Treff.
 „Nicsak, pókert játszanak!” – csodálkozott a partizán.
 Megpróbált felemelkedni, de éles nyilallást érzett a jobb combjában.
 Tekintete a felvágott nadrágszárra és a fehér kötésre esett.
 Újra a gyerekekre nézett. Szerette volna megtudni, hogy kicsodák, és hogyan került ő ide.
 – Három! – licitált Treff.
 – Fizettem – mondta Pop, és berakta a tétet.
 – Tizenhárom – kontrázott Treff.
 Colos gondolkodva hol kiteregette, hol összecsukta lapjait, bizonytalankodott, majd a talonba dobta.
 – Én elmentem – mondta, és Treff kártyáit kibicelte.
 Treff elfordult, és összecsukta lapjait.
 – Mutasd, hiszem eldobtam a kártyáimat! – lázadozott Colos.
 – Csak az nézheti, aki fizetett – felelte Treff, és nyugodtan várta Pop döntését.
 Pop leszámolt újabb tíz csokoládébonbont.
 – Fizettem. Mid van?
 – Az, ami neked nincs – nevetett Treff, Pop elé dobta a lapokat, és maga elé húzta a bonbonokat.
 E pillanatban felemelte a fejét, és észrevette a partizánt. Könyökkel megbökte Popot, és fejével arra mutatott.
 Csodálkozva nézték, mintha először látták volna.
 Majd legyőzték izgatottságukat, hidegen végigmérték, mintha latolgatnák, vajon hogyan viselkedjenek előtte, és mit mondjanak neki.
 Ez, úgy tűnt, még inkább zavarba hozta a partizánt.
 Ő is fenntartással méregette őket – vizsgálódva, míg fejében állandóan ez a gondolat forgott: „Vajon kik ezek a fiúk, és hogyan jutottam ebbe a furcsa helyiségbe?” Colos összekeverte a kártyát, és megtörte a csendet.
 – Te osztasz – fordult Pophoz.
 Colos csak ekkor vette észre a partizánt.
 – Szevasz, öregem! – köszönt szívélyesen, és felállva a helyéről, üdvözölte a partizánt. – Hogy érzed magad? – kérdezte, és barátságosan megpaskolta a vállát, mintha évek óta ismernék egymást.
 A partizán elmosolyodott.
 – Szevasz, köszönöm, jól vagyok...
 Kínos csend következett.
 Pop fogta a kártyát, és osztott.
 – Indulok – mondta Treff.
 Colos visszaült a helyére, és felemelte a lapját.
 – Én is indulok.
 – Mennyi lesz? – kérdezte Pop Treff tői.
 – Három.

– Nekem is három – toldotta meg Colos.
A partizán tanácstalanul nézett körül.
Gondolatában ismét felrémlt a géppisztoly. Megtapogatta a derekát, és megállapította, hogy nála vannak a kézigránatok.

– Ki hozott ide?
A fiúk a lapjást figyelték, nem válaszoltak.
– Passz – mondta Pop.
– Öt! – kiáltott fel Treff, mint mindig, ha ijesztgetni akarta őket, és leszámolta a bonbonokat.
Colos habozott, majd talonba dobta a lapjait.
– Fizess! – szólt oda Pophoz. – Fogadni mernék, hogy semmije sincs, csak ijesztget bennünket.
– Fizettem – mondta Pop.
Treff dühösen eldobta a kártyalapokat.
– Ugye, mondtam! Blöffölt – ujjongott Colos.
– Várj csak, megfizetsz ezért! – dohogott Treff, és keverni kezdte a lapokat.
Colos a partizánra pillantott.
– Ha éppen tudni akarod, öregem, én cipelvek ide. Fájnak is a veséim – sóhajtott, és megtapogatta az oldalát. – A hátamon cipelvek, alaposan feldörzsöltek a kézigránatok.
– Mért nem szedtétek le? – csodálkozott a partizán.
– Ha nem féltünk volna, hogy felrobbannak, bizony leszedjük – felelte Treff.
– Ha nincs élesítve, nem robbanhat – nevetett a partizán, és újra eszébe jutott a géppisztolya. – De hol a géppisztolyom?
A fiúk is felnevettek.
– Mit nevettek? – kérdezte majdnem haragosan a partizán.
– Azt, hogy a géppisztolyod ott van a fejed fölött – válaszolta Colos.
A partizán felnézett és elmosolyodott – a tetőt tartó gerendán ott lógott a géppisztolya. Barátságosan a fiúkra nézett.
– – Már nem emlékszem pontosan arra a helyre, ahol rám találtatok.
Az utcán feküdtél, majdnem a város szívében – felelte Treff.
A partizán csodálkozva nézte őket.
– És most hol vagytok? – kérdezte.
– Az istállóknak szénapadlásán – felelte Treff.
– Istálló?! – csodálkozott még jobban a partizán.
– Ez a Treff Dáma istállója – magyarázta Colos. A partizán egyszerre elkomorodott, és gyanakvóan felnézett.
– De hát ezt a kávéházat csak a németek látogathatják!
– Ez a padlás pedig csak a miénk – válaszolta nyugodtan Pop.
Úgy látszott, a válasz nem elégítette ki a partizánt. Vizsgálta a padlást, mintha keresné, merre távozhat majd.
Meglepődött, amikor maga mellett a padlón egy pohár vizet és egy darab csokoládét vett észre.
Felemelte a poharat, és az utolsó cseppig kiitta a vizet.
Colos odament hozzá, és leült.
– Vedd el a csokoládét is, öregem, a tiéd.
Pop is odatelepedett.
– Te gyújtottad fel a benzint? – kérdezte.
A partizán letört egy darabot a csokoládéból, és beleharapott. Látszott rajta, hogy mielőtt válaszolna, időt szeretne nyerni és mindent jól átgondolni.
– Nem, nem én gyújtottam fel – válaszolta kissé tartózkodóan.
A fiúk arcán csodálkozás látszott.
– Hát akkor ki gyújtotta fel? – kérdezte Colos.
A partizán ismét letört egy darab csokoládét, a szájába vette, s mielőtt felelt volna, elmosolyodott, mintha jókedvre akarná őket deríteni.
– Lényeges ez? Az a fontos, hogy elégett a benzin – mondta.
S látva, milyen hatást váltott ki a válasz, hirtelen másra próbálta terelni a beszélgetést, mert kínos csendben ültek a fiúk.
– Ki kötözte be a sebemet? – kérdezte. Senki sem felelt.
„Érzékenyek – gondolta a partizán. – Vigyáznom kell a válaszadással.”
– Lényeges az? Fő, hogy bekötözték – mondta gúnyolódva Pop.
„Nem lesz könnyű velük” – gondolta a partizán, és elmosolyodott.
– Csak azért kérdeztem, hogy megköszönhessem...
Treff felállt, és a partizánhoz lépett.

– Én kötöztelek be.

Kérkedve kihúzta magát, mintha legalábbis a kisujjával mentette volna meg a partizánt és cipelte volna fel a padlásra. Colost idegesítette Treff hetyke magatartása.

– Semmit se köszönj neki, öregem! Betojt a gatyájába, amikor meglátott. Legszívesebben lelécelt volna.

– Férfimunka volt! Bárki begyulladt volna olyan helyzetben. A németek könnyen végezhetek volna veletek... Köszönöm, fiúk!

– Azért nem olyan könnyen, ne hidd! Mi sem vagyunk nyimnyám emberek. Ha megjelentek volna, olyan tüzérséggel fogadjuk őket, hogy csak úgy porzik! – dicsekedett Treff.

A partizán emlékezetében most már világosan kirajzolódott az utcán való találkozás pillanata. Mielőtt elájult volna, tudatáig hatolt, hogy pisztoly van a kezükben, Colosnál meg géppisztoly.

– Még mindig nem tudom, kik vagytok.

– Pop.

– Én meg Colos.

– Treff vagytok. És téged, öregem, hogy hívnak?

– Engem... szólítsatok csak „Öreg”-nek. És különben sem fontos, mi a valódi nevem. Nektek is, nekem is jobb, ha nem tudtok semmit.

Újra elkomorodtak. A partizánnak fájt, hogy nem mondhatja meg az igazat. Nemcsak azért, mert megmentették az életét, hanem azért is, mert tetszett neki ez a három fiú, és bizalmukba szeretett volna férközni.

Megpróbált felemelkedni, de belehasított a fájdalom. Arca eltorzult.

– Fáj? – kérdezte részvétellel Colos, és felsegítette.

– Egy kicsit – mosolyodott el a partizán. – Már jobban vagyok, az éjjel megpróbálok valahogy kijutni a városból.

A fiúk összenéztek. Tudták, hogy sebesült lábával nem jutna messzire.

– Talán az lenne a legokosabb – mondta Pop –, ha itt maradnál, amíg vége nem lesz ennek a kavarodásnak.

– Minket nem zavarsz – fűzte hozzá Treff.

Colos a partizán háta mögé mutatott, ahol egy kifeszített kötélén több rúd szalámi, sonka és kolbász csüngött.

– Ennivalód is van, öregem – mondta.

Treff elhúzott egy bála szénát, és megmutatta azt a nyílást, melyben egy ember is komótosan elférne.

– És rajtunk kívül más nem jár a padlásra. Ha mégis gyanúsat észlelnél, itt elrejtőzhetsz.

A nyílásból kiszedte a géppisztolyt, a pisztolyokat és a tartalék tölténytárákat.

– Ez igen, de jól felfegyvereztetek magatokat? – csodálkozott a partizán.

Treff a fegyvereket a padlás másik sarkába vitte és eldugta.

– Az éjjel mit csináltatok az utcán? – kérdezte most tettetett közömbösséggel a partizán.

Colos és Treff Popra tekintett.

– Fontos az, hogy mit csináltunk? Az a lényeg, hogy elvégeztük, amit akartunk – utánozta Pop a partizánt.

– Neked is, nekünk is jobb, ha semmit sem tudsz rólunk – folytatta ugyanúgy Treff, aki ragyogóan tudott utánozni, s még a partizán hangszínét és beszédstílusát is visszaadta.

A partizán szívből felnevetett.

– Igazatok van, bizalmatlanságot bizalmatlanságért. Tudom, hogy megmentettétek az életem, de higgyétek el, többet nem mondhatok.

– Akkor ne is kérdezz – válaszolta ridegen Pop.

– Hátha nekünk sem szabad beszélni – tette hozzá fontoskodva Treff.

A partizán egy ideig gondolkozott, majd megszólalt:

– Teljesen igazatok van. A jó konspiráció az egyetlen mód, hogy megőrizzék a fejeteiket. Bizonyára szkojisták vagytok?

– Nem vagyunk, és nem is érdekel bennünket a politika – felelte hűvösen Pop.

Colosnak egyáltalán nem tetszett ez a feszült viszony, ami kissé veszekedésre hasonlít. Már az első pillanattól kezdve, amikor kikelt magából, és egyedül ment a partizán segítségére, megtetszett neki ez a férfi. Számára a bátorság, a hősiesség megtestesítője volt, s mindazé, ami képzeletében a szabadságáért és igazságáért harcoló emberhez kapcsolódott. Ezért állandóan szükségét érezte annak, hogy ő is beleavatkozzék a vitába, és valamilyen módon gátat vessen ennek a civódásnak. Neheztelt Popra. Kihívó magatartását furcsának találta.

– Én azt hiszem, hogy ismerem az osztályban a szkojistákat.

Az udvaron felhangzott Treff anyjának kiáltása:

– Vládó, gyere ebédelni! Elkésél az iskolából.

– Rögtön megyek, mama!

– Csak nem gondolod komolyan – lázadozott Colos –, hogy ilyen éjszaka után még iskolába is megyünk? Csak most akarom magam teletömni csokoládéval és holnap reggelig bevágni a szundit...

– Ne haragudjatok, nem akarok beleavatkozni a dolgaitokba – vágott közbe a partizán –, de úgy gondolom, ma mindenképpen el kellene mennetek.

Treff először csodálkozva nézte, majd kitört belőle a nevetés.

– Nicsak, mintha az anyámat hallanám!

A partizán úgy tett, mintha nem is hallotta volna Treff megjegyzését, nyugodtan folytatta:

– Ha már miattam annyit kockáztattatok, ne veszítsétek el a fejeteket. Továbbra is úgy kell viselkednetek, hogy ne keltsetek feltűnést. Jól jegyezzétek meg, amit mondok: rólam senkinek egy szót se! Különösen a szkojistákkal való kapcsolatot kerüljétek, megkezdték a letartóztatásukat.

Treff ismét felnevetett.

– Fején találtad a szöveget, öregem! Mi pillanatnyilag ugyanis puszipajtások vagyunk a szkojistákkal.

– Kutya-macska barátságban – egészítette ki Colos. Látszott, hogy a partizánnak ez egyáltalán nem tetszik.

– Mit fecsegték itt?! – dorgálta őket Pop. – Honnak tudjátok, hogy ők a szkojisták? Menjünk! Ha nem igyekszünk, elkésünk az iskolából.

– Ne félj – fordult Treff a partizánhoz –, elrejtjük a létrát. Nyugodtan alhatsz.

A partizán még látta, ahogy fürgén eltűnnek a padlásfeljáróban, aztán pár pillanatig elmerengett, eszébe jutott valami, és elmosolyodott.

A VII/B osztályban órakezdés előtt mindig megtárgyalták az éjszakák eseményeit.

Mivel azonban senki sem tudta, hogy valóban mi történt, mindenkinek megvolt a saját elképzelése. Egyik változat szerint Szása egyedül gyújtotta fel a benzinraktárt, míg a másik határozottan azt állította, hogy egyesek saját szemükkel látták, amint egy század partizán valóságos csatát vívott a németekkel.

A német hatóságok semmit sem hoztak nyilvánosságra, ez viszont sokukban gyanút és félelmet ébresztett, mert ilyenkor általában megtorlás következett.

Ilics volt ezúttal is a legtájékozottabb. Egész délelőtt a benzinraktár közelében tartózkodott, s most nagy örömmel mesélte mindenkinek, hogy a tűzoltás mindenféle kísérlete kudarcot vallott.

A moraj nyomban elcsitult, mihelyt Pop, Treff és Colos belépett az osztályba. Mindenki feltűnően bámulta őket, úgyhogy meglepetten álltak az ajtónál.

De amilyen hirtelen elcsitult, oly hamar fel is támadt a moraj, s mindenki úgy viselkedett, mintha már nem törődne jelenlétükkel.

Popnak azonban nem kerülte el a figyelmét, hogy csak mímelik a beszélgetést, valójában mindenki a szeme sarkából figyeli őket.

Treffnek is feltűnt, és ijedten kérdezte:

– Mi van velük? Csak nem tudtak meg valamit a partizánról?

– Dehogyan! Ha megtudták volna, most istenek lennénk a szemükben. Bizonyosan valamiben sántikálnak...

Vera jött oda, aki közvetlenül mögöttük lépett az osztályba.

– Mile, szeretnék tőled valamit kérdezni.

Treff és Colos észrevették, hogy Vera nem akar előttük beszélni, s arrébb mentek.

– Mit akarsz kérdezni?

– Miért törölted le tegnap a táblát?

Pop tekintete most a padjára esett, melyre valaki krétával, nagybetűkkel ráírta: GYÁVA.

Nehezen, de legyőzte fellobbanó haragját, s amikor megszólalt, már ironikusan mosolyogni is tudott. Szántszándékkal hangosan beszélt, hogy mindenki hallja:

– Minek kérdezed, ha ti már úgyis megtartottátok a röpgyűlést, értékeltétek az esetet, levontátok a következtetést, és a padomra írtátok?

Kezével a padra mutatott. Vera meglepődött.

– E pillanatban érkeztem. Becsületszavamat adom, hogy fogalmam sincs az egésztől...

Mondani akart még valamit, de zavarba jött s elhallgatott.

Pop rájött, hogy alaptalan a gyanúja; Verának semmi köze az íráshoz, s már bocsánatkérésre készült, amikor Colos hangja szakította félbe beszélgetésüket.

Colos a pad tetején állt, és lánggra gyúlt arccal ordította:

– Jelentkezzen az a tetű, aki ezt leírta!

Az ő padján is ugyanaz a szó állt: GYÁVA. Csend lett. Mindenki arra fordult, s visszafojtott lélegzettel várt. .

– Jelentkezzen az, aki ezt leírta – mennydörgött Colos –, vagy összeverek mindenkit az osztályban!

Colost vérig sértették, úgy felbőszült, hogy képes lett volna megverekedni az egész osztállyal.

Egyszer csak az Ilics-féle csoportból kilépett az alacsony termetű, vézna Cvika. Coloshoz ment, dacosan felemelte a fejét, s vékony, remegő hangon mondta:

– Én írtam azt...

Egy pillanatig mindenki megdermedt, mert Cvika volt az osztályban az utolsó, akiről ilyen bátorságot feltételeztek volna.

De ez már nem is bátorsághoz, inkább öngyilkossághoz hasonlított.

Colos leugrott a padról, de ahogy megállt Cvika előtt, elbizonytalanodott. Nem tudta megütni ezt a sápadt, vézna, hajlott vállú, áttetsző fehér kezű fiút, aki még a válláig sem ért.

Halásápadtan állt előtte Cvika. Vastag szemüvege mögött lázasan csillogott a szeme. Sugárzott belőle a határozottság, hogy nem futamodik meg, és bátran elviseli mindazt, ami történni fog vele.

Ez volt élete legnagyobb pillanata, amelyre régen várt. Az a pillanat, amikor megmutathatja, hogy semmitől sem fél.

Colos határozatlanul állt, és sajnálkozva nézte, mintha kérné, hogy tűnjön el.

– Colos, gyere ide! – kiáltott Pop.

Colos tekintete ekkor Ilicsével találkozott.

– Pop, hadd kenjek le egy frászt Ilicsnek. Biztosan ő vette rá.

– Mondtam már, hogy gyere ide! – szólt nyugodtan és határozottan Pop.

Colos lehajtotta a fejét, és Pop felé indult.

A harcmezőn Cvika egyedül maradt, csodálatos, számára eddig ismeretlen izgalomtól remegve. Megmutatta, hogy igazi férfi, hogy bátor és mindenre elszánt. Tudta, hogy most már abbamarad osztálytársai néma lekicsinylése alacsony termete, keskeny válla s vastag szemüvege miatt.

Colos leült Pop mellé.

– Már elfelejtetted a figyelmeztetést, hogy kerüljük a velük való kapcsolatot? – súgta Pop.

– Ha megverek valakit, az még nem kapcsolat – lázadozott Colos.

S mivel mindenki figyelte őket, Pop elnevette magát, és hangosan így szólt:

– Ha összeversz valakit, a németek biztosan megnyerik a háborút, mert csak ezek a hősök győzhetik le őket.

Ilics szintén gúnyolódva válaszolt:

– És nem feledkezünk meg a gyávákról sem!

Colos újra tűzbe jött, és Ilicshez ugrott.

– Majd megmutatom én neked, ki a gyáva! Most az isten se ment meg!

Az osztályba érkező tanár mégis megmentette Ilicset a veréstől.

Az utolsó óra után alábbhagyott az izgalom. Ilics és Colos kerültek egymás tekintetét, mintha szégyellték volna, hogy nem tudtak uralkodni magukon.

Az iskolai csengővel egy időben hangzott fel az utcán a félszemű városi dobos, Tika cigány egyenletes, monoton dobolása, aki majd mindennap kihirdette a német parancsnokság újabb rendelkezéseit és közleményeit.

A tanulók gyorsan összepakolták könyveiket, és kiszaladtak az utcára.

A menet közben doboló Tikát már nagy tömeg kísérte.

Türelmetlenül várták a német parancsnokság közleményeit. Még ha ezek általában valótlanok és olykor nevetségesek voltak is, mégis ki lehetett hámozni belőlük valamit Tikának azonban mintha egyáltalán nem lett volna sürgős. Egész az utcakereszteződésig ment, aztán egyre gyorsabban verte a dobot, jelezve, hogy azonnal sor kerül az olvasásra is. Végül a dobverőket a szíj átalvetőjébe dugta, és elővette a közleményt.

Úgy olvasott – mint minden cigány –, hogy a magánhangzókat elnyújtotta, eltévesztve a ragokat és elharapva a szóvégeket, s így az olvasásból alig lehetett valamit érteni.

Sokan állították, hogy Tika nem is tud olvasni, s közleményeket kívülről tanulja meg, s ilyenkor csak megjátssza az olvasást.

És a teljesebb ironia kedvéért: a német parancsnokság közleményeit az olvasta fel a városban, aki – a többi cigányhoz hasonlóan – sárga karszalagot hordott – ZIGEUNER felirattal.

A közleményt Tika csak akkor kezdte olvasni, amikor a hallgatóság moraja teljesen elcsendesedett.

A NÉMET PARANCSNOKSÁG KÖZLEMÉNYE

Értesítetik a polgárság, hogy a német fegyveres erők megölték a Szása nevezetű hírhedt kommunista banditát, és ezentúl a polgárság félelem nélkül, békésen folytathatja mindennapi munka ját.

Utoljára adatik a polgárság tudomására, hogy akiről megállapítást nyer, miszerint segítette vagy rejtegette a partizánokat és kommunistákat, golyó általi halálra ítéltetik, a családja pedig koncentrációs táborba vitetik.

Tika néhányszor megverte a dobot, ami azt jelentette, hogy a közlemény felolvasása befejeződött.

Amikor meghallották, hogy milyen büntetés vár azokra, akik segítik vagy rejtegetik a partizánokat Pop, Treff és Colos egymásra nézett, mintha csak most értették volna meg, mit is cselekedtek.

Szása halálhíre lesújtotta a tömeget, mert Szása ezeknek az embereknek amolyan élő legenda volt, s mint ilyen, legyőzhetetlen.

Valaki elkiáltotta magát, hogy Szását a szobornál felakasztották. A nép most arrafelé rohant.

Útközben aggódó és kétségbeesett, lehajtott fejű emberekkel találkoztak. A térről jöttek visszafelé, s így a térhez közeledve nyugtalanságuk egyre nőtt.

S amikor odaértek – bár a legrosszabbra is felkészültek –, a tömegből a megdöbbenés sikolya hallatszott.

A szobor mellett akasztófa fehérlett, amelyen egy test himbálódzott.

Az akasztott ember nyakára kartontáblát függesztettek: Szása.

Két német őr állt mozdulatlanul az akasztófánál. A nagy tömeg kissé meglepte őket, zavartnak látszottak. A tömeg meg egyre áradt a környező utcákból. Némán és ellenségesen vette körül a színhelyet.

A tér ünnepélyes csendjét Marics hadnagy rikácsoló hangja törte meg. Nem messze állt az akasztó-ától, és két tisztársának gesztikulálva magyarázott valamit, miközben olykor az akasztott ember felé pillantott. Nyilvánvalóan éppen Szása haláláról tartott előadást.

Közelebb érve dermedten álltak meg a fiúk.

Pelyhes állú, szinte gyerekarcú, náluk alig idősebb fiatalembert pillantottak meg. Nagy, fekete, tágra nyílt szemmel – nézett rájuk, mintha csodálkozna, hogyan is történhetett az egész.

Általános volt a meglepetés: senki sem hitte, hogy Szása ilyen fiatal.

Széttépett katonazubbonya alatt véres ing látszott, ami elárulta, hogy holtan akasztották fel.

Vera Pop mellett állva könnyeivel küszködött.

Marics barátságosan rámosolygott a lányra, búcsúzni kezdett tisztársaitól.

Vera elfordította a fejét, s menekülni akart. Felmerült benne, hogy Pop segítségét kéri, de meggondolta magát, és Ilicshez ment.

– Kérlek, gyere velem. Marics mindjárt idejön.

Meggyorsította lépteit, s Ilicsrel együtt eltűntek a tömegben.

Marics Vera felé indult, de hirtelen megtorpant, már nem látta ott a leányt.

– Nem tudod, hova tűnt Vera? – kérdezte Poptól. Pop megvonta a vállát.

– Nem is láttam – mondta.

– De hát itt állt melletted, ne játszd a hülyét! – szólt Marics dühösen.

– Csak képzelődtél – felelte nyugodtan Pop, úgyhogy Marics most nem tudta, vajon gúnyolódik-e, vagy komolyan beszél a fiú.

– Mást is elfogtak? – kérdezte Treff Maricstól.

– A banditák! Kirabolták a német boltot.

– Szása nem egyedül volt? – kérdezősködött tovább Treff.

– Úgy látszik, ketten voltak, de a másik elmenekült – válaszolta Marics, és lábujjhegyre állva Verát kereste a tömegben. – De a másik nem is annyira érdekes. Az a fontos, hogy Szását elkaptuk.

– És ez valóban Szása? – kérdezte Treff színlelve a meglepetést.

Marics dühösen ránézett, gúnyt érzett a kérdésben, de Treff ártatlan, szinte gyermeki arcát vizsgálva rájött, hogy tévedett, és bosszúsan felelte:

– Olvasni talán tudsz?! Végre sor került Szására is.

Marics otthagya őket, elindult, hogy a tömegben megkeresse Verát.

Egy öregember, aki a közelben állt, és mindent hallott, Marics után köpött és hozzátette:

– Most lesz csak felfordulás! Megbosszulják Szását.

– Gyerünk! – súgta Pop. – El kell neki mindent mesélni...

Amikor a padláson elmesélték, hogy a téren felakasztották Szását, a partizán elsápadt. Csak nézte őket, mintha nem is értené a szavaikat.

– Hogy néz ki? – kérdezte rekedten.

S amikor azt is elmondták, sokáig hallgatott.

Úgy tűnt, teljesen megfélemedezett a fiúkról; arcán könnycsepp gördült végig. Aztán mintha elszégyellte volna magát, zavartan elmosolyodott.

– Tévedtek, az nem Szása.

– Nem Szása? – lepődött meg Treff.

– Alig múlt tizenhét éves... A Diák az!

Összerezzen, mintha máris többet mondott volna a kelleténél.

– Szeretném, ha megtennétek egy szívességet. Keressétek fel a Prizreni utcában a 39-es számú házat. Csengessetek két rövidet és egy hosszút. Ha egy középkorú, fekete és magas férfi nyitja az ajtót, kérdezzétek íné: „Itt lakik Ucsó?” Ha azt válaszolja: „Épp most érkezett haza”, mondjatok el mindent. De legyetek óvatosak! Ha bármi gyanúsat észlelnétek, menjetek tovább, figyelhetik a házat.

Treff még mindig a térre gondolt, az előbbi látvány hatása alatt állt, s egy csöppet sem lelkesedett.

– Öregem, ne áltasd magad! Kihagyjuk ezt a bulit...

– Hisz mi csak kártyások, feketézők és gyáva népség vagyunk – vette át a szót Pop, – Ez a barátaid véleménye is...

– Miféle barátaimé? Nem értelek... Nekem egészen más a véleményem. Az éjjel bizonyítottatok... Ahhoz bátorság kellett...

Pop közbevágott:

– Értsük meg egymást, öregem! Bárkinek segítettünk volna abban a szorult helyzetben. Minket nem érdekel a politika, kár minden szóért. Azt tesszük csak, ami nekünk is tetszik, és nem azt, amit mások parancsolnak. Még a nevedet és a lakhelyedet sem árultad el, s máris veszélybe küldenél...

„Igaz is. Nem tehetem ki őket a veszélynek” – gondolta magában a partizán, bár arcán látszott a csalódás.

– Hát jól van. Hagyjuk ezt! Hálás vagyok mindenért. Csak arra kérlek benneteket, hogy Ucsóról egy szót se... Ha megerősödtem, elmegyek.

– Miért mennél el? Akár a háború végéig is itt maradhatsz – szólt Colos. – Jobb helyed úgysem lesz. Minket egyáltalán nem zavarasz.

– Köszönöm a vendéglátást, Colos! De kissé hosszúra nyúlna... A háború végéig szeretnék még néhány dolgot elintézni.

Mosolyogva beszélt hozzájuk, mint aki teljesen megérti őket, és egyáltalán nem haragszik az előbbi elutasításért.

– Ha mégis elmennél – mondta Treff –, s ha elkapnak, nem ismertük egymást.

– Még véletlenül sem láttunk – fűzte hozzá Pop. – Világos?

A partizán elnevette magát.

– Világos, Pop! Nyugodt lehetsz. Ne haragudjatok rám. Elfelejtettem, hogy valójában ti még gyerekek vagytok, és nem keverhetlek bele komoly dolgokba.

A fiúk hallgatásából a partizán rögtön észrevette, hogy ezt nem kellett volna mondania.

– Induljunk! – javasolta Pop.

A padlásfeljárónál Colos hátranézett.

– Hozzunk valamit?

– Köszönöm, mindenem megvan. Ha majd az erdőben az elvtársaknak elmesélem, hogy nálatok sonkát, csokoládét ettem, és szivart füstöltem, senki sem fogja elhinni.

A fiúk lemásztak az udvarra, és leültek az istálló falánál. Dészta fehérneműt teregetett. Odaszólt valamit. Sötét pillantásuk volt a felelet.

A kis szobából Treff apja lépett ki.

– De jó, hogy itt vagy! Válts fel, sehogy sem megy ma a játék!

– Dolgom van, ne haragudj!

Először fordult elő, hogy Treff visszautasította apja ajánlatát.

– Csak nem vagy beteg? – aggódott az apja.

– Kutya bajom, de nincs kedvem játszani.

Treff elővette vadászkeszét, melyet a német boltban zsákmányoltak, és célba dobást játszott. A kés egyhangú koppanása idegesítette Popot.

– Hagyd abba! – kiáltotta.

Önmagára haragudott, amiért a partizánnak – úgy érezte – olyat mondott, amiben maga sem hitt. A partizán meg bizonyára azt hiszi róluk, hogy ők még gyerekek és ijedősek.

Colos szólalt meg a csendben:

– Valóban anyámasszony katonájának hinne bennünket?

– Mintha mások lennének! – felelt haraggal Pop. Talán mégis komoly a dolog, ha már értesíteni kell Ucsót.

– Képes lesz az éjjel maga odamenni... – mormogta Treff.

– Még csak az hiányzana! – kiáltott fel Pop.

– Sebesült és olyan gyenge, hogy a harmadik utcáig sem jutna el – fűzte hozzá Colos.

– Prizreni utca... – jutott eszébe Popnak.

– Harminckilenc! – kiáltotta egyszerre Colos és Treff.

– Megyünk? – bizonytalankodott Pop. És mintha csak erre vártak volna, Treff és Colos felugrott a helyéről.

A Prizreni utcát az új lakónegyedben találták még. Közvetlenül a háború előtt épült, csendes és szép s utca volt, mélyen benyúló előkertekkel, sok-sok virággal és gyümölcsfával.

A 39-es számú házhoz közel egy fiatalemberrel találkoztak, aki lassan lépkedve újságot olvasott.

– Nézzétek, még ledönti a villanypóznát! – tréfálkozott Treff.

A fiatalember valóban annyira belemélyedt az újságjába, hogy ha még egyet lép, elkerülhetetlenül beleütközik a villanypóznába. Mulatságos jelenet volt. Ám mielőtt az összeütközés megtörtént volna,

megkerülte a villanypóznát, és tovább olvasva befordult a saroknál, nekitámaszkodott a kerítésnek, ahonnan beláthatta az egész utcát. Olykor-olykor kilesett az újság mögül, és figyelmesen szétnézett.

– Maradjatok itt és örködjétek! Ha gyanúsat észlelnétek, füttyentsetek és fussatok el! – mondta Pop, és belépett a ház udvarára.

– Snúrozunk? – javasolta Treff.

– Felőlem! – egyezett bele Colos, és meghúzta a vonalat.

Pop ezalatt a gondosan ápolt rózsakertben haladt.

A ház, amelyben Ucsó lakott, valamivel nagyobb volt a többinél. Tágas verandáról nyílt a bejárat. Pop két rövidet, és egy hosszút csöngetett. A csendben szinte harsogott a berregés, ajtót – azonban senki sem nyitott.

Pop csak ekkor vette észre az ajtóra kifüggesztett papírdarabot. „Rögtön jövök. Ucsó” – olvasta.

A rézsútos utcából e pillanatban egy század katona közeledett.

– Füttyentsek? – kérdezte Colos.

– Nem kell! A focipályára mennek gyakorlatozni – felelte Treff.

A Prizreni utca ugyanis, beletorkollott a futballpályaiba, egész nap különböző fegyveresek gyakorlatoztak a gyepén.

– Abbahagyjuk? – kérdezte Colos.

E pillanatban a katonák rázendítettek egy indulóra.

– Ne nézz rájuk! Így nem keltünk feltűnést – válaszolta Treff, és folytatta a snúrozást, de ahogy felnézett, elsápadt.

– Marics közeledik, szedd össze a pénzt gyorsan! – suttogta ijedten.

A katonák mellett Marics hadnagy masírozott. Csak akkor vette észre a fiúkat, amikor a közelükbe ért. Megállt a hátuk mögött. A század tovább folytatta útját a pálya irányába.

– Mit csináltok itt?! – kiáltott a fiúkra Marics. Treff éppen valami hazugságot akart kitalálni, amikor az udvaron felhangzottak Pop lépései.

– Popra várunk...

A fiú majdnem Maricsba ütközött.

– Mit kerestél itt? – csapott le rá Marics, kihasználva a meglepetését.

Pop mintha csak előre készült volna a találkozásra, hadarta a szöveget:

– Nagyapám küldött az üzenettel: vásárnap tartja a vízszenteleést. Talán ezt sem szabad? – nézett kihívóan Marics szemébe, és gúnyosan felkacagott.

– Úgy látszik, elfelejtetted, hogy Ljotics-tiszttel beszélsz! – förmedt Popra. – Jól vigyázzatok! Ha még egyszer rajtakaplak benneteket a feketézésen, gondoskodom róla, hogy a bori bányába kerüljétek!

A hírhedt Borba küldték mindazokat, akik gyanúsak voltak. Rosszabb volt ez a börtönnél is. A foglyok tömegesen pusztultak el a nehéz munkától és a silány kosztól.

Marics még egyszer végigmérte őket, tudtukra adva, hogy ez egyszer nem tréfál, és elsietett.

Colos mérgesen nézett utána.

– Csak tudnám, miért mászik annyira ránk!

– Valószínűleg féltékeny. Poppal látta Verát – felelte Treff. – Na, mi volt Ucsónál?

– Nem találtam otthon. Várnunk kell rá. Rögtön visszajön, ez áll az ajtón.

Treff és Colos folytatta a snúrozást. Pop csatlakozott.

Alighogy a katonák eltűntek, az újságolvasó fiatalember – pár lépésre a fiúktól – háttal dőlt a villanyoszlopnak, úgy olvasott tovább.

Treff cigarettával a kezében hozzálépett.

– Legyen szíves tüzet adni.

A fiatalembernek égett a cigarettája, mégis gyufásdobozt vett elő a zsebéből, és odanyújtotta Treffnek.

Mit akart tőletek ez a tiszt? Mintha legorombított volna benneteket.

– Á, dehogy! Elbeszélgettünk egy kicsit a barátunkkal.

A fiatalember arcán titokzatos mosoly bujkált. Mintha kételkedett volna Treff szavaiban.

– És ez a barátod kit keresett a házban? – intett Pop felé.

„Aha, zsarú” – villant fel Treff agyában, s annyira reszketett a keze, hogy alig tudott rágyújtani.

– Lelkész a nagyapja. Megüzente vele, hogy mikor tartja a vízszenteleést.

A fiatalember elmosolyodott.

– Jó helyre küldte! És nem tudjátok, hogy tilos a snúrozás?!

– Nem pénzben játszunk...

– Hanem?

– Csak úgy... Szórakozunk.

– Köszönöm a tüzet!

A gyufát visszaadta a fiatalembernek.

– Tűnjetek el!

Nem kellett kétszer mondani. Treff odafutott Pophoz és Coloshoz, akik az egészről semmit sem vettek észre.

– Pucoljunk! Hekus!

Felkapkodták a pénzt, és futottak Treff után. Pop visszanezett. A fiatalember tekintetével találkozott.

– Ne fuss, nem kerget bennünket! – kiáltotta Treffnek.

Észre sem vették azt a magas és izmos férfit, aki szembejött velük, s hatalmas szatyrot cipelt a kezében.

A fiatalember újra elmélyült az olvasásban. A férfi befordult a 39-es számú ház kapuján. A fiatalember ekkor összehajtotta az újságot, és a szatyros férfi nyomába szegődött.

Felmásztak a padlásra, s elmesélték a partizánnak a történeteket.

– Esküdni mernék rá, hogy hekus volt. Messziről megéreztem az ilyen szagát – mondta a futástól lihegő Treff.

A partizán hosszan hallgatott, s töprengett a tennivalókon.

– Tehát Ucsót is figyelik – mondta önmagának, majd a fiúkhöz fordult. – Szóval mégis elmentetek. Köszönöm. További veszélybe már nem sodorhatlak benneteket. És nem fogott gyanút a hekus?

– Nem hiszem. Különben mért zavart volna el onnan? – felelte Treff.

– Nemigen törődnek a gyerekekkel – szólt epésen Pop. Még nem bocsátotta meg a partizánnak, amiért gyerekeknek nevezte őket.

Colosnak úgy tűnt, hogy Pop túlfeszíti a húrt, a köztük levő piszkálódásnak véget kell vetni, elővette a kártyát, s leült a padra.

– Nos, oszthatok ?

Pop és Treff leült.

– Mit játszotok? – kérdezte a partizán.

– Pókerezünk – felelte Colos.

– Tudomásom szerint azt négyesben játsszák.

– Két éve nélkülözzük a negyediket – szólt Treff, ránézett a partizánra, eszébe jutott valami.

– Játsszol? – kérdezte.

– Tudsz pókerezni? – kételkedett Colos.

– Gyenge játékos vagyok... Beszálnék, de nincs bonbonom.

– Adjunk neki lapot – javasolta Colos. – Elvégre együtt voltunk a kiránduláson. Megvilágította az utat, nehogy eltévedjünk.

Felsegítették a sebesültet, és magukhoz ültették. A "gyenge játékosról" csakhamar kiderült, hogy kiváló kártyapartner.

– Öregem, te aztán alaposan megkopasztottál minket! – nyugtázta elégedetten Colos.

Treffnek ma különösen rosszul ment a lap, gyanús tekintettel vizsgálta a partizánt.

– Hm, nem is vagy olyan ártatlan bárány, mint gondoltuk.

– Nem sejtettem, hogy annak látszom! – nevetett.

– Te hogy tévedtél a partizánok közé? – kérdezte Pop.

– Nem tévedtem, hanem az elsővel önszántamból mentem oda – felelte mosolyogva a partizán. – De miért gondolod, hogy odatévedtem?

– Azt hallottuk, hogy nem fogadnak be akárkit – segített magyarázkodni Treff, mert úgy érezte, hogy a partizán nem értette meg a célzást.

– Csak hogy én nem vagyok akárki! – nevette el magát a partizán.

Az udvarról felhallatszott Treff anyjának kiabálása:

– Igyekezz, Vládó, kész az ebéd!

– Megyek, mama, csak befejezem a leckémet! – kiáltotta hangosan. – Hármat ütök – folytatta csendesebben, és három bonbont tett a bankba.

– Állom! – szólt Pop.

– Úgyszintén – fűzte hozzá Colos.

– Tizenhárom! – emelte a tétet a partizán, és megszámlolva a bonbonokat, berakta a bankba.

A fiúk összenéztek, és eldobálták a lapokat.

– Hol tanultál meg ilyen jól játszani? – érdeklődött Treff.

A partizán besöpörte a bankot.

– Vagy hét-nyolc éve nem játszottam – felelte, majd elmosolyodva folytatta: – Ebben a korban én is így készítettem a leckémet, de Trefftől is tanultam egy keveset, amikor kibiceltem.

És ezt úgy mondta, hogy nehéz volt eldönteni: komolyan beszél, vagy csak élcelődik.

Az osztályban – úgy látszott – fegyverszünet állt be. Szása halála megrázta a tanulókat. Leverték voltak, a szünetekben alig szóltak egymáshoz.

Ahogy elnézte őket, Colos is elszontyolodott.

– Elmondjam nekik az igazat? – fordult Pophoz.

– És ha megkérdik, honnan tudod, mit mondasz?

Colos megvonta a vállát, erre nem is gondolt.

A tanítás után utolsónak hagyták el az osztálytermet. Vera is ott maradt. Poppal akart beszélni. Azt szeretne volna megtudni, hogy a fiú miért törölte le a múltkor a táblát. De látta, hogy Pop kerüli őt, ezért a kapuhoz indult.

Ám mielőtt kilépett volna az iskolaépületből, Marics hadnagyot pillantotta meg az utcán. Észrevétlenül visszaesett a folyosóra.

A félig kitárt ajtón át jól láthatta a nyugodtan várakozó hadnagyot, ahogyan szemmel tartja az épület kijáratát. Vera tehetetlennek érezte magát. Tudta, hogy a hadnagy azonnal melléje szegődik, mihelyt elhagyja az épületet.

Álldogált tehát a folyosón, és várt. Arra számított, hogy Marics elveszti a türelmét, és elmegy.

A folyosó újra megtelt tanulókkal, ötödikes és hatodikos gimnazisták vonultak a kijárat felé. Számukra a tanítás öt-hat perccel később fejeződött be, nehogy az utcákon csődület támadjon.

Végre Pop, Treff és Colos alakját fedezte fel a tömegben. Vera eléjük sietett, de bizonytalanul megtorpant, elszállt a bátorsága, a fiúk egymással vitatkozva észre sem vették.

Colos azonban rámosolygott.

– Colos! – állította meg Vera.

– Mi van, Vera?

– Kérlek, kísérj el!

Érthetetlen volt Vera kívánsága, s még kevésbé az, hogy éppen Colos kísérje el. Colos kérdőleg nézett Popra.

– Most nem lehet. Velünk kell jönnie. Dolgunk van.

Vera dühösen nézett Popra.

– Őt kértem, nem téged! – mondta, és belekapaszkodott Colosba. Szinte könyörögve fordult a fiúhoz.

– Kérlek, Colos, kísérj el! Marics várakozik az utcán. Ha veled távozom, talán békén hagy.

„Már megint Marics! Amerre csak lépünk, belebotlunk!” – gondolta Colos.

– Mért nem ezzel kezdted? – szólt Pop bocsánatkérően. – Kísérd el, Colos!

Vera és Colos elől ment, Pop és Treff lemaradva mögöttük.

– Hogy ez a Marics éppen bennünket pécézt ki! – suttogta Treff. – Colost felpofozta, tőled meg Verát venné el. Engem szerencsére nem bánt...

– Ha nem hagyod abba a fecsegést, én intézlek el!

Treff komoly arcot vágott. Tudta: Pop meg is teszi, ha még egy szót szól.

„Fülig szerelmes Verába” – gondolta, és részvételt nézett barátjára.

Verát megpillantva, Marics negédes mosollyal elébe indult.

– Szervusz, Vera! Gondoltam, ha már erre járok, megvárlak.

Zavarában a lány maga sem tudta, mit motyogott vissza. A hadnagy ellenségesen nézett Colosra, mintha csodálkozva latolgatná, honnan kerülhetett ez ide.

– Szervusz, te feketéző kupec!

– Szervusz – dünnyögte Colos, és oly gyűlölet volt a szemében, hogy Marics megrettent.

„Miért nem Pop kísérte el?” – gondolta bosszúsan Colos. Ügyefogyottnak érezte magát, mert fogalma sem volt, mit cselekedjen.

Pop és Treff vagy ötven méterrel arrébb várta őket.

Vera lángoló arccal belekarolt a fiúba.

– Gyere, várnak ránk! – fejével Pop és Treff felé intett.

– Várj! – állította meg Marics. – Kérdezni akarok tőled valamit. Gyokics zászlóalja holnap indul bevetésre, s ezért ma este egy kis összejövetelet tart. Jó muri lesz. A tisztek kivétel nélkül elhozzák lányismerőseiket. Én azt mondtam, hogy veled megyek.

Megfogta a lány kezét, mintha az máris beleegyezett volna, csupán indulni kellene.

Vera még jobban elvörösödött, és kiszabadította kezét.

– Sajnos nem mehetek, anyám egyedül van a lakásban...

Még be sem fejezte a mondatot, amikor rájött, hogy buta kifogást talált. Haragudott is önmagára, amiért nem határozottabban utasította el ezt a piperkóc tisztecskét.

– Akkor most megyünk anyádhoz, és elkérlek – ajánlkozott készségesen Marics.

– Senkit sem ismerek a meghívottak közül, én pedig olyan helyen rosszul érzem magamat.

– Engem ismersz, és ez elég. Menjünk, nagyszerű hangulat lesz!

Újra belekarolt a lányba.

Colos zavartan álldogált, s magában átkozta azt a percet, amikor beleegyezett a kísérésbe. Vera ugyanis mindeddig erősen a karjába kapaszkodott, amíg ő azon viaskodott: szóljon-e valamit Maricsnak, hogy hagyja békén a leányt, vagy pedig sután várakozzék tovább.

Vera hiába próbálta kiszabadítani kezét Marics markából, az erősen szorította.

– Engedj már el! – kiáltotta dühösen, elcsukló hangon. – Semmi értelme, hogy egymás kezét szorongassuk az utcán!

Hirtelen rántott egyet Maricson, és sikerült kiszabadítania a karját. Sietve lépkedett Pop és Treff után. Amíg oda nem ért a fiúkhöz, mintha hallotta volna a nyomába szegődő hadnagyot, de nem mert hátranézni. Colos karját is csak akkor engedte el.

– Mit akart tőled Napóleon úr? – kérdezte Treff.

– Zsúrra akart elcipelni egy Gyokics nevű barátjához. Ezentúl már az utcára se merek kilépni. Bárhová megyek, beleütközöm.

– Akárcsak mi – fűzte hozzá Treff, de Pop felvillanó tekintetére elhallgatott.

Verának feltűnt a fiúk titkolózása.

– Ti is összeördültetek Mariccsal?

– Dehogya! – felelte Treff, és hogy másra terelje a szót, Colost kezdte húzni. – Marics kis híján elcipelte Verát, te meg az ujjadat se mozdítottad. Ez aztán a férfi! Uralkodnom kellett magamon, hogy oda ne menjek, és közbe ne lépjek!

– A pofájába vághattam volna úgy, hogy az agyveleje is kiloccsan, de nem akartam Verát kompromittálni az utcán – védekezett zavartan és gyerekesen Colos.

A fiúk fecsegése és kötődése felvidította a leányt. Pop mindvégig hallgatott, mintha neheztelne. „Bizonyára azért haragszik rám, mert a múltkor szemére vettem a viselkedését” – gondolta Vera.

Vera egy szép, kertes családi házban, a külvárosban lakott az anyjával együtt.

A fiúk egészen a házig kísérték a leányt, majd jó hangulatban, lassan ballagtak hazafelé.

– Örülök, hogy nem ment el a zsúrra azzal a bunkóval – szölt Pop, s alighogy kimondta, földbe gyökerezett a lába: a saroknál Marics toppant eléjük hirtelen.

– Ha nem tévedek, én volnék az a bunkó, ugye?! – förmedt rájuk.

A fiúk még magukhoz sem tértek a meglepetéstől, amikor Marics ököllel arcul csapta Treffet.

Treff megingott, s minden bizonnyal elterül, ha Colos el nem kapja.

Marics odalépett, hogy még egyszer üssön, de Pop megragadta a karját.

A hadnagy oldalra fordult, elrántotta kezét, és ugyancsak ököllel Pop arcába ütött.

Pop éppen viszonzni akarta az ökölcsapást, amikor Marics elhajolva előrántotta pisztolyát, csőre töltötte, és Popra szegezte.

Mozdulatlanul farkasszemet néztek.

Minden jel arra mutatott, hogy Pop legcsekélyebb mozdulatára Marics tüzelni is fog.

Colos olyan mozdulatot tett, mintha a hadnagyra akarná vetni magát.

Pop riadtan rákiáltott:

– Maradj nyugton!

Pop – már lecsillapodott, s felismerte egyenlőtlen helyzetüket: ha okot adnak, Marics élni fog a lehetőséggel.

Colos megtorpant, ám fogalma sem volt az igazi veszélyről.

– Hát tehetünk mi arról, hogy Vera nem fogadta el a meghívást? – kérdezte.

– Úgy látom, neked kevés volt az a pofon, amit a piacon kaptál!

Fegyverét maga előtt tartva, Colos felé lépett. Valójában csak ököllel akarta megütni, de félúton megállt, mert a szomszéd utcából a félszemű százados tűnt fel. Gyorsan a pisztolytáskába süllyesztette fegyverét. A kapitány odakiáltott Maricsnak:

– Velünk jössz Gyokicshoz?

– Várjatok meg, rögtön megyek! – felelte Marics, és a fiúkhöz fordult. – Végezhettem volna veletek, mert Ljotics-tisztet támadtatok meg, és ezért még felelnem se kellett volna. Ne feledjétek el, hogy kivel akartatok összeakaszkodni! Visszasírójátok ti még az anyátok tejét is! Házkutatót tartok nálatok egy század katonával, és ha olyat találok, ami feketebörzétől bűzlik, tisztii becsületszavamat adom, hogy az isten se húz ki benneteket a csávából!

Marics még egyszer szúrós tekintettel végigmérte őket. Érezték, jobb, ha a jövőben óvakodnak tőle. A hadnagy megfordult, a várakozó századoshoz és nőjéhez csatlakozott.

Treff köpött egyet, megtörölte a száját, és megnézte tenyerén a vért.

– Ha megmozdultunk volna, biztosan golyót ereszt belénk – szölt fellélegezve Pop.

Még mindig megkövülten álltak, mintha csak most ismerték volna fel a fejük felől elháruló veszélyt. Treff mozdult meg először.

– Megyek, és szólok a partizánnak, hogy az éjjel tűnjön el a padlásról! Ez a hülye Marics még képes lesz házkutatót tartani.

– Várj! – állította meg Pop. – Mért gyulladtál be? Időnk van bőven, most úgylis zsúrra ment. És különben se hiszem, hogy betenné hozzátok a lábát. A kávéházat csak németek látogathatják.

Treff megállt, de kételyei láthatólag megmaradtak.
Colos mormogta:
– Az istenfáját! Muris lenne, ha éjszaka Szása, megvárná a zsúrról hazatérő Maricsot.
Pop megrázkódott. A saját gondolata rémítette meg.
– De hát ez valóban megtörténhet! – mondta.
– Mi történhet meg? – kérdezte Colos.
Pop hallgatott, gondolataival volt elfoglalva.
– Nyugalom! Mindent jól meg kell rágni – mondta Treff. Megértette Pop célzását. – Azt hiszem, ez menni fog.
Egész úton erről beszélgettek.
Colos csodálkozva nézte őket, de figyelemre se méltatták.
– Miről beszélgettek? – kérdezte végül is.
– Arról, hogy Szása az éjjel megvárja Maricsot – felelte Pop.
– Csak nem arra gondoltok, hogy mi...
– Hál' istennek, csak hogy kapszál – mondta Treff.
– De hát ez nagyszerű! – lelkesedett Colos.
– Nem olyan nagyszerű, mint ahogy te gondold – hűtötte le Treff. – Mi lesz az üzenettel, amit Szása a megölt ellenségénél hátrahagy?
– Kérdezzük meg a partizánt, ő talán látta már Szása üzenetét – jutott Pop eszébe.
– Gyerünk! – fogadta el készséggel Colos.
– Csak vigyázzatok, nehogy gyanút fogjon! – figyelmeztette őket Pop.
A partizán éppen egy gerendába kapaszkodva gyakorolta a járását. Mankónak Colos dorongját használta.
– Gyakorolnom kell, mielőbb talpra szeretnék állni – magyarázkodott. Azonnal észrevette, hogy a fiúk beszélni akarnak vele, csak biztatásra várnak.
– Na, mi újság? – mosolyodott el.
– Ugye, ismered Szását? – hallotta háta mögött Treff hangját.
A partizán elkomorodott, nem szívesen beszélt erről.
– Jó barátok vagyunk – felelte tartózkodóan.
– Láttad már az üzenetét? – kérdezte Colos. A partizán gyanakodva nézte a fiúkat.
– Láttad valaha is?
– Miért?
– Hát csak fogadtunk – hazudta Treff. – Ilyen az ő aláírása?
A zsebéből papírt szedett elő, és nyomtatott betűkkel ráírta: SZÁSA.
– Vagy talán így kell írni? – kérdezte Pop, és ő is ráírta Szása nevét.
A partizán mindezt furcsának találta, de eszébe se jutott, miért kell ez a fiúknak, s talán elhitte a fogadás meséjét.
Mielőtt válaszolt volna, hosszasan vizsgálta a két aláírást.
– Egyik sem hasonlít – mondta.
– Hát hogyan írja Szása a nevét? – nyújtotta oda a ceruzát Pop.
A partizán egy pillanatig habozott.
– Az SZ és az S betűket másképpen írja – mutatta meg, majd hozzátette: – A szám mindig a név után következik.
– Most melyik a soron levő? – kérdezte Treff.
– A 48-as! – felelte a partizán, leírta a számot is, majd elvette a papírt.
– El kell tépni, nehogy megtalálják.
Pop kirántotta kezéből az írást.
– Add a becsületszavadat, hogy nem hazudtál!
– Mit akartok csinálni? – nyugtalanodott a partizán.
– Ha becsaptál – folytatta nyugodtan Pop –, mindannyian ráfázhatunk. Add a becsületszavadat, hogy Szása is így írja alá a nevét!
A partizán ekkor már rájött, hogy rászedték. A fiúk magatartásából ítélve látta: komoly a tervük. „Megint egy meglepetés” – gondolta. És azt is tudta, hogy nem akadályozhatja meg őket, de kíváncsi volt a szándékukra.
– Hát jó... Becsületszavam adom... De áruljátok el, mit akartok tenni!
– Majd elmondjuk, ha visszajöttünk – válaszolta Treff, és előszedte fegyverét.
– Meglátod, hogy tévedtél, amikor gyerekeknek nevezted bennünket – felelte Pop.
– De vigyázzatok magatokra! – kiáltott utánuk gondterhelten a partizán.

Maricsék háza a város túlsó szélén volt.

A fiúk még a kijárási tilalom előtt elbújtak a pataknál, amely közvetlen a ház alatt folydogált.

Haditervük nagyon egyszerű volt: Treff őrt áll az utca egyik végén, Colos pedig a másikon. Ha bármi gyanúsat észlelnének, három füttyjelre futásnak erednek.

Pop úgy látta jónak, ha Maricsot az udvaron várja meg, így aztán a patakmederben – amely csaknem teljesen kiszáradt – könnyen eltűnhet. Treff egy udvaron sötét zugot talált, ahonnan jól beláthatta az útkereszteződést, melyen Maricsnak át kellett haladnia. Colos az udvarokon kószált, mert sehol sem talált megfelelő helyet, ahonnan zavartalan kilátása nyílt volna mindkét utcára, amelyek nem messze Maricsék házától kereszteződtek. Végül úgy határozott, hogy a sarokház udvarán felmászik egy fára. Elhelyezkedett egy ágon, géppisztolyát ölébe helyezte, és elégedetten mosolygott. Innen jól megfigyelhette mindkét utcát. „Hogy tör ez a nyavalyás ág, de legalább nem szundítok el!” – gondolta magában. Pop átugorva Maricsék alacsony kerítését, egy gyümölcsösben találta magát, és elbújt a ház és a kertajtó közötti vastag törzsű diófa mögé.

„Még jó, hogy nincs kutyájuk – állapította meg, és elcsodálkozott azon, hogy a házon, egyetlen ablak sem világít. – Bizonyára alszanak már” – szögezte le, majd arra gondolt: nemhogy nem ismeri Marics szüleit, de még azt sem tudja, élnek-e egyáltalán.

Nagyon lassan múlt az idő. A toronyóra régén elütötte a tizenegyet, de Marics még sehol.

Colos fészkelődött a fán. Dörzsölte már nagyon az ág, épp egy új helyet keresett volna, amikor fény gyulladt és megvilágította.

Megfordult, pár méterre tőle egy fiatal, csinos, szőke asszonyt pillantott meg a ház első emeleti ablakában. Megijedt, azt hitte, hogy a nő észrevette, de amikor látta, hogy az nyugodtan megveti az ágyat, ő is megnyugodott, s figyelni kezdte. „Most biztosan levetkezik” – gondolta magában.

Az éjszakai csendet a legkisebb zaj sem zavarta, mintha kihalt volna minden. Pop, amikor magára maradt, lázasan gondolkozni kezdett. Felrémlt előtte Marics, amint belép az udvarra, majd látja őt földre rogni... „Idejöttem, hogy megöljek egy embert” – villant át agyán a gondolat, és ez egyre jobban úrrá lett rajta. Csak most eszmélt rá, hogy mire készül. Összeszorult a torka. „Hátha Marics az éjjel a kaszárnyában alszik?” – villant fel benne a mentő ötlet. Ám e pillanatban eszébe jutott Marics ütése, a megaláztatás, s szinte újra érezte a fizikai fájdalmat és a szégyent. Majd Marics képe is felrémlt, amint pisztolyát rászegezte. „Treffnek van igaza – gondolta. – Ha akkor megmoccanok, belém lő. – Érezte, hogy mindinkább eluralkodik benne a gyűlölet és a bosszúvágy, és még erősebben szorította a pisztoly markolatát. – Ha most megfutamodnék, azt bizonyítanám, hogy igazi taknyos és gyáva kölyök vagyok.” Újra megvizsgálta a pisztolyt, vajon csőre töltötte és kibiztosította-e?

Treff lelkesen fogadta a bosszú gondolatát, de ahogy telt-múlt az idő, lehiggadt. Az utcán már a harmadik német járőr is elhaladt, s Treff kétségei nőttek-nőttek. Arra gondolt, vajon nem volna-e helyesebb, ha hármat füttyentene és elfutna. Később azt mondhatná, hogy gyanúsat észlelt...

A távolban nevetés és beszélgetés hallatszott. Treff megismerte Marics hangját, és gyomra görcsbe rándult. „Furcsa egy alak vagyok! – gondolta. – Másoknak ilyenkor a szívverésével van baj, az enyém meg normális. Nálam, a félelem a gyomorban összpontosul.” Látta, amint Marics és a félszemű százados átvágnak az útelágazáson. Beléjük karolva, középen ugyanaz a lány haladt. Treff csak foszlányokat értett a százados előadásából, de a hadnagy és a lány kacagását jól hallotta. A saroknál elváltak.

A százados a lánnyal kissé eltávolodva visszanezett, és tréfásan odakiáltott Maricsnak:

– Ha félsz egyedül, hazakísérünk!

– „Nincsenek itt orozslánok, döglött kutyák között járok!”¹¹ – röhögött Marics.

„Vége mindennek!” – gondolta Treff, és gyomra a torkához közeledett.

A faágon Colos megigézve figyelte a fiatalasszonyt, aki mit sem sejtve a tükör előtt állt, és lassan vetkezett, miközben minden testrészét úgy nézegette, mintha most látná először, és gyönyörködött szépségében.

„Még képes lesz meztelenre vetkőzni!” – gondolta Colos elképedve. Valami édes borzongást és izgatottságot érzett, amely egyre nőtt, és teljesen körülfogta. Zúgott a füle. Szinte nem látott, nem hallott, csak egy fiatalasszony létezett most, és az a gondolat, hogy olyasminek a szemtanúja, ami tiltva van, s talán ezért is annyira izgató.

Pop meghallotta az utcán a lépteket, felállt, mint aki biztosan tudja, hogy Marics érkezett meg. Marics körvonalát látta a vaskapu rácsa mögött, s hallotta a zárban a kulcs csikorgását. Csodálkozott önmagán, hogy sem félelmet, sem izgatottságot nem érez. Csak izzadt és ragadós ujjá idegesítette.

Marics belépett az udvarra, bezárta a kaput, és egyenesen feléje tartott. Egyenruhában és csizmában ijesztően hatalmasnak és erősnek tűnt a holdfényben.

„Még énekel is – állapította meg Pop, és elgondolkozott: – Hogyan énekelhet valaki ilyen pillanatban?” Marics nyugodtan közeledett, és valami német slágert dúdolgatott, melynek a dallama egész este üldözte. Eszébe sem jutott, hogy az udvarban, ahol felnőtt, veszély is fenyegetheti.

¹¹ Idézet Zmaj Jovan Jovanovic Tri hajduka c. verséből

Pop végigsimította veritékes, hideg homlokát. „Úgy látszik, mégis van hideg veriték – gondolta: – De ez nálam nem az ijedségtől van, mert én nem félek” – nyugtatgatta magát.

Ami ezután történt, úgy maradt meg emlékezetében, téren és időn kívül, mintha álmodná az egészet. Kilépett búvóhelyéről, rászegezte Maricsra a pisztolyt, s elkiáltotta magát:

– Állj!

Egy pillanatig dermedten nézték egymást, mintha mindkettőjüket meglepte és megzavarta volna ez a váratlan találkozás. Popnak úgy tűnt, hogy Marics csak most ismeri fel, és furcsán előredől.

„Mi ez?” – kérdezte önmagától Pop, ám rögtön észrevette, hogy Marics a pisztolyáért nyúlt.

Már nem tudta, mikor húzta el a ravaszt. A lövés meglepte és megrémítette.

Marics teste megrándult, a karja magasba lendült, mintha kapaszkodni akarna, nehogy elvágódjon.

A holdfényben valami megvillant Marics jobb kezében.

„Milyen gyors!” – gondolta Pop, és szinte öntudatlanul, egymás után adta le a lövéseket.

Csak akkor hagyta abba, amikor Marics kezéből kihullott a pisztoly, és csattant a kövön.

Marics a hasához kapott, bambán Popra bámult, aztán megingott, és a hátára zuhant. Feje tompán ütődött a betonjárdába.

Azután minden elcsendesedett...

A fiatalasszony – Colos a fáról jól megfigyelhette – épp az utolsó ruhadarabot vetette le magáról, s meztelenül állt a tükörnél, amikor eldőrdültek a lövések.

Colos felriadt. Sejtette, hogy ez csak Pop lövése lehetett. Géppisztolya kicsúszott az öléből, és nagy zörgéssel hullott a fa alá.

Az utca végén három német katona rohant feléjük. Colos érezte, hogy pillanatokon múlik minden, s amilyen gyorsan csak tudott, mászott lefelé, ám fatalpas cipőben ez távolról sem volt könnyű feladat. Egy örökkévalóság telt el! Végül megragadott egy faágat, hogy arról leugrik, de nagyot reccsent az ág, s Colos lezuhant a fáról.

Ekkor a fiatalasszony szobájában is kialudt a fény, vaksötétség borult rá.

Rémülten kereste a fa alatt a géppisztolyt, de sehol sem lelte. Amikor a szeme hozzászokott a sötétséghez, a fa túlsó oldalán megpillantotta a fegyvert. Felragadta, és a kerítéshez rohant...

A németek hallották az ág reccsenését, s csatárláncba fejlődve, óvatosan közeledtek.

Colos rájuk szegezte a géppisztolyt, kibiztosította és meghúzta a ravaszt. Látta, ahogy a németek zavartan megtorpantak, és lehasáltak a földre, ő meg szinte élvezte a kezében rángatózó, tüzet okádó géppisztolyt.

Elnevette magát.

Ám a németek magukhoz tértek, és tüzet nyitottak.

A feje körül golyók füttyültek.

A géppisztoly egyszer csak elcsendesedett, s tárból kifogyott a lőszer.

Hajszálnyira az arcától egy golyó süvített el, és belefúródott a deszkakerítésbe.

„Pop már egészen biztos elmenekült” – gondolta Colos, megfordult, és hosszú lábával átfutott az udvaron, majd eltűnt a sötétségben.

Mögötte a németek tovább tüzeltek...

Pop még mindig a halott Maricsnál állt.

Egész testében remegett, hallotta a lövöldözést, de mintha a hangok végtelen távolból szűrődnének ide, s mintha az egésznek semmi köze se lenne hozzá. Azon töprengett, hogy mi az, amit még tennie kéne, de nem jutott eszébe.

Ekkor a ház egyik ablakában kigyulladt a fény, s a világosság az ablakon át Maricsra vetődött. „Megvan! Szása üzenete!” – villant fel benne, amikor a fénynél megpillantotta Marics megdermedt kezét.

Reszketett a keze, alig találta meg zsebében a cédulát.

Hányinger környékezte, amíg Marics nyálkás tenyerét szétfeszítette, és belehelyezte a cédulát.

Amikor már el akart futni, Marics lábánál észrevette a pisztolyt, és felemelte. „Még nem láttam fehér markolatú pisztolyt” – gondolta.

És körülötte egyszerre mintha megéledt volna minden...

Léptek és kiáltások hallatszottak az utcáról, ajtócsapódások és hangok Maricsék lakásából.

Pop csak most vette észre, hogy a fényben áll, s megláthatják.

A patak felé futott. Sikoltást, jajveszékelést és sírást hallott a háta mögül.

„Megtalálták!” – gondolta, és futott tovább.

Átugrotta az alacsony kerítést, s már a patak partján, a kanyargós ösvényen rohant. „El innen, minél messzebb Maricsék házából” – hatalmasodott el benne a menekülés vágya. Szinte nem is érzett fáradtságot.

Tüskés bokrok közt futott, el-elhajolva az ágak elől, s ha megbotlott, nyomban talpra állt, meggyorsítva futását. Amikor vége lett a kanyargós ösvénynek, a patak sekély medrében találta magát. A víz arcába csapott, de ügyet se vetett rá.

Közeledett a hírhoz, s földbe gyökerezett a lába: a hídon két katona sziluettje rajzolódott ki előtte.

Jobbra vágott, cikcakkban futott tovább, nehogy észrevegyék, mert közben az utcákon katonák rohagáltak, egymásnak kiáltozva, hogy mielőbb lezárják a város minden kijáratát.

Átugrálta a kerítéseket, meglapult a kertekben és a házak mögött. Egyszerre halálos fáradtság lepte el. Remegett a lába, ólomnehéznek érezte. „Pihennem kell” – gondolta, és lefeküdt a földre.

A nedves talaj – éjjeli harmattal átitatva – szinte kellemesen hűtötte. Felnézett a csillagokra, és néhány pillanatig biztonságban érezte magát. Még a katonabakancsok dobogása és az utcákon száguldozó autók motorzúgása sem zavarta. „Csak fújjam ki magam” – gondolta, és ahogy szétnézett, rájött, hogy eltájolta magát. Felugrott, és az udvaron át a kerítéshez futott, ahonnan kijuthat az utcára. Csak akkor lepődött meg, amikor megismerte azt a helyet, ahol Marics megvárta őket, és megütötte őt és Treffet. Mintegy húsz méterre megpillantotta Veráék házát is. Átugrotta a kerítést, és arra futott. Am úgy tűnt, mintha a ház egyre távolodna tőle. Úgy rémlett, minden pillanatban eldördülhetnek s lövések. Nekiesett a kapunak, és megpróbálta kinyitni, de a zár csak kattant, nem engedett. Átmászott a kapun, és beugrott az udvarra. Pár másodpercig nekidőlt a vaskapunak, és hallgatózott. Körülötte csend volt. Óvatosan a ház felé indult. A hátsó ablak világított csak. Figyelmesen a falhoz lapult, és lábujjhegyre állva benézett. Az asztalnál Vera olvasott. Pop habozott, vajon megkérje-e a lányt, hogy reggelig befogadja. „De mit mondjak, ha megkérdi, hol jártam az éjjel?” – álldogált tanácstalanul és kiszolgáltatva. Az utca egyre inkább megélénkült. Közelről hangos motorzúgás hallatszott. Autók fényszórói világították meg az utat. Egyszer csak megszűnt a motorzúgás, s kiáltások hangzottak. „Sehogy se juthatok el hazáig!” – döntötte el Pop, és halkán megkocogtatta az ablaküveget. Jól látta, hogy Vera meglepetten abbahagyja az olvasást, és feláll. Óvatosan közeledett az ablakhoz, és ijedten visszahőkölt, mert a sötétben nem ismerte fel a fiút. Pop megmutatta magát, és halkán mondta:

– Én vagyok, Vera! Nyisd ki az ablakot!

Vera kinyitotta az ablakot, és csodálkozva nézett a fiú sáros arcára és kuszált hajára.

– Hát te, hogy kerültél ide ilyen későn?!

– Üldöznek – felelte lihegve Pop. Vera ijedten hallgatózott. Az utcán, közel a kapuhoz hangokat hallott.

– Mássz be! – suttogta.

Pop megragadta az ablakpárkányt, megfeszítette izmait, és beugrott a szobába.

– Csukd be az ablakot! – kérte a leányt.

Vera becsukta az ablakot, és leeresztette a függönyt.

Mozdulatlanul álltak hallgatózva, de Pop lihegésén kívül más nem hallatszott.

– Ki üldöz?

– A németek...

– De miért?

„No, megkezdődött a kihallgatás – gondolta Pop. – Talán mégis az lenne a legjobb, ha mindent elmondanék, és megkérném, hogy hallgasson.” Am eszébe jutott, hogy akkor a szénapadláson rejtőzködő partizánról is beszélnie kell.

– Tulajdonképpen nem is üldöznek... – magyarázkodott Pop.

Vera édesanyjának a hangja szakította félbe:

– Vera, mit csinálsz?

Csak akkor vették észre, hogy a folyosóra nyíló ajtó nyitva van.

– Tanulok, anyukám – füllentett.

– Mintha beszédet hallottam volna?

– Mondd, hogy hangosan tanulsz – súgta Pop.

– Hangosan tanultam! – kiáltotta Vera.

– Ideje már lefeküdni! – hallatszott újra az anya hangja.

Vera csendesen becsukta az ajtót.

Összenéztek és elmosolyodtak, mint a csínytevők.

– Hazudni tanítasz – korholta tréfálkozva.

Zsebkendőjét vett elő, és megnedvesítette. Egy pillanatig tétovázott: megtörölje-e vagy sem Pop arcát, aztán mégis odanyújtotta a zsebkendőjét.

– Töröld meg magad, sáros vagy!

A tükörbe nézve Pop elmosolyodott; Vera a háta mögött állt. Tekintetük találkozott. Miért üldöznek a németek?

– Már mondtam... Nem engem üldöznek! Egész véletlenül keveredtem bele – felelte higgadtan, és már teljesen magabiztosan, szinte csak úgy melleleg megjegyezte: – Úgy látszik, Szása az éjjel a városban járt.

– Szása?! – lepődött meg Vera. – Hát él még?

Pop folytatta arca törölgetését, mintha észre se vette volna Vera meglepetését.

– Az a meggyőződésem, hogy az éjszaka feltámadt.

Vera arcán csalódás látszott, rájött, hogy Pop csak tréfál.

– Ezzel ne tréfálj! – dorgálta.

– A legkomolyabban mondom. Csak nem gondolod, hogy ez a nagy felfordulás a városban énmiattam van?

Sikerült megingatnia a lányt, de az továbbra is gyanúsan nézegette.

– Ha Szása él, akkor a piactéren kit akasztottak fel?

– Valóban elhitted, hogy az Szása? – kérdezte meglepetten, és csalódottan nézett a lányra.

Szándékosan eltúlozta az egészet, és élvezte a lány zavarát.

– Hát azt írták...

– És te hiszel nekik?!

Pop most már nyugodtan hátrasimította a haját, és visszaadta a zsebkendőt, mert úgy érezte, sikerült teljesen összezavarnia a lányt Vera továbbra is kételkedve figyelte a fiút, még mindig nem értette, vajon mindezt tréfának fogja-e fel.

Pop úgy tett, mintha másról szeretne beszélni. Sétálgatott a szobában, és figyelmesen nézte a berendezést.

– Ilyennek képzeltem el a szobádat! – mondta elismerően, és elmosolyodott.

De meglepődött, Vera nem reagált a dicséretére, hanem továbbra is gyanúsan méregette.

– Mondani akartál valamit?

– Mondd, miért törölted le akkor a táblát?

– És te miért írtad oda: Éljen Szása! Teljesen felesleges volt akkora galibát csinálnod.

Döbbsen nézett rá, s alig bírta kinyögni:

– Tehát láttad.

– Még az a jó, hogy csak én láttalak, mert rosszabbul is végződhetett volna.

– Hogy érted?

– Úgy, hogy ha a latinos megkérdezi, ki írta oda, jelentkezel?

– Nem tudom... Talán igen...

– Erre gondoltam én is, s hogy ebben megakadályozzalak, letöröltem a táblát.

„Tehát értem csináltad?!” – gondolta Vera, és hálásan ránézett.

Pop elkapta a tekintetét, s amíg lassan közeledett, a szemébe nézett, ahol a kigyulladt két szikra mind fényesebben csillogott.

Megölelte a lányt, és magához húzta.

Vera nem ellenkezett.

– Hiszen tudod, hogy szeretlek – suttogta Pop. A lány ajkai félig kinyíltak, szemét lehunyta. Pop megcsókolta, s érezte karját a nyakán. Vera hirtelen kibontakozott az ölelésből, s amíg beszélt, lesütötte a tekintetét, mintha szégyellne a szemébe nézni.

– Én majd anyámnál alszom. Ha megvirrad, lépj ki az ablakon, csak arra ügyelj, hogy felébredj, mielőtt a mama felkelne.

S amíg rendbe hozta az ágyat, Pop azon gondolkodott, vajon nem mondott-e többet a szükségesnél. Ha elszólja magát, minden megtörténhet!

Vera az ajtóhoz indult, de megfordult, mintha eszébe jutott volna valami.

– Tehát nem áruod el, hol jártál az éjszaka?

A kérdés meglepte. Elmosolyodott, mert időt akart nyerni, majd hirtelen eszébe jutott a válasz, és tréfásan mondta:

– Minek kérded, hisz magad is tudod, hol kószálnak a kártyások és feketézők?

A lánynak fogalma sem volt, hogy Pop most tréfál-e, vagy még mindig orrol azért a szemrehányásért az osztályban.

– Megkérlek, ne beszélj senkinek arról, hogy láttál az éjjel! – kérte Pop.

„El akar titkolni valamit” – gondolta Vera, és úgy tett, mintha csöppet sem bánthatná az egész.

– Nyugodt lehetsz! Talán csak nem gondolod, hogy jó fényt vet egy lányra, ha kitudódna, hogy egy feketező és kártyás töltötte nála az éjszakát?

Pajzánul elnevette magát, és ezt suttogta:

– Jó éjszakát. Szép álmokat.

Amikor becsukta az ajtót, Pop a tükörbe nézett, mintha onnan várná az igenlő választ, hogy mindez valóban ma este történt.

Eloltotta a fényt, és kitárta az ablakot.

A városban újra éjszakai csend uralkodott.

„Vajon mi lehet Treff-fel és Colossal?” – aggodalmaskodott.

Treff érkezett meg először, s mindent elmesélt a partizánnak. Colos csak később, még mindig lihegve mászott fel a szénapadlásra.

Hallgatták a lövöldözéseket s az utcák zaját. Idegesek voltak, s ahogy telt-múlt az idő, félelmük és baljós sejtelmük egyre inkább aggodalomba csapott át Pop távolléte miatt.

– S amíg Colos is mindent elmesélt – persze eltitkolta a vetkező fiatalasszonyt –, a partizán csak hallgatott, és gondterhelten rázta a fejét.

– Meg kellett volna mondanotok, hova indultok – korholta őket.

– Treff, idegessége egyre fokozódott.
– Nem lett volna szabad addig elhagynod a helyedet, amíg meg nem bizonyosodtál teljesen, hogy ő is elfutott! – szidta Colost.
– Lőttem rájuk, amíg csak ki nem ürült a tölténytáram. Volt ideje elszaladni.
Colos megmutatta az üres géppisztolytárat.
– Akkor most itt volna.
– Kár veszekedni – nyugtatta őket a partizán. – Talán elrejtőzött valahol. Reggel majd többet tudunk. Sohasem szabad kétségbeesni. Az én barátaim is azt hiszik, hogy engem elfogtak, s amint látjátok, nem így van!

Megvirradt. A nap már magasba szökött, de Pop még sehol.

Treff, ki tudja, hányadszor, felugrott a helyéről, fel s alá járkált a padláson.

Colost már elnyomta az álom: a gerendának dőlve, nyitott szájjal édesdeden aludt.

A partizán elmerengve ült a szénán. Ám ahogy gondolataiból kizökkenve feltekintett, meglátta a padlásra zajtalanul felmászó Popot. Treff is ekkor fordult a padlásfeljárat felé, szintén észrevette és odarohant.

Pop elmosolyodott, ujját szájához emelve suttozta:

– Maradjatok csendben!

Colos még mindig aludt. Pop csendesen följe hajolt, és szemére húzta a sapkát.

Colos, mintha leforrázták volna, talpra ugrott. Megpróbált szabadulni a sapkától, s álomtól kótyagosan ijedten ingatta fejét, kapálódzott és szuszogott, a sapka azonban makacsul tartotta magát.

S ez a jelenet nemcsak Popot és Treffet, hanem a partizánt is megnevettette.

Colos végre megszabadult a sapkától, s meghökkenve ismerte fel Popot. Csodálkozó arca újabb derütséget keltett.

Amikor aztán nagy sokára rájött, hogy minden szerencsésen végződött, örömeiben derékon kapta Popot, magasba emelte és megforgatta.

Popról lerítt, hogy Colos nem éppen gyengéden ölelgeti, s amikor ismét lábára állhatott, levegő után kapkodva mondta:

– Ha tudom, hogy ez vár rám, megadom magam a németeknek!

– Hol jártál egész éjszaka? – kérdezte Treff. Pop rejtélyesen mosolygott.

– Rábukkantam egy kitűnő rejtekhelyre. Istenien éreztem magam!

– No lám, te szórakoztál, mi meg aggódtunk érted! – korholta Treff.

– Észrevettem! Colosba alig tudtunk lelket önteni – csipkelődött Pop.

– Tudtam én, hogy nem esik bajod – nevetett Colos.

– És vele mi van? – célzott Maricsra Treff, s bár azt szerette volna kérdezni: „megölted-e?”, de nem állt rá a szájára.

Egyszerre mindannyian komoly arcot vágtak, és Popra néztek.

Válaszként Pop megmutatta Marics pisztolyát. Fehér markolatába M. R. monogram volt belevésve.

Mindeddig csak önmagukkal törődtek, s észre sem vették a partizánt, aki oldalt ült, és elgondolkozva figyelte őket.

Megértette, hogy a fiúk ártatlanul sodródtak a háború játékába, s most kezdik fölfedezni annak igazi értelmét, az igazságában nem kételkedő győztes csodálatos izgalmát és örömét.

Tudta, hogy harcossá érlelődtek, és számukra nincs többé visszatérés.

„Az éjjel szakítottak a gyermekkorral” – gondolta, visszaemlékezve a saját ifjúságára.

A tanulóknak tilos volt a dohányzás, de valamilyen íratlan törvény szerint a megszállás óta a hetedikes és nyolcadikos gimnazistáknál szemet hunytak. A feltétel természetesen az volt, hogy nyilvános helyeken ne dohányozzanak. E hallgatóságos beleegyezés értelmében a tanárok kerültk a folyosónak azt a részét, ahol a véce állt, és amelyet dohányzónak használtak.

Egyedül Pitagorasz tanár úr járt időnként arrafelé, hogy a tanulókkal elszívjon egy cigarettát.

Amikor aznap óra előtt belépett a mellékhelyiségbe, a tanulók szokás szerint kórusban köszöntötték.

– Jó reggelt, tanár úr! – kiáltották.

– Jó reggelt, fiúk! – fogadta elégedetten a köszöntést, és beleszagolt a dohányfüstbe. – Ha nem tévedek, kapadohányt érzek!

Utat nyitottak, s Pitagorasz tanár úr egyenesen egy fiú felé tartott. Zrlénak hívták. A falat támasztotta, és mélyeket szívott egy újságpapírba csavart hatalmas cigarettából.

Pitagorasz még egyszer megszagolta a füstöt, és elégedetten elmosolyodott, mert szerette a csípős, erős dohányt.

– Hadd lám, milyen dohányod van!

Zrle előszedte zsebéből a megszáritott disznóhólyagot, amelyben a dohányon kívül kovakő, csiholó és tapló volt.

Pitagorasz ujjával megtapogatta a dohányt, megszagolta és elkomorodott.

– Ha sokáig szívod, kicsi maradsz. Add ezt nekem, te meg szívod az én cigarettámat!
 És meg sem várva Zrle beleegyezését, odanyújtott egy doboz cigarettát, a kapadohányt meg átöntötte a zsebébe.

Pop, Treff és Colos szándékosan korábban érkeztek az iskolába. Ám hiába várták, hogy valaki majdcsak megemlíti az éjszakai eseményeket, Maricsról senki sem beszélt.

– Úgy látszik, nem értesültek még róla – állapította meg Pop.
 Treff kacintott.

– Menjünk az osztályba! Talán ott megtudjuk, hogyan ölte meg Szása Maricsot.
 Az osztályban is csalódás érte őket. Ott is a szokásos hangulat uralkodott.

– Lehetetlen, hogy ne jutott volna fülükbe a hír – mondta csodálkozva Colos.
 Treffnek hirtelen az eszébe jutott valami. Félénken nézett körül, s alig merte kinyögni:

– Talán csak megsebesítetted?
 Ijedten összenéztek.

– Az nem lehet, hat lövést adtam le – mondta Pop önmaga megnyugtatóra is.
 Ekkor öt-hat tanuló bukott be nagy hangosan az osztályba. Mind egyszerre kiabált, s így eleinte érteni sem lehetett beszédüket.

A lehangosabb egy Cigánynak csúfolt fiú volt. Közel lakott Maricshoz, értesüléseit tehát mindenki a leghitelesebbnek fogadta el.

Pop, Treff és Colos így értesültek arról, hogy Szása az éjjel bevárta Mancsot, hat lövéséből egy a szívébe fúródott, majd magához vette a hadnagy fehér pisztolyát.

– Egyedül volt? – kérdezte Treff.
 – Kelj is Szásának más segítsége! – felelte Ilics a Cigány helyett.
 – És biztos, hogy Szása ölte meg? – kérdezte Cvika.
 – A kezében megtalálták Szása üzenetét.
 – Hát akkor kit akasztottak fel a téren? – kérdezte újból Cvika.
 – Senki sem tudja, ki volt az – szólt Cigány. – Milyen hülyék voltunk! Hogyan is hittük, hogy megölték Szását?

– Mondtam én nektek, hogy Szása megbosszulja Risztics halálát – mondta büszkén Ilics.
 Pop, Treff és Colos csak ültek, és hallgatták Szása – hőstettét.

Bármennyire is kedvére volt a beszélgetés, Pop kissé kellemetlenül érezte magát: a jelenlétében dicsérték meg. „Nem is sejtik, hogy rólam beszélnek” – gondolta, és egyszerre úgy érezte, hogy már nem is haragszik Ilicsre és osztálytársaira, akikkel eddig haragban volt. Hallgatva őket, ahogyan zszibongva beszéltek Szásáról, arra gondolt, hogy milyen nagyszerű, rokonszenves gyerekek.

Colos elvörösödött, és lehajtotta a fejét. Félt megszólalni, mert azonnal rájöttek volna, hogy az éjjel ő harcolt a németekkel.

Egyedül Treff kotnyeleskedett bele kihívóan. Blöffölt, és provokálta őket, hogy Szásáról meséljenek, majd eltúlozva csodálkozott.

Az osztályba Vera lépett be, és egyenesen Pophoz ment. Colos és Treff elhúzódott.

– Igazad volt! – lelkesedett. – Honnan tudad, hogy az éjjel Szása járt a városban?
 – Először: én sohasem hittem, hogy megölték Szását. Másodsor: láttam őt – fűzte hozzá nyugodtan, mintha ez olyan ügy lenne, ami mindenkivel előfordulhat.
 – Láttad őt? – kérdezte hitetlenkedvé. – Hogy néz ki?
 – A haja fekete, a szeme is fekete, az arca kerekded, sápadt – kezdte Pop saját magát körülírni. – Olyan magas, mint én, nagyon fiatal...
 „Eltúloztam, rá fog jönni” – gondolta, és megpróbálta összezavarni, hogy ne maradjon ideje gondolkodásra.

Nézett, mintha csodálkozna, hogy korábban ez miért nem jutott eszébe.

– Nincs ez valamilyen összefüggésben veled? – kérdezte.
 – Velem? – lepődött meg Vera.
 – Esetleg nem azért likvidálta Szása Maricsot, mert téged állandóan zaklatott?
 – Sohasem komolyodsz meg! – korholta Vera. Colos lépett oda, hogy elvegye Pop padjáról a könyveit.
 – Talán azért ölte meg, mert felpofozta Colost – mondta Pop, s felnevetett.

Colos a meglepetéstől elhúzta száját, zavartan Verára nézett és elpirult. Szó nélkül fogta a könyveit, és a helyére ment. „Ez vagy megbolondult, vagy én semmit sem értek” – gondolta.

– Nem szeretem, ha így tréfálsz – feddte újra Vera. – Még mindig azon gondolkodom, vajon mit kerestél az éjjel az utcán.
 – Megállapodtunk, hogy erről nem beszélünk.
 Kénytelen volt belátni, hogy már semmi sem világos előtte, ha Pop van a dologban.
 Alighogy megkezdődött az óra, az iskolaszolga behozta a köröző könyvet.

A tanár felolvasta az igazgatóság rendelkezését, miszerint holnap minden tanuló köteles megjelenni Marics hadnagy gyászszertartásán, akit az éjjel embertelen módon megöltek.

A temetésen nagyon sok katona, pap, diák és koszorú volt.

Ágyútalpon volt elhelyezve a koporsó. Mindkét oldalán három-három tiszt haladt. Marics közvetlen barátai.

Az ágyútalp után ment az elhunyt rokonsága, majd következett századonként a hadsereg és végül a gimnazisták.

A katonazenekar gyászindulókat játszott, s ez a felhős, párás, nyári délutánban még nyomasztóbb volt.

A gyászmenet a téren állt meg. Az ágyútalp pontosan a szobor elé került.

A katonazenekar elhallgatott.

Amikor a szobrász a karcsú szobrot, a város büszkeségét faragta, bizonyára nem gondolta, hogy majdan gyászbeszédre is szolgál.

A szobor talapzatára a félszemű százados lépett.

Sötét felhők gomolyogtak a hegycsúcsok fölött.

– Arról jönnek a kiadós esők – mondta gondterhelten Treff.

– Ugyanilyen idő volt Risztics temetésén is – jegyezte meg Vera.

– Ma a hetedik napja, hogy Marics és Vojvodics letartóztatták Riszticset és megölték. Nem is sejtették, milyen gyorsan utoléri őket az igazságszolgáltatás – mondta ünnepélyesen Ilics, mintha ő tartaná a gyászbeszédet.

A félszemű százados megvárta, amíg a zivaj elcsendesedik. Teli torokból kiabált, patetikusan szavalt, minden mondat után lélegzetet vett, s felmérte, milyen hatást váltott ki beszéde.

A katonai parancsnokságok jó előre megkapták ezeket a gyászbeszédeteket, s így csak az elhalálozott nevét kellett az üresen hagyott helyre beírni.

– Még egy hazafit öltek meg aljasul! Még egy hős áldozta életét a haza oltárán... – kezdte beszédét a félszemű százados.

A tér szélén álldogáló néhány polgár között hallgatta Ucsó is a beszédet.

Az újságolvasó fiatalember, aki- elkergette Popékat Ucsó házatól, észrevétlenül a háta mögé állt. S míg szót váltottak, úgy tett, mintha a szónokra figyelne.

– Mit szólsz ehhez? – kérdezte.

– A kezében megtalálták Szása üzenetét.

– Ennyit mi is tudunk – súgta a fiatalember –, de az osztágban senki sem tud többet róla.

– Én sem tudok. Majd jelentem, ha tudomásomra jut. Siess, ha megered az eső, könnyebben kijuthatsz a városból!

S ahogy jött, ugyanolyan észrevétlenül távozott a fiatalember.

A félszemű százados megpillantotta a fekete, egyre alacsonyabban szálló felhőket, s gyorsabbra fogta az olvasást:

– ... Sohasem ingadozott. Mindig ismerte az utat, melyen bátran és rettenthetetlenül lépkedett...

– És így jutott odáig, hogy sorra kerüljön Szásánál – tette hozzá félhangosan Cigány.

Az egész osztály hallotta a megjegyzését, s visszafojtva kuncogott.

S amikor lehullottak az első hatalmas esőcseppek, zivaj támadt. A gimnazisták menedéket keresve szétszéledtek.

Ám ez csak egy pillanatra zavarta meg a félszemű századosot. Abba hagyta az olvasást, de látva, hogy a hivatalosan kirendelt német tiszt továbbra is mozdulatlan, hangosabban folytatta.

Még akkor sem hagyta abba, amikor már zuhogott, s a katonák is oszolni kezdtek.

– ... Számunkra te mindig az idegen zsoldosok és szégyentelen hazaárulók ellen küzdő félelmetes harcos voltál és maradsz...

Egyre jobban esett az eső. A koporsónál díszőrséget álló tisztek időről időre a német tisztre néztek, mert feltűnő lett volna, ha előbb keresnek menedéket.

– ... Édes hazánk sohasem felejtí el legjobb fiait! – ordította a félszemű százados, hogy túlharsogja az ézengést.

A zápor felhőszakadásba csapott át. A német tiszt a szálloda felé szaladt, utána a díszőrség.

– ... E helyről mindannyian ünnepélyesen fogadjuk, hogy a te ártatlanul elhullajtott véred nem marad megtorlatlan! Mi ezt neked esküvel fogadjuk? – fejezte be a százados, és ő is a szálloda felé futott.

A téren csak Marics anyja maradt, mintha észre sem vette volna az esőt, és hogy a fia koporsójánál magányosan álldogál a téren.

A fiúk már megszokták a partizán jelenlétét, s majd minden szabad idejüket a szénapadláson töltötték.

Pop még nagyapja sétabotját is felhozta, s a partizán fáradhatatlanul gyakorolta a járását. Sőt sebesült lábára is megpróbált támaszkodni.

Együttlétüket talán csak az zavarta, hogy még mindig nem sikerült megtudniuk a nevét és lakhelyét. Ha megkísérelték kiszedni belőle, a partizán mindig ügyesen kibújt a válaszadás elől, s másra terelte a szót. Aznap délután is a szénapadláson ültek, és a számtanfeladatokkal bajlódtak. Colos idegesen földhöz vágta ceruzáját, és felkiáltott:

- Verjen meg az isten, ha Pitagorasz ezt megoldaná!

A partizán megállt, s belenézett Colos füzetébe.

- Ide $7x - 4y$ kerül a $-4y$ helyére. Mínuszra javítsd!
- Öregem, nem tanár vagy te véletlenül? – szakította félbe Treff.
- Ha tudtam volna, biz' isten otthagytam volna azon az éjjelen, az utcán. Hihetetlen! Képzeljétek, még hogy egy tanárt cipeljek a hátamon! – sóhajtott fel Colos.

A partizán felnevetett.

- Ne bosszankodj! Nem vagyok tanár.
- Hát mi? – kérdezte Pop.
- Partizán.
- De a háború előtt mi voltál?
- Már el is felejtettem. Egy ideig még egyetemi hallgató is voltam.
- És Szása? Ő mi? – kérdezte Colos.
- Fogalmam sincs.
- Ha nem csalódom, azt mondtad, hogy jó barátod – emlékeztette Pop.
- Az igaz, de sohasem jutott eszembe megkérdezni tője, mi a foglalkozása.
- Ha láttad volna milyen lázba hozta az osztályunkban a srácokat! – mondta Treff. – Nemsokára már esküsznek rá.

Pop visszaemlékezett Verával folytatott beszélgetésükre.

- Hogy néz ki Szása?
- Mindennapi ember.
- Szása lehet fiú- és lánynév is, ugye? – folytatta a kihallgatást Treff. – Sokan állítják, hogy Szása partizánlány.

Nem kerülte el figyelmüket, hogy a partizán megremegett és elkomolyodott. Elvette Colos számtanfüzetét.

- Gondolom, jobb lesz, ha folytatjuk a számtant; mert esetleg megszegem adott ígéretem.
- Milyen ígéretet? – csodálkozott Treff.
- Azt, hogy nem szórom az eszeteket. Ha nem csalódom, megbeszéltük, nemde, Pop?

A fiúk elkomorodtak. Érezték, a partizán most is kisiklik a kezükből anélkül, hogy bármit is mondana.

- Ha már felajzottad kíváncsiságunkat, úgy illene, hogy mesélj valamit Szásáról – mondta Pop, s a hangjában érezhető volt a szemrehányás.
- Bennünk megbízatsz – próbálta meggyőzni Colos, j Vagy csak ennyit érdemeltünk? – jelentkezett Treff is, mint aki sehogyan sem érti, miért bizalmatlan velük a partizán.
- A partizán Pophoz fordult.
- Ha nem csalódom, utoljára te voltál Szása?
- Minket az igazi Szása érdekel – válaszolta Pop. A partizán egy pillanatig elgondolkodott, mintha emlékeit élesztgetné. Habozva nézett rájuk, majd barátságosan elmosolyodott.
- Az igazi Szása... – kezdte a partizán, majd rövid szünet után határozottan folytatta:
- ... Az igazi Szása nem létezik... Létezett egy Szása nevű leány... és létezik Spanyol. Nagy szemével és rövid hajával inkább hasonlított egy csintalan gyermekre, mint egy lányra. Majd minden osztagban van egy ilyen kedvenc. Legtöbbször egy kisfiú, akinek a szülei elpusztultak a háborúban, és akiről az egész osztag gondoskodik. Ennek az osztagnak a kedvence Szása volt. Amikor Spanyol átkerült ide, talán csak a leány előtt volt titok, hogy ő harcedzett, Spanyolországot járt frontkatona. Egyszer egy csoporttal ők ketten is részt vettek egy megbízatásban. A leány azt hitte, hogy ő újonc partizán, s útközben a golyószóró kezelésére oktatta, és arra, mit kell tennie, ha megkezdődik a harc. A fiú hagyta őt beszélni, mert jólesett hallgatnia csicsergését. Ezen derült később mindenki az osztagban. Szása ezért megharagudott Spanyolra. Gyönyörű volt haragosan! Spanyol csak akkor érezte át igazán, mit jelentett számára a leány, amikor egy csatában eltalálták. S amíg a lány a karjában haldoklott, megesküdött, hogy megbosszulja. És a véres bosszú még tart.

Amikor befejezte, sokáig hallgattak.

Először Treff szólalt meg:

- Tehát ezért írja Szása neve mellé a számot is.

A partizán bólintott.

- És mennyi van még hátra? – kérdezte Colos..
- Még három – felelte. – Ha Mariccsal megajándékozzátok, már csak kettő.
- Megajándékozzuk! – mondta Pop.
- Ha majd találkozunk, szólok neki.
- Öregem – kérte Colos –, ha meggyógyultál, hozd el hozzánk, hadd lássuk!

A partizán elmosolyodott.

– Attól félek, hogy csalódnai fogtok, mert semmi különös nincs fajta, ti meg valószínűleg...

– Hozd csak el őt! – szakította félbe Treff.

– Ha nem egyeztünk volna meg, hogy nem szórom a fejeteket, javasolnám, jöjjetek velem a hegyekbe, ott megláthatnátok. Persze nem lennék olyan jó házigazda, mint ti. Csokoládét sem adhatnék, de azt hiszem, jobban éreznétek magatokat, mint ezen a padláson.

– Én benne vagyok! – fogadta el gondolkodás nélkül Colos.

Az utcáról különös zúgás és zakatolás hallatszott. A fiúk kidugták fejüket a szénapadlás nyílásán.

– Tankok! – kiáltott fel Colos.

– Számold meg! – kérte a partizán, aki nem nézhetett ki.

– Összesen hat! – értesítette Colos.

– Pár napja szokatlanul sok a katona a városban – közölte Treff, akinek a figyelmét ez sem kerülte el.

– Hol láttad őket? – kérdezte a partizán.

– Az utcán... és a kávéházban. Ha újak érkeznek, azonnal betódulnak.

A partizánt gondolataiba merülve és kétségek közt hagyta magára.

Két nap jelentősebb esemény nélkül telt el. A partizán továbbra is fáradhatatlanul gyakorolta a járást. Már sétabot nélkül lépkedett, de sántítva, sebesült lábára még bizonytalanul támaszkodott. A fiúk észrevették, hogy egyre szomorúbb és nyugtalanabb. Megpróbálták felvidíteni, de eredménytelenül.

– Biztosan a bajtársai miatt aggódik – szögezte le Pop.

– Talán az aggasztja, hogy egyre több a katona a városban – tette hozzá Colos.

Sötétedéskor a partizán átbújt az ablakon, és egész éjszaka a szénapadlás tetején feküdt.

– Fullasztó nekem a padlás – magyarázta. – Megszoktam az alvást a friss levegőn.

Harmadnap a fiúk megbeszélték, hogy horgászni mennek.

Pop és Colos korábban érkeztek, s az udvar felől fedezték Treffet, aki tejet és kenyeret vitt a partizánnak.

Az istálló előtt várakoztak.

Treff közben felmászott a padlásra, de nem látta ott a partizánt. Arra gondolt, hogy ismét a tetőn aludt, és a padlásablak felé indult.

Csak akkor vette észre Röck Marika filmplakátján az üzenetet.

Közelebb lépett és elolvasta:

Sajnálom, hogy nem búcsúztam el tőletek, de remélem, pár nap múlva viszontlátjuk egymást.

A géppisztolyomat nektek hagyom. Úgysem tudnék vele kilopózni a városból, mert akárhogy is rejteném el, észrevennék. Egyedül csak Colos tudná úgy elrejtetni!

Kölsönvettem Marics pisztolyát. Ha legközelebb bejövök a városba, visszaadom. Remélem, nem haragusztok rám. Köszönök mindent!

Hű barátotok:

Spanyol

Treff odarohant a padlásfeljáróhoz, és megrökönyödve hívta fel barátait.

– De miért nem mondta, hogy elmegy? – kérdezte Colos. Látszott rajta: érzékenyen érinti és elszomorítja a partizán eltűnése.

– Valószínűleg azért csinálta így, nehogy aggódjunk, vajon sikerül-e kijutnia a városból – próbálta mentetetni Pop.

– Nézzétek, mit írt! – mondta fontoskodva Treff, s már előre élvezte meglepetésüket, ahogy rámutatott a plakátra.

Colos szájtátva olvasta.

– Nahát! Ha ő Spanyol... – kiáltott fel, s elharapta a szót, mintha félne kimondani, majd suttogva folytatta: – akkor azonos Szásával!

– Én már akkor sejtettem, amikor elmondta Szása történetét – szólt Pop.

– Eszembe se jutott – vallotta be őszintén Colos.

– Tehát ezért hallgatott! – szögezte le Treff. Colos végül megnyugodott, rájuk nézett és elmosolyodott.

– No lám, akkor mi Szását mentettük meg, és rejtegettük a padláson. S én cipeltem ide a hátamon...

Nézte őket várakozva, hogy megerősítik állításában, és hogy mindez valóság: Szása volt a partizán.

„Lám, vagy innen indult el, vagy hozzánk kapcsolódik mindaz, ami az utóbbi pár napban lázba hozta a várost! – gondolta Pop. – Verának most már pontos személyleírást adhatnék Szásáról.”

Az utolsó órán aznap mindenki unatkozott, s már alig várták a kicsengetést. Egy tanuló algebrapéldák megoldásával bíbelődött a táblánál. Senki sem figyelt rá, még Pitagorasz sem. Unott arccal, mintha ott sem lenne, messzire nézett a fejük felett.

Treff, ki tudja, hányadszor, Szása nevét írta a füzetébe.
 Pop dühösen elvette tőle a füzetet, és a lapot apró darabokra tépte.
 – Már megmondtam, hogy ez nem játék! Észrevehetik!
 De mihelyt visszaadta a füzetet, Treff újból beleírta: SZÁSA 48, s elégedetten bólintott.
 – Nézd csak! Spanyol se tudná megkülönböztetni!
 A táblánál a tanuló összegabalyodott a számításban, s hátrafordulva várta a sűgást.
 Az első padokban ülők segítségével nagy nehezen kijött a végeredmény.
 A tanuló észrevette, hogy Pitagorasz oda se figyel, kényelmesen újra ellenőrizte a számítást, majd Pitagoraszhoz lépett.
 – Készen vagyok, tanár úr.
 Pitagorasz felriadt merengéséből, s a táblára pillantott.
 – Par excellence! Töröld le a táblát!
 Pitagorasz a helyes megoldásokért sohasem felejtette el beírni a jó osztályzatokat, de tanítványai nevével mindig bajban volt.
 – Hogy is hívnak? – próbált a névre visszaemlékezni.
 – Petar Milosavljevics.
 Pitagorasz az osztálynaplóban megtalálta a nevét.
 – Te világ lustája! Lám, most milyen ügyesen megcsináltad! Csak azt nem értem, hogy miért szedtél be ennyi kettést! – korholta, és kijavította az év végi osztályzatot.
 Az osztályban visszafojtott kuncogás kísérte az utolsó mondatot.
 Pitagorasz becsukta az osztálynaplót, s megállt az első padosornál.
 – Csend legyen! – ordította. – Hát tanulók vagytok ti, vagy csibészek?! Most nem futballpályán tartózkodtok, ahol huszonkét kamasz rúgja a bőr labdát csupán azért, mert több ész van a lábában, mint az agyában, hanem matematikaórán! A matematika a tudományok anyja! Titkai idestova ötezer éve vonzzák azokat, akik a fejükkel gondolkodnak!
 A tanulók összenéztek, mert Pitagorasz – ha esett, ha fűjt – eddig egyetlen futballmeccset sem hagyott ki! Sőt az osztályközi mérkőzésekre is eljárt, és együtt drukolt a tanulókkal.
 Miután elcsendesedtek, tekintetével végigszántotta az osztályt.
 – Jöjjön a táblához... Jöjjön ki... Petrovics!
 A tanulók behúzták a nyakukat, nehogy észrevegye újabb kuncogásukat, mert a táblához senki se ment ki.
 – Petrovics! Te pimasz alak, igyekezz, mert a fülednél fogva vezetlek a táblához!
 Ám e fenyegetés ellenére se ment ki a tanuló. Cigány később felállt.
 – Tanár úr, kérem! Ilyen nevű gyerek nincs az osztályunkban!
 Pitagorasz azonban nem jött zavarba.
 – Egy ekkora létszámú osztályban sehol egy Petrovics! Szép kis osztály, mondhatom!
 Megszólalt a csengő, és Pitagorasz nem folytathatta, különben a valószínűség számítás elmélete szerint bebizonyította volna, hogy semmi sem lehetetlen, s egy ilyen osztályban, mint ez, legalább három Petrovicsnak kellene lennie.

Jókat kacagtak a tanítás után hazafelé menet, mert Treff ragyogóan utánozta Pitagoraszt. Nemcsak a hangját, hanem még arcfintorait és kézmozdulatait is tökéletesen visszaadta.
 – Jöjjön a „táblához... Petrovics! – utánozta, s olyan mozdulatot tett, mintha szemüvegével bíbelődne, hogy azon keresztül jobban szemügyre vegye az osztályt.
 – Nekem beragasztott egy kettést – panaszkodott Colos –, mert nem tudtam Pitagorasz tételét, ő meg egyik tanulónak sem tudja a nevét, bár két éve már az osztályfőnökünk.
 Pop kacagását mintha elvágta volna.
 – Az meg mi? – mutatott szembe, az utca túlsó vége felé, ahonnan katonákkal körülvett ökrös szekér közeledett. A szekér mögött tolongott a tömeg. Ült valaki a szekéren, de hogy ki lehetett az, pontosan nem látták a katonák sorfalától.
 – Spanyolt hozzák! – hangzott Treff kiáltása.
 S amikor a menet közelebb ért, valóban Spanyolt pillantották meg.
 Mellénél és nyakánál fogva kötözték oda az ökrös szekér hátsó kereszttrúdjához. Arcán vércsík folydogált. A kimerültségtől és a kínzástól alig látott. Feje időnként lehanyatlott, ám ilyenkor megfeszült a köté a nyakán.
 Minden bizonnal nem azért kötözték a szekér kereszttrúdjához, mintha a szökésétől tartottak volna, hanem hogy mindenki lássa, amikor keresztülhajtanak a városon.
 Spanyol hirtelen megélnéült: meglátta a fiúkat. Megpróbált mosolyogni is, de elkomolyodott – eszébe jutott, hogy más is észreveheti.
 Pop, Treff és Colos dermedten álltak.
 – Nézd, Marics pisztolya! – sűgta Treff.

A szekér után haladó félszemű százados kezében a fehér pisztoly csillogott.

S míg körülöttük tolongtak az emberek, mozdulatlanul álltak még mindig, s hallgatták minden oldalról a felkiáltásokat:

– Elkapták Szását!... Ez Szása!

Aztán ők is elindultak a szekér után, s ahogy körülnéztek, jó néhány osztálytársat pillantottak meg, ahogy gondterhelten, zavartan és ijedten lépkedtek.

S ahogy a menet egyre inkább közeledett a város központjába, ahol a Ljotics-féle parancsnokság állt, a tömeg is úgy nőtt mind hatalmasabbra.

A parancsnokságnál megállították a szekeret, s eloldozták Spanyolt a keresztrúdtól.

Két katona fellökdöste a bejáratú lépcsőn a félszemű századoshoz.

– Kedvemre szolgál, hogy örömhírt közölhetek! Hű maradtam Marics hadnagy temetésén tett fogadalmamhoz: megbosszulom és megbüntetem a gyilkosát! – kiáltotta a százados a tömegnek.

Az „örömhíre” azonban néma hallgatással feleltek az emberek. A félszemű százados ez egyáltalán nem hozta zavarba, sőt még önhittebb és dicsekvőbb hangon folytatta:

– Most nem tévedünk! Tárgyi bizonyíték tanúsítja, hogy elkaptuk Szását! Megtaláltuk nála Marics hadnagy pisztolyát, amit akkor vett magához, amikor kegyetlenül megölte!

A százados diadalittasan emelte feje fölé Marics fehér pisztolyát.

Spanyol tekintete előbb a pisztolyra, majd a századosra esett, s vakmerően felnevetett.

– Az én nevem Spanyol! – fordult azután nyugodt hangon a tömeghez, mintha csak egy összejövetelet mutatkozna be. – A pisztolyt csak kölcsönkértem; Szásától, mert őt „sohasem kapják el! S egyáltalán nem lepődnek meg, ha Szása, mielőtt felszabadítanánk a várost, tőle is elvenné a pisztolyt!

S összekötözött kezével a félszemű százados pisztolytáskájára mutatott.

A százados dühében összeszorította a fogát, és öklével teljes erőből állon vágta Spanyolt.

Spanyol legurult a lépcsőn.

A tömeg dühösen felmorajlott.

Csak akkor csendesedett el, amikor a katonák felemelték, és ismét a lépcső tetejére vonszolták.

Colos a száját rágta, és hiába akarta visszatartani, szeméből megeredtek a könnyek, s végigfolytak az arcán.

– Töröld meg a szemed! – súgta Treff, de az ő szeme is bepárásodott. – Még észreveszik.

Spanyol tekintete megpihent rajtuk.

Szája szögletében ugyanaz a jellegzetes mosoly bujkált, mint annyiszor a szénapadláson, amikor a fiúk meglepték, vagy elnyerték tetszését.

„Ha Szása nem veszi el a pisztolyt, mintha nem is éltem volna... Mintha hiába halnék meg... Szását sohasem fogják el!” – fejezte ki a mosoly.

Megértették, és hogy ezt tudtára adják, Colos megölelte Popot és Treffet.

S a fiúk egyszerre úgy érezték, mintha körülöttük minden lebegne és szállna.

És már nem is hallották a tömeg zibongását, és nem is látták többé a katonák és tisztek elkomorult és fenyegető arcát.

E pillanatban csak Spanyol létezett, a hősiesség piedesztálján! És úgy érezték: láthatatlan kötéllal kapcsolódnak a partizánhoz, s ez többet jelent, mint az emlékek és a barátság, mert ez a kötélek az élet és a halál színeivel itatódott át!

Mielőtt betuszkolták volna a parancsnokság bejáratán, Spanyol még egyszer megfordult, megsimogatta őket tekintetével, újra elmosolyodott, mintha búcsúzna tőlük, a kedves barátoktól.

Ők meg viszonzták a mosolyt, holott tudták, hogy utoljára látják.

S amikor becsukódott az ajtó, a nép még mindig várakozva állt. a parancsnokság előtt, hátha történik valami.

– Menjünk, jelentsük Ucsónak! – javasolta Pop.

– Menjünk! – egyezett bele Treff.

– Én maradok! – mondta Colos, s tekintetét az ajtóra szegezte.

– Maradsz? – csodálkozott Treff.

– Megvárom a félszeműt, és hazakísérem.

Először fordult elő, hogy Colos határozott volt, és nem kérte ki a tanácsukat. Szavaiból ítélve nagydologra készült.

Pop és Treff csodálkozva nézték: sohasem látták ilyennek Colost.

Ucsó idegesen járkált fel s alá a szobában, míg Vera és Ilics elmesélte, mi történt a Ljotics-féle parancsnokságnál.

– ... A százados állítása szerint Szását fogták el. Marics pisztolyát is megmutatta – folytatta Vera, s Ucsóra tekintett, mintha az ellenkezőjét, a százados tévedését szeretné hallani.

Ám e pillanatban csengettek: két rövid és egy hosszú berregés hallatszott.

– Valaki a mieink közül – mondta Ucsó. – A hátsó kijáraton menjete!

Pop és Treff várakozott az ajtó előtt.

– Elmondunk mindent – súgta Pop.

– Maricsot is? – lepődött meg Treff.

– Azt is! – felelte Pop.

Kitárult az ajtó, és Ucsó állt a küszöbön. Rögtön észrevették, hogy Ucsó mintha megrettent volna, s gyanakodva méregeti Őket.

– Itt lakik Ucsó? – kérdezte Pop, s reszketett a hangja.

– Épp most tért haza. Jöjjetek be! – Ucsó bevezette őket az előszobába, és a nyitva hagyott szóbaajtóra mutatott. – Erre!

Ugyanoda léptek be, ahol pár perccel előbb még Vera és Ilics tartózkodott.

– Üljetek le! – kínálta helyel őket.

Fészkelődtek a széken, mert Ucsó még mindig szótlánul figyelte az arcukat, s mintha félt volna elsőnek megszólalni.

– Ki küldött benneteket? – törte meg végül Ucsó a csendet.

– Spanyol küldött – válaszolta Pop.

– Spanyol? – lepődött meg Ucsó.

– Vagy ha ez önnek jobban tetszik: Szása! – tette hozzá nyugodtan Pop.

Ucsó kissé megnyugodott, de a két fiú még mindig – gyanúsnak tűnt.

– Tőlünk nem kell tartania – nyugtatta Pop. – Azon az éjszakán, amikor lángra lobbant a benzin, mi hárman találtunk rá az utcán. Sebesült volt, s felvittük az ő padlására – intett a fejével Treff felé.

– Ti hárman? És hol a harmadik?

Összenéztek, mintha tanakodnának, hogy mit mondjanak, mert véglegesen még nem döntöttek, vajon elmondják-e azt is, amit nemsokára tenni fognak.

– Fontos dolga van, nem jöhetett el – felelte tartózkodóan Pop.

Aztán csak arról beszéltek, ami eddig történt. További szándékukról mélyen hallgattak.

Treff csak olyankor szólt közbe, ha jónak látta Pop előadását kiegészíteni, nehogy kimaradjon valami, ami Ucsónak esetleg fontos lehet.

Ucsó csak nézte őket, s csodálkozása lassan ámulatba csapott át.

Pop előadását is csak akkor szakította meg, amikor az Maricsról kezdett beszélni.

– Tehát ti csináltátok? – hitetlenkedett.

– Nem hisz nekünk? – sértődött meg Pop..

– Hiszek, de be kell vallanom, hogy kissé meglepett, mert...

Gondolkodott. Azt a kifejezést kereste, ami a legmegfelelőbb.

– Ne fáradjon! – szakította félbe Pop. – Azt akarta mondani, hogy azért lepte meg az egész, mert gyerekek vagyunk, és fél, hogy megsértődünk.

Ucsó összezavarodott, végső soron ezt gondolta.

– Szó sincs róla... – hebegte.

Amikor Pop befejezte előadását, intett Treffnek, hogy indulhatnak.

– Mindent elmondtunk, amiről csak tudomásunk volt – szólt, és az ajtóhoz ment.

– Várjatok! – állította meg őket Ucsó. – És hol találhatlak meg titeket?

– Majd jelentkezünk, ha befejeztük a munkánkat.

– Milyen munkát?

– Majd meghallja.

– És mit jelentsek az osztagnak, ki volt nálam? Hiszen a neveteket sem tudom.

Treff majdnem kibökte, Pop azonban megelőzte:

– Mondja azt, hogy Szása volt itt!

Colos a Ljotics-féle parancsnokság előtt sétált, s amikor már elfáradt, ráült egy közelben kifogott szekér rúdjára.

A szél lábához sepert egy újságot. Felemelte és belelapozott.

A Novo Vreme napilap volt, mely hatalmas címszavakkal hirdette a német hadsereg győzelmeit a frontokon.

Amikor beleunt az olvasásba, lyukat fúrt az újságon, és azon keresztül figyelte a parancsnokság bejáratát.

Már-már elvesztette türelmét, amikor megjelent a félszemű százados, és megállt a lépcsőn. Tekintetével keresett valamit, s meglátva Colost, odakiáltott:

– Hé, te! Gyere ide!

Colos tettette magát, mintha nem hallotta volna, s még jobban elmélyült az újságolvasásban.

– Hé, te kölyök! Hozzad beszélek! Gyere ide! – kiáltott még hangosabban a százados.

Csak akkor állt fel és indult el. Colos látta, hogy a százados egy zsákot cipel a hátán.

– Hozd ezt a zsákot! – parancsolta a százados.

„De hát ez nagyszerű” – gondolta Colos, átvette a zsákot, és a vállára dobta.

A zsákban vergődött valami, majd malacvisítás hallatszott.

„Hadizsákmány” – állapította meg Colos, és a százados után futott. Azt szerette volna, ha a százados valahol a külvárosban lakik, de ehelyett egyenesen a város központjába vezette. Egy hatalmas épületbe léptek be. Hosszú folyosón át lépcsőhöz értek, és felmentek az első emeletre.

Az ajtónál a százados „előszedte pénztárcáját, és bőkezűen egy ötven dinárost nyomott a markába.

Egész úton szóra se méltatta a százados, még csak rá se nézett.

Colos megköszönte az ötvenbankóst, s indult lefelé. Hallotta, ahogy a százados becsukta az ajtót. Colos egyedül maradt a folyosón, megállt, s apró részletekig megvizsgálta a terepet. Az eredmény, a ház belseje kissé lehangozta. Végre felfedezte a lépcsőház pincelejárátát, s ez jobb kedvre derítette.

„Itt rejtőzünk el, amíg hazajön” – gondolta.

A hosszú folyosó lengőajtaja az udvarra nyílt. Colos elmosolyodott: a bérház udvaráról egy mellékutcába jutott.

Pop, Treff és Colos felváltva figyelte a százados házát. Estefelé a félszemű százados a lakásáról egyenesen a parancsnokságra ment.

A parancsnokság épületéből nemsokára vidám énekszó hallatszott.

– Szását ünneplik – dünnyögött haragosan Treff.

– Torkukon akad majd! – fenyegetőzött Colos.

A városban azóta elterjedt a hír: a Ljotics-tisztek már átadták Szását a németeknek, s mihelyt bebizonyosodik, hogy az elfogott partizán valóban Szása, a félszemű százados jutalomban részesítik.

Közeledett a kijárási tilalom órája. Treff és Colos hazament a fegyverekért, majd visszatérve a félszemű százados házához, mindhárman észrevétlenül beosontak a folyosóra, s elrejtöztek a lépcsőház pincelejárátánál. Fejük felett nemsokára felhangzottak a házmester léptei, kapuzárás és kongó lépések hallatszottak újra.

– A harmadik emeleten lakik – állapította meg Treff, mert a házmester léptei sokáig visszhangzottak a lépcsőkön. Telt-múlt az idő, de a százados sehol.

– Reggelig is eltarthat az ivászat – dohogott Treff. Pop a pincelejárati lépcsőjéről figyelte a főbejáratot. Colos lehúzta fatalpú cipőjét, és türelmetlenül várta Pop jelzését.

– Jön! – súgta Pop, Colos a géppisztollyal nesztelenül rohant lefelé az emeleti lépcsőkön.

Az üveges ablakú házkapun világosan kirajzolódott a százados alakja.

Meglehetősen imbolygott, sokáig tartott a kapunyitás.

Kigyulladt a lépcsőház villanylámpája, s újra kulcs kattant a zárban.

Pisztollyal a kézben nesztelenül bújtak elő, s felosontak a pincelejárati lépcsőjén a földszintig. Onnan már láthatták Colost, ahogy az első emelet pihenőjén várakozik, miközben a félszemű százados a lépcsőkörletbe kapaszkodva, lehajtott fejjel lépked egyre feljebb... A százados csak a géppisztoly csöve előtt torpant meg. Kótyagos fejében összefüggést keresett a malacot cipelő fiú és a mellének szegezett géppisztoly között, és szinte pillanatok alatt kijózanodott.

Keze a pisztolyhoz kapott.

– Lőj! Rögtön kialszik a fény! – kiáltotta Pop, s alighogy kimondta, egyszerre dördült el a sorozatlövés és aludt ki a lépcsőház lámpája.

A vaksötétségben hallották a százados legurulni.

Amikor kissé hozzászoktak a sötétséghez, megpillantották a körvonalait a lépcső alján. Fejjel lefelé, lábbal felfelé.

Amíg Pop kiszedte a pisztolytáskából a fegyvert, Colos leszaladt, és a százados markában elhelyezte Szása üzenetét. Kiléptek az udvarra, s miután meggyőződtek, hogy körös-körül csend van, elfutottak az éjszakában.

Messze jutottak már, amikor hátuk mögött riadt hangokat és kiáltásokat hallottak...

A félszemű százados és Marics temetése között csak az volt a különbség, hogy sütött a nap, és a századosnak kijáró gyászbeszéd hangzott el.

Rövidre nyírt bajuszú százados olvasta fel a szöveget, éppolyan hangosan és patetikusan.

Ezúttal is nagyon sok katona, diák és pap vett részt a temetésen. És megjelent a hivatalból kirendelt német tiszt is.

Ucsó megint a tér szélén állt, s az újságolvasó fiatalember hozzálépett.

–..Ők azok ott, hárman... – mutatott Ucsó Popra, Treffre és Colosra.

– Hű, az istenit! – ismerte fel őket a fiatalember. – Én meg elkergettem őket a házad elől, amikor Szásáról érdeklődtem nálad.

Pop észrevette a fiatalembert, s mihelyt eltűnt, Ucsóhoz lépett.

– Vigyázzon arra, aki az előbb itt állt, besúgó!

– Az osztagból való. Vétkesnek érzi magát, amiért azon a napon elkergetett benneteket a házamtól. Szeretne veletek beszélni.

– Már mondtam, hogy csak akkor keressük fel újra, ha befejeztük a munkánkat.

Ucsó fejével a koporsó felé intett.

– Ti voltatok?

– Ahogy én tudom, Szása volt. Ez a negyvenkilencedik. A viszontlátásra! Remélem, néhányszor még találkozunk ezen a helyen.

– Csak óvatosan! – figyelmeztette Ucsó.

– Már eléggé felnőttünk, hogy vigyázzunk magunkra – felelte Pop.

– De most ők is óvatosabbak lesznek.

– Ez már egyáltalán nem segít rajtuk. Megígértünk valamit Spanyolnak, és meg is tartjuk – mondta meggyőződéssel Pop, majd megfordult, és elvegyült a gyászmenetben.

Ahogy a gyászbeszéd a végéhez közeledett, a sörtebajuszú százados mindjobban és jobban belemelegedett, s nagy crescendóval fejezte be.

– Mit gondolsz, ki tartja majd neki a gyászbeszédet? – kérdezte Treff Colostól.

– Az a nagy orrú, szőke százados a bal oldalán, ő a legjobb barátja.

A sörtebajuszú százados gyászbeszédét valóban a nagy orrú, szőke százados tartotta.

Ezúttal Treff volt az ítéletvégrehajtó.

Egy sötét utcában várta meg a sörtebajuszú századost, és beleeresztette a tölténytárat.

Higgadtan, magabiztosan csinálta az egészet, s ami még Popnak és Colosnak is feltűnt: magatartásában nem volt semmi félelem.

Ezen a temetésen is minden az előzőhöz hasonlóan történt, csak hogy a Ljotics-parancsnokságon már elfogytak a típusbeszédok, no meg furcsa is lett volna három nap alatt kétszer ugyanazt a szöveget felolvasni, így hát a nagy orrú, szőke századost utasították, hogy egyedül készítse el a beszédét.

Kiderült, hogy a nagy orrú százados költői vénával van megáldva, olyan gyászbeszédet írt, melynek irodalmi értékét tisztársai nagyra becsülték. Biztosra vették, hogy minden jelenlevőt mélyen meghat.

A temetésen azonban a nagy orrú százados egyáltalán nem ékeskedett elhunyt bajtársai szónoki erényeivel. Egyfolytában dadogott, kidülledt szemekkel rettegve nézett maga körül, s olyan halkán beszélt, hogy a közel állók is alig értették meg.

– Ha arra gondolok, hogy két napnak előtte ugyanezen a helyen álltál, és hogy a szavaid még mindig fülünkben és szívünkben csengenek... a szí-szí-szí-vünkben csengenek...

Elhallgatott, s arra gondolt: vajon nem mondja-e valaki majd őfelette is majd két-három nap múlva a gyászbeszédet?

– Szerencsétlen! – sajnálta meg Colos. – Biztosan, kényszerítették a beszéd megírására.

Treff Ilicshez fordult.

– Te bizonyára tudod, ki ölte meg.

– Szása! A markában megtalálták Szása üzenetét. Ez az ötvenedik.

Treff elképedt, csodálkozó arcot vágott. Pop és Colos alig tudták visszatartani nevetésüket.

A nagy orrú százados egyre halkabban beszélt, a zivaj a téren meg egyre erősödött. Már senki sem hallgatta a századost. Ettől láthatólag megkönnyebbült, mert nem kellett esküdni, sem ünnepélyesen megfogadnia a bosszút.

Az újságolvasó fiatalember ismét Ucsóhoz lépett.

– Mindenképp figyelmeztessd őket! Bizonyos, hogy ezután már csapdát állítanak nekik.

A temetésről visszatérőben Ucsó a szemével jelezte, hogy beszélni akar velük. Egymás mellett haladtak, mint akik még sosem találkoztak. Elgondolkozva néztek maguk elé.

– Az osztagból figyelmeztetnek: – hagyjátok abba, minden biztonnal kelepcébe csalnak benneteket.

– Mi befejeztük a munkánkat. Ez volt az ötvenedik...

– Tehát most már beszélgethetünk?

– Mikor jöjjünk?

– Várlak benneteket a lakásomon.

– Rendben.

Ucsó lemaradt, Pop pedig meggyorsította lépteit, hogy beérje Colost és Treffet.

Vera elmosolyodott, amikor elhaladt mellette.

– Mile! – állította meg.

– Tessék, Vera!

A lány lesütötte a szemét, mint aki szégyell megszólalni.

– Beszélni szeretnék veled.

– Parancsolj!

– Nem itt gondoltam. Menjünk valahova, ahol kettesben lehetünk – mondta a lány, és elpirult.

– Várj egy pillanatig!

Utolérte Treffet és Colost.

– Menjetez azonnal Ucsóhoz! Beszélni akar velünk. Mondjátok meg, hogy most nem mehettem el. Megvárlok benneteket a parkban.

Minden rossznak van jó oldala.

Így volt ez a városi parkkal is. Gaz és bokor nőtte be, inkább hasonlított egy őserdőre, mint parkra, de a szerelmespároknak valódi paradicsom volt.

Pop a pad támlája alá dugta a lábát, hogy beszéd közben Vera szemébe nézhessen. Bár egyedül voltak a parkban, mindenről beszélgettek, csak arról nem, amiről szerettek volna, ahogy ez ilyenkor lenni szokott.

Pop fészkelődött a padon, mert mindaz, amit magában elgondolt, mihelyt kinyitotta a száját, ostobának és gyerekesnek tűnt.

– Már el is felejtettem, mikor voltunk utoljára kettesben – mondta.

– Én nem. Azt az éjszakát, amikor az ablakon át beugrottál, nem felejttem el soha.

Észrevette, hogy a lány nyugodtabb, mint ő: természetesen és fesztelenül viselkedik.

Pop rámutatott nevékre, amit – találkára várva – az elmúlt őszön vésett be a pad támlájába.

A nevek már alig látszóttak. Az eső, a hó és a fagy nyomai annál inkább, mert a háború óta senki sem rakta fedél alá a padokat, és senki sem festette be őket tavasszal.

– Azt hittem, hogy már sohasem ülünk itt kettesben a padon.

A lány, mielőtt válaszolt volna, Pop szemébe nézett.

– Talán nem is fogunk, én holnap elmegyek.

„Tehát ezt akarta velem közölni” – gondolta Pop, s érezte, hogy ez az elválás fájdalmasabb lesz, mint az előbbieket. Az apjától való elválást szinte nem is érezte, mert az apja úgy ment el a háborúba, mintha csak a gyakori hadgyakorlatokra indult volna, csak ezúttal nem tért vissza. Később megtudták, hogy hadifogságba került, s boldogok voltak, mert ők már halottnak vélték.

– És hova indulsz? – hallotta saját hangját, és elcsodálkozott, milyen nyugodtan is beszél az elválásról. .

– Falura megyek. A bácsikám tegnap magával vitte anyámat.

– És mikor jössz vissza?

– Ha befejeződik a háború.

Mit csinálsz majd ott annyi ideig?

Vera megvonta a vállát, erre nem tudott válaszolni;

– Valószínűleg parasztlány leszek – tréfálkozott. – De te mit csinálsz majd itt?

– Egy parasztlányra fogok gondolni.

Én is gondolok majd rád – súgta alig hallhatóan, és elpirult, de most nem hajtotta le a fejét, hanem továbbra is a fiú szemébe nézett.

„Most kellene megcsókolnom, és bevallanom, hogy szeretem” – gondolta Pop, de ismét csak magát hallotta, amikor megkérdezte:

– És mikor indulsz?

– Holnap reggel, hatkor...

– Sajnálom, Vera, hogy elmegy...

A beszélgetést ismert füttyjel szakította félbe. Colos és Treff dugta ki fejét a bokorból.

– Pop, gyere! Valami nagyon fontosat kell mondanunk! – hívta Colos.

– Várjatok meg a padlason! – förmedt rájuk, mert a legrosszabbkor érkeztek.

– Gyere azonnal! Fontos! Nem várhatunk – kiáltotta izgatottan Colos.

Pop dühösen emelkedett fel a padról.

– Bocsáss meg, Vera, rögtön visszajövök!

Még a közelükbe sem ért, amikor Colos izgatottan mondta:

– Egy csoporttal a partizánokhoz mehetünk. Én már bele is egyeztem.

Pop Treffre nézett.

– És te?

– Ő még nem döntött – felelte helyette Colos. – A te véleményedre kíváncsi.

Pop gondolkodott, aztán Coloshoz fordult.

– Vagy úgy?! Te persze nélkülünk döntöttél?!

Colos nem értette. Vajon ez most azt jelenti, hogy Pop nem szándékozik velük menni, vagy csak azért korholja, mert nélkülük határozta el magát. Zavartan elmosolyodott.

– Én azt hittem, te is jössz.

– És te képes volnál itt hagyni minket?! – mondta Pop szemrehányóan, mintha Colos magatartása elkésértette volna.

– Na mondd már: jössz vagy nem? Ezt már nem lehet idegekkel kibírni – háborodott fel Colos.

– Mikor indul a csoport? – kérdezte Pop, s látszott rajta, hogy még mindig ingadozik, nem tudja, mit tegyen.

– Holnap reggel, hatkor... – felelte Colos.

– Úgy, most már világos! – vidult fel egyszerre Pop.

– Micsoda? – kérdezte Treff.

– Semmi... Mindannyian megyünk!

Colos újra a maga módján fejezte ki örömét: átnyalábolta Pop derekát, a levegőbe emelte, s boldogan körülforgatta.

– Tudtam, hogy mindannyian indulunk!

– Engedj el, Vera figyel bennünket!

Vera valóban csodálkozva nézte őket, mert úgy vette észre, hogy valami különös dolog történhetett.

– Várjatok még a bejáratnál – mondta Pop, és visszasietett a lányhoz.

– Mért örül annyira Colos? – kérdezte.

– Ismered őt. Akár egy gyerek. Hány órákor is indulsz?

– Hiszen mondtam. Holnap reggel, hatkor.

– Elkísérjelek odáig?

Vera zavarba jött.

– Nem kell... De ne haragudj... Kellemetlen volna...

– Mennünk kell... Dolgom van! – mondta hidegen, majdnem sértődötten Pop.

Szótlanul ballagtak kifelé.

Pop megállt, ránézett a lányra, és felnevetett.

– Az előbb azt mondtam: sajnálom, hogy elmegy. Hazudtam, örülök, ha elmegy.

Vera elképedve nézett, Pop pedig, mintha a lány meglepetését szerette volna kihasználni, megölelte és megcsókolta.

Vera hozzásimult.

Két csók közben mondta Pop:

– Szeretlek.

– Én is szeretlek, Pop.

És kéz a kézben mentek tovább.

Csak akkor engedték el egymást, amikor megpillantották Treffet és Colost, akik a park kapujának támaszkodva vártak rájuk.

– És soha többet ne mondj ilyet! – korholta Vera.

– Milyet? – lepődött meg Póp.

– Hát azt, hogy nem sajnálod, ha elmegyek.

– Nem tréfáltam. Valóban nem sajnálom.

Vera most már semmit sem értett az egészből. És mentek tovább Treff és Colos kíséretében.

Amikor aznap este a kovács bezárta a műhelyt, és hazatért, meglepődve látta, hogy Colos a kis testvéreit fürdeti.

– Miért fürdeted őket, hiszen ma nincsen szombat?

– Hát nem látod fater, milyen piszkosak? Megsajnáltam őket, ahogy rájuk néztem... Szombaton nem lesz fürdés...

– Miért?

– Tanulnom kell.

– Ahogy te szombaton tanulsz! – nevette el magát az apa. – Meséld ezt olyannak, aki nem ismer, ne nekem!

– Majd meglátod, fater.

Folytatta öccsei fürdetését és csiklandozását. A kicsinyek meg visongtak, kacagtak, és fröcskölték egymást.

Akárhányszor írtak apjának a hadifogságba, öccse mindig rajzot mellékel a levélhez. Ám pár hónapja arra kérte bátyját, hogy közösen írjanak levelet. Felült a térdére, fogta a ceruzát, és Pop vezette kis kezét.

A szögletes és aránytalan betűknek végtelenül örült a kisleány!

Ezen az estén is levelet írtak az asztalnál.

– Apuka, én már nagy vagyok – diktálta Pop a levelet –, és már alig várom a haza jöveteled, hogy megöleljelek és megcsókoljalak ...

– ... és hogy veled játszom! – tette hozzá a kisleány.

– De szorgalmas lettél! – jegyezte meg anyja. – Úgy beszéltük meg, hogy holnap lesz a levélírás napja.

– Nem tudom, ma este valahogy apára gondolok. No meg különösebb dolgom sincs...

Anyja csak sóhajtott, s fejtette tovább Pop kinőtt pulóverét, amelyből most a kicsinek szeretne kabátkát kötni.

– Egy almát is rajzoltam apának – lelkesedett a kisfiú.

– ... és küldöm neked, apukám, ezt az almát is! – folytatta a diktálást Pop.

Lelkész nagyapja felnézett a könyvből.

– Hej, ki tudja, mit adna szegénykém, egy valódi almáért!

– Ha ennyit kibírt, a hátralevőt is kibírja – mondta Pop. – A németek már elvesztették a háborút!

– Adná az Isten! – felelte az öreg lelkész, és keresztet vetett.

– Ha az oroszok nem sóznak oda, az Istentől nagyapa, hiába várt volna segítséget.

Az öreg lelkész haragosan nézett rá.

– Ha valaki azt mondja, hogy a saját házában, fogok egy istentagadót etetni, nem hittem volna! .

– Majd meglátod, nagyapa, milyen meglepetés ér még!

Folytatta az írást, mert anyja, akinek az ilyen civakodás sohasem tetszett, könnyörgő pillantást vetett rá.

Treff aznap este apjával akart beszélni.

Apja szokás szerint a kis szobában tartózkodott.

Feszült légkör fogadta, s Treff ebből azonnal tudta, hogy apja vesztésre áll, s aligha tudná most onnan kimozdítani.

– Vládó, válts fel, hátha fordul a kocka! – mondta apja, amikor észrevette, hogy Treff belenéz a kártyáiba. A tintabajuszú partner most is morgott. Nem szerette a játékos cseréket, ám rögtön megnyugodott, mihelyt az apa szavát adta, hogy Treff mindössze két körbe száll be.

– Nekem egy kör is elég, hogy megkopasszalak! – mondta Treff a tintabajuszúnak, és lekicsinylően végigmérte.

És valóban: két körben olyan tarolást végzett, hogy mindenki fellelegzett, amikor felállt.

– Faterkám, ezentúl mást kell keresned, aki kihúz az adósságból, én ma este befejeztem!

– Hogyhogy?

– Elhatároztam, hogy többé nem foglalkozom ilyen piti dolgokkal.

– Neki egy százdináros parti fityinget ér! – böszült fel a tintabajuszú. – Ezek a mai fiatalok nagyon elszemtelenedtek. Bot kéne nekik!

Habár a találkát reggel hat órára beszéltek meg, fél hatkor jóformán mindenki az öreg tölgy alatt volt.

Az éjjel egyikük sem hunyta le a szemét, s most remegtek az izgatottságtól; várták azt a partizánt, aki majd elvezeti a csoportot a hegyekbe. .

Zrle az éjszakát Ilicsnél töltötte, mert a csetnikek kora reggel nem engedték volna át a hídon.

Vera megszámolta a fiúkat, s megállapította, hogy majdnem az osztály fele megjelent. „Még szerencse, hogy ma kezdődik a vakáció, s így nem jönnek rá azonnal, hogy elhagytuk a várost” – gondolta.

A gimnazistákon kívül néhány ifjúmunkás és három szlovén menekült is itt volt.

A kukoricásból előjött az újságolvasó fiatalember, kezét fogott velük és közölte, hogy fedőneve Bravar, azaz Lakatos.

Mindenkit bámulatba ejtett, mert a városban hírek keringtek Bravar hőstetteiről.

– Pont hatkor indulunk – közölte velük. – Ne féljetek, senki sem lephet meg bennünket váratlanul, őrszemeink körös-körül figyelnek.

– De hát nem láttuk őket! – lepődött meg Ilics.

– Az a fontos, hogy ők láttak minket. Vagyis jól látják el a szolgálatot.

Bravar egy ledöntött fatörzsre állt fel, s amikor elcsendesedett a zshivaj, elkezdte:

– Mielőtt elmennénk, el kell mondanom valamik Alig néhány napja hárman indultunk el ugyanerről a helyről, hogy felrobbantsuk a benzinraktárt. Az egyiket később ott láthattátok a parancsnokság előtt a téren, felakasztották. A másik bajtársat, Spanyol is elfogták, és most bizonyára megkínózzák. Mindezt azért mondom el, hogy tudjátok: nem lesz könnyű a munkátok, és sokan közületek talán nem is térnek vissza otthonukba. Épp ezért, ha valaki meggondolta magát, s nem képes a nehézségeket vállalni, elállhat, még nem késő.

Kínos csend állt be.

Senki sem moccan a helyéről.

– Tehát valamennyien megyünk – állapította meg Bravar.

Elnyújtott fütty jel hallatszott.

Bravar karójára pillantott s elmosolyodott.

– Hat óra lesz egy perc múlva. Biztosan Szása érkezett meg.

Kíváncsi moraj támadt.

Egyesek nyugtalanul a füttyező irányába szaladtak. A kukoricásból Pop, Treff és Colos bújt elő.

– Hát ezek meg hogy kerültek ide? – lepődött meg Ilics.

– Hiszen ez Pop, Treff és Colos! – kiáltott fej hüledezve Cvika, és izgalmában a szemüvegét törölgette.

– Tévedtek, Szása érkezett meg! – helyesbített Bravar.

Ha azt mondta volna, hogy a Morava folyó ezentúl fölfelé folyik, vagy a nap megszűnik ragyogni, talán nem keltett volna akkora meglepetést. Legelőször Zrle tért magához.

– De hát melyikük Szása? – kérdezte.

– Mind a három! – felelte Bravar.

És a meglepetés csak fokozódott, amikor a fiúkat teljes fegyverkezésben pillantották meg: Pop és Colos géppisztolyt hozott, s mindháromnál pisztoly, Colos és Treff övében kettő is.

Ünnepélyes komolysággal, se balra, se jobbra nem nézve, társaik sorfala között masíroztak át, s Bravar előtt vigyázzba álltak. Treff jelentett:

– Parancsnok elvtársnak jelentem, hogy három harcos két géppisztollyal, öt pisztollyal és százhetven darab lőszerrel, szolgálatra megjelent!

Bravar odalépett, és kezét fogott velük.

– Te engem hol alábecsülsz, hol túlbecsülsz. Pár napja sincs, hogy hekusnak hívtál, most pedig parancsnoknak – nevette el magát Bravar.

– Nagyon megijesztettél akkor bennünket – felelte Treff.

Osztálytársaik ebből egy szót sem értettek, tanácstalanul állták körül őket. Colos aztán tisztázta a furcsa helyzetet. Ilicshez lépett, és tettetett haraggal végigmérte.

– Pop, kenjek le neki egy pofont, hogy legyen miért kibékülni? – kérdezte úgy, hogy Ilicsben felmerült: tréfál-e, vagy komolyan beszél?

Pop elnevette magát.

– Adj neki egy pisztolyt! Minek neked kettő?

A zavart Ilicsnek Colos egy pisztolyt nyomott a markába, megfogta a vállát, és nem éppen gyöngéden Pop felé taszította.

– Na, mire vártok? Csókoljátok meg egymást – parancsolta.

Ilics és Pop szemtől szemben álltak. Pop barátságosan elmosolyodott.

– Ne haragudj! – dadogta Ilics.

Megölelték és megcsókolták egymást.

Örömteli zshivaj támadt. Treff volt a lehangosabb.

S egyszerre mindenki, még azok is, akik nem haragudtak rájuk, ölelték és csókolták Popot, Treffet és Colost.

Vera Pophoz lépett.

– Haragszom rád.

– Miért?

– Mert nem mondtad meg...

– Ez nem igaz. Megmondtam!

– Mikor? v

– Amikor Szása felől érdeklődtél.

– Vagyis akkor éjjel Maricsot te... ?

Pop bólintott. Vera elámulva nézett rá, mintha először látta volna életében. Szépnek és elérhetetlennek tűnt, akárcsak egy ifjú görög isten. A kukoricásból kijöttek az őrszemek.

– Indulás, elvtársak! Menetoszlopban vonulunk, egyenként! – parancsolta Bravar. – Mi majd elöl, ti pedig – fordult Pophoz, Treffhez és Coloshoz –, mint kipróbált, öreg harcosok azt a feladatot kapjátok, hogy utóvédként őrizzétek a menetet.

Vera megállt, és Poppal együtt utolsónak indult el. Amikor meggyőződtek arról, hogy senki sem látja, őket, megfogták egymás kezét.

– Sírtam az éjjel – vallotta be a leány, és most először nem pirult el.

– Miért?

– Mert tegnap azt mondtad, nem sajnálod, ha elmegyek.

– Láthatod, nem hazudtam – mosolyodott el Pop, és még erősebben megszorította a lány kezét.

Egy csőszkunyhónál egy hatalmas, sárga kutya fáradhatatlanul ugatta az elhaladó menetoszlopot.

Colos lemaradt. Szemére borzolta a haját, fejére terítette a kabátját, és térdre ereszkedve rávicsorgott a Sárgára.

A kutya abbahagyta az ugatást, ijedten felvinnyogott, behúzta bozontos farkát, és a kunyhó mögé bújt.

Treff Colos fenekére csapott, és elfutott, hogy beérje a hegyoldalon kígyózó menetoszlopot.

Előttük magasodott az ibolyakék, titokzatos hegység, melynek fehér csúcsai fogakhoz hasonlóan, belevájtak a kárminpiros hajnali égboltba.

A legmagasabb hegycsúcs mögül a fiatal nap köszöntötte őket.

A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Lelkes Györgyné
A szöveghűséget ellenőrizte: Mokuter Iván
Műszaki vezető: Gonda Pál.
Képszerkesztő: Marosi Gyöngyi
Műszaki szerkesztő: Gergely István
39 800 példány. 9.9 (A/5) ív
MSZ 5601-59 74-1420
Szikra Lapnyomda, Budapest
IF 2042 – e – 7577